

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İLKOKUL BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
KELİME HAZİNELERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

**YASİN ÖZCAN
17744010**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. MUSTAFA BAŞARAN**

**İSTANBUL
2020**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İLKOKUL BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
KELİME HAZİNELERİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

**YASİN ÖZCAN
17744010
ORCID NO: 0000-0001-7641-4064**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. MUSTAFA BAŞARAN**

**İSTANBUL
2020**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İLKOKUL BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
KELİME HAZİNELERİ ÜZERİNE BİR
ARAŞTIRMA**

**YASİN ÖZCAN
17744010**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:
Tezin Savunulduğu Tarih: 21.08.2020
Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur**

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Mustafa BAŞARAN	
Jüri Üyeleri	: Dr. Öğr. Üyesi Cevdet ŞANLI	
	: Dr.Öğr. Üyesi Özgür BABAYİĞİT	

**İSTANBUL
AĞUSTOS 2020**

ÖZ

İLKOKUL BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KELİME HAZİNELERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yasin Özcan
Ağustos, 2020

Bu araştırma ilkokul birinci sınıfa yeni başlamış okuma yazma bilmeyen öğrencilerin, belirlenen konular hakkında konuşturularak sözlü iletişimde kullandıkları kelimeleri belirlemek ve öğrencilerin sahip oldukları kelime hazinelerini hangi unsurların etkilediğini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Öğrencilerin kelime hazinelerinin tespiti için İstanbul ilindeki özel bir ilkokuldan 62 birinci sınıf öğrencisi seçilmiştir. Bu çalışmada seçkisiz olmayan örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem kullanılmıştır. Örneklem grubuna, okuma yazma bilmeyen, ana dili Türkçe olan, 66-72 ay arasında bulunan, ailesinin sosyoekonomik durumu yüksek olan (10.000 Türk Lirası üstü), özel öğrenme güçlüğü bulunmayan öğrenciler seçilmiştir. Tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilen çalışmada ölçme aracı olarak görüşme ve anket kullanılmıştır. Uygulanan anket sonrası belirlenen ölçütlere uygun olarak seçilen öğrenciler, okuma yazma öğrenmeden önceki süreçte belirlenen konular hakkında konuşturulmuş kullandıkları kelimeler belirlenmiştir. Öğrencilerin kullandıkları kelimelerin sıklık listesi oluşturulmuş, kullanılan kelimeler ailesel ve çevresel faktörler ile karşılaştırılıp ailesel ve çevresel faktörlerin kelime hazinesine etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Görüşme yoluyla elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilerden elde edilen ses kayıtları dinlenmiş bu ses kayıtları doğrultusunda öğrencilerin kullandıkları kelimeler belirlenerek her öğrenci için ayrı bir tablo oluşturulmuş ve verilerin sayısallaştırılması yoluna gidilmiştir. Görüşme aracıyla elde edilen veriler, velilere yapılan anketler ile karşılaştırılmış, öğrencilerin kullandıkları kelimeleri etkileyen unsurlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrenciler belirlenen konular hakkında toplam 3396 kelime kullanmışlardır. Bu kelimeler içerisinde 137 farklı kelime tespit edilmiştir. Öğrenciler yapılan görüşmeler sırasında 59 kez olmak üzere en çok “baba” kelimesini kullanmışlardır. Bu kelimeyi kullanım sırası 58 olmak üzere “anne” kelimesi takip etmektedir. Öğrencilerin kelime hazinesini; cinsiyet, anne ve baba eğitim durumu, ailenin akraba ziyareti sıklığı, evde yaşayan akraba durumu, anne ve babanın hikâye okuma ve anlatma sıklığı, anne ve baba ile oynama süresi, öğrencinin akranlarıyla, abi, abla ve kardeşiyle oynama süresi, öğrencinin televizyon izleme ve Youtube kullanma durumu olumlu veya olumsuz etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kelime, Kelime Hazinesi, Kelime Sıklığı.

ABSTRACT

AN INVESTIGATION ON PRIMARY EDUCATION FIRST CLASS LEVEL OF CHILDREN'S VOCABULARY

Yasin Özcan

August, 2020

This research was carried out in order to determine the words used by students who are new to illiterate students who started to the first grade of primary education in verbal communication by talking about the determined topics and to determine which factors affect the vocabulary of the students. 62 first grade students from a private primary school in Istanbul were selected to determine the students' vocabulary. In this study, criterion sampling, one of the non-random sampling methods, was used. Students who are illiterate, whose native language is Turkish, who are between 66-72 months old, whose family's socioeconomic status is high (over 10,000 Turkish Liras), and who do not have special learning difficulties were selected for the sample group. Interviews and questionnaires were used as measurement tools in the study, which was carried out by using the scanning model. Students who were selected in accordance with the criteria determined after the questionnaire were made talk about the subjects determined in the process before learning to read and write, and the words they used were determined. The frequency list of the words used by the students was created, the words used were compared with familial and environmental factors, and the effect of familial and environmental factors on the vocabulary was tried to be determined. Descriptive analysis method was used in analyzing the data obtained through interviews. The audio recordings obtained from the students were listened to, and the words used by the students were determined in line with these sound recordings, a separate table was created for each student and the data was digitized. The data obtained through the interview tool were compared with the questionnaires made to the parents, and the factors affecting the words used by the students were tried to be determined.

The students participating in the study used a total of 3396 words about the determined topics. 137 different words were identified among these words. Students mostly used the word "father", 59 times, during the interviews. This is followed by the word "mother", with the order of 58 being used. Student's vocabulary; gender, mother and father education status, family's relative visits frequency, relatives living at home, frequency of parents' reading and telling stories, playing time with mother and father, playing time with peers of the student, brother, sister and sibling, watching television and using Youtube affect the situation positively or negatively.

Key Words: Word, Vocabulary, Word Frequency.

ÖN SÖZ

Bu araştırmada, ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin okuma yazma öğrenmeden önceki süreçte sözlü anlatımda kullandıkları kelimeler tespit edilerek, bireylerin kelime hazinesini etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya velilere yapılan anket ile başlanıp öğrenciler hakkında bilgi alınarak, anket sonucunda belirlenen kriterlere uygun öğrenciler ile görüşme gerçekleştirilmiştir.

Tez çalışmasının planlanmasında, araştırılmasında ve uygulama sürecinde ilgi ve desteğini esirgemeyerek çalışmanın bilimsel temeller ışığında şekillenmesinde bana yardımcı olan tez danışmanım Doç. Dr. Mustafa Başaran'a teşekkürlerimi sunuyorum. Araştırmanın yürütüldüğü okuldaki çalışanlara, öğrenci ve velilere göstermiş oldukları ilgiden dolayı teşekkür ediyorum.

Son olarak araştırmanın her aşamasında desteğini esirgemeyerek bana her konuda yardımcı olan değerli eşim Özge Özcan'a, her zaman destek olan annem, babam ve kardeşime, güler yüzüyle araştırmaya devam etmemde motivasyonumu arttıran biricik kızıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İstanbul; Ağustos, 2020

Yasin Özcan

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLOLAR LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi.....	2
1.3. Alt Problemler.....	3
1.4. Çalışmanın Amacı.....	4
1.5. Çalışmanın Önemi.....	5
1.6. Varsayımlar	7
1.7. Sınırlılıklar	7
1.8. Dil.....	7
1.9. Kelime	11
1.9.1. İsim (Ad)	16
1.9.2. Sıfat (Ön Ad).....	16
1.9.3. Fiil (Eylem)	17
1.9.4. Zarf (Belirteç).....	17
1.9.5. Zamir (Adıl)	17
1.9.6. Edat (İlgeç).....	18
1.9.7. Bağlaç.....	18
1.9.8. Ünlem.....	19
1.10. Kelime ve Anlam İlişkisi	19
1.11. Kelime Hazinesi	20
1.12. Aktif ve Pasif Kelime Hazinesi.....	24
1.13. Kelime Öğretimi.....	26
1.14. Kelime Sıklık Listesi.....	29
1.15. Kelime Hazinesini Etkileyen Faktörler	32

1.15.1. Yaş	33
1.15.2. Teknoloji Kullanımı	34
1.15.3. Aile İçi İletişim ve Oyun.....	35
1.15.4. Öğrenim Durumları	37
1.15.5. Kardeş Sayısı.....	39
1.15.6. Cinsiyet	39
1.16. İlgili Araştırmalar	40
2. YÖNTEM.....	45
2.1. Araştırmanın Modeli	45
2.2. Çalışma Grubu	47
2.3. Ölçme Araçları	48
2.3.1. Görüşme	48
2.3.2. Anket	50
2.3.3. Geleneksel Anket Türleri	50
2.3.4. Modern Anket Türleri	50
2.4. Uygulama Süreci	51
2.5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması	52
2.6. Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik	54
3. BULGULAR.....	55
3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	55
3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	59
3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	59
3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	60
3.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	60
3.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	61
3.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	61
3.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	62
3.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	63
3.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	64
3.11. On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	64
3.12. On İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	65
3.13. On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	66
3.14. On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	67
3.15. On Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	68

3.16. On Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	68
3.17. On Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	69
4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	75
4.1. Sonuç.....	75
4.2. Tartışma.....	80
4.3. Öneriler	86
KAYNAKÇA	91
EKLER.....	101
ÖZ GEÇMİŞ.....	105

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1:	Cole ve Morgan'ın Yaşlara Göre Kelime Sayısı Artışı	33
Tablo 2:	Araştırmada Kullanılan Sorular	52
Tablo 3:	Veri Çözümleme Aşamaları.....	52
Tablo 4:	Kelime Sıklık Listesi	55
Tablo 5:	Cinsiyetin Ortalama Kelime Sayısına Etkisi	59
Tablo 6:	Kardeş Durumunun Ortalama Kelime Sayısına Etkisi	59
Tablo 7:	Anaokulu Eğitim Yılıının Ortalama Kelime Sayısına Etkisi.....	60
Tablo 8:	Akraba Ziyareti Sıklığının Ortalama Kelime Sayısına Etkisi.....	60
Tablo 9:	Evde Yaşayan Akraba Durumunun Ortalama Kelime Sayısına Etkisi..	61
Tablo 10:	Bir Günde Anne ile Oynama Süresinin Ortalama Kelime Sayısına Etkisi	62
Tablo 11:	Bir Günde Baba ile Oynama Süresinin Ortalama Kelime Sayısına Etkisi	62
Tablo 12:	Öğrencilerin Ebeveynlerinin, Öğrencilere Hikâye Okuma Sıklığının Ortalama Kelime Sayısına Etkisi	63
Tablo 13:	Öğrencilerin Ebeveynlerinin, Öğrencilere Hikâye Anlatma Sıklığının Ortalama Kelime Sayısına Etkisi	64
Tablo 14:	Öğrencinin Bir Günde Okul Dışında Akranlarıyla Oynama Durumunun Ortalama Kelime Sayısına Etkisi	65
Tablo 15:	Öğrencinin Bir Günde Okul Dışında Abi/Abla/Kardeş ile Oynama Durumunun Ortalama Kelime Sayısına Etkisi	65
Tablo 16:	Bir Günde Televizyon İzleme Durumunun Ortalama Kelime Sayısına Etkisi	66
Tablo 17:	Bir Günde Youtube Kullanma Durumunun Ortalama Kelime Sayısına Etkisi	67
Tablo 18:	Baba Eğitim Durumunun Ortalama Kelime Sayısına Etkisi	68
Tablo 19:	Anne Eğitim Durumunun Ortalama Kelime Sayısına Etkisi	68
Tablo 20:	Kategorilerine Göre Kelime Sıklık Listesi	69

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1:	Kelime Üretimi Sırasında Beyinde Aktif Olan Bölgeler.....	25
Şekil 2:	Tarama Modellerinin Sınıflandırılması.....	45
Şekil 3:	Tarama Yönteminin Süreç Basamakları.....	48
Şekil 4:	Anket Türleri	50

KISALTMALAR

www	: World Wide Web
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TDK	: Türk Dil Kurumu
TÖMER	: Türkçe Öğretim Merkezi

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Kelimeler, iletişimin temelini oluşturan en önemli araçtır. Kelimeler vasıtasıyla çevresini anlayan ve anlamlandıran insan yine kelimeler vasıtasıyla kendini anlatmaktadır. İnsan kelimeler ile düşünür bu nedenle kelimeler zihinsel becerilerin gelişmesinin en önemli unsurudur. Dil ve zihinsel becerilerin gelişmesinin en önemli yolu kelime bilgisine sahip olmaktır. Mevcut eğitim programları, bireylere eğitim hayatının en başından itibaren gerekli kelime bilgisini kazandırmayı amaçlamaktadır. Yapılan araştırmalar okul başarısı ile kelime bilgisi arasında doğrudan bir ilişki olduğunu göstermektedir. Lieury (1995) yapmış olduğu araştırmada çok kelime bilen öğrencilerin akademik başarılarının da yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bireyin sahip olduğu kelimeler, düşünce ve kavram dünyasının şekillenmesini sağlamaktadır. Düşünce ve kavram dünyasının yeterli derecede beslenmesi kelimeler ile gerçekleşmekte, yeterli kelime bilgisine sahip olan bireyler akademik olarak daha fazla gelişim sağlamaktadır. Kelime bilgisi akademik başarı sağladığı gibi sosyal gelişimi de arttırmaktadır. İnsanlar bir günde geçirdikleri zamanın yarısından fazlasını çevresi ile iletişim hâlinde geçirmektedir. Bireyin çevresi ile iletişimi dil ile gerçekleşmektedir. Bu iletişim ihtiyacının dil ile karşılanabilmesi için bireyin yeterli derecede kelime bilgisine sahip olması gerekmektedir. Bireyin sahip olduğu kelimelerin yeterli düzeyde olması anlama ve anlatma becerilerini olumlu yönde etkileyerek bireyin çevresi ile sağlıklı bir şekilde iletişim kurmasını sağlamaktadır. Bu nedenle bireyin çevresi ile iletişim kurmasını sağlayacak temel kelime bilgisine sahip olması gerekmektedir. Temel kelime bilgisine sahip olmayan bireyler okul hayatında da çeşitli zorluklar ile karşılaşmaktadırlar. Okul hayatına temel kelime bilgisi yetersiz olarak başlayan öğrenciler öğretmenin anlattıklarını anlamakta zorlanmakta ve arkadaşları ile iletişim kuramamaktadır. Bu durum okulda öğretilcek kelimelerin önemli olduğu kadar bireyin eğitim hayatı başlamadan önce sahip olduğu kelime bilgisinin de oldukça önemli olduğunu göstermektedir. Kelime bilgisi bakımından hazırbulunuşluk düzeyi yeterli olmayan bir öğrencinin okulda

öğretilen yeni kelimeleri öğrenmesi mümkün olmamaktadır. Bu nedenle bireylerin örgün eğitim hayatı başlamadan önceki kelime bilgilerinin yeterli düzeye gelebilmesi için kelime bilgisini etkileyen faktörlerin tespit edilmesi gerekmektedir.

Eğitim programlarının en önemli amaçlarından bir tanesi de bireylerin yeterli kelime bilgisine sahip olmasını sağlamaktır. Bireylerin yeterli kelime bilgisine sahip olmaları ancak sistemli bir dil eğitim programı ile gerçekleştirilebilir. Kelime öğretimi programlarında öğrencilere genellikle dilde sıklıkla kullanılan kelimelerin öğretimi yapılmakta ancak öğrencilerin hâlihazırda bildiği kelimeler dikkate alınmamaktadır. Kelime öğretim planı hazırlanırken dikkat edilmesi gereken en önemli unsur öğretim yapılacak bireylerin var olan kelime hazinelerin tespit edilmesi ve öğretilecek kelimelerin belirlenmesidir. Bireylerin sahip oldukları kelime hazinelerinin bilinmesi, kelime bilgisinin eksik olduğu alanlar üzerine planlama yapılmasını sağlayacak bilinen kelimelerin tekrar edilmesi ile zaman harcanmayacaktır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için öğrencilerin okuma yazma öğrenmeden önceki kelime bilgilerinin tespit edilmesi gerekmektedir.

Dünya üzerinde yaşayan her insanın sahip olduğu kelime bilgisi birbirinden farklıdır. Kelime hazinesinin farklı oluşmasında çeşitli değişkenlerin etkili olduğu düşünülmektedir. Birey okuma yazma öğrenmeden önceki süreçte sahip olduğu kelime bilgisine aile ve sosyal çevresi vasıtasıyla sahip olmaktadır. Aile ve sosyal çevre etkisi ile birlikte dil gelişimini etkileyen birçok etken olduğu söylenebilir. Bu etkenlerden bazıları şunlardır: Anne ve babanın eğitim durumu, sosyoekonomik durum, kalıtım, zekâ, cinsiyet, sağlık durumu, kardeş sayısı ve doğum sırası. Eğitim hayatına başlamadan önceki bu süreçte bireyin kelime bilgisini etkilediği düşünülen bu faktörlerin kelime hazinesine etkisinin ortaya çıkarılması bu konuda eğitimcilerin ve ebeveynlerin bilinçlenmesine katkı sağlayarak okula başlamadan önce yeterli kelime hazinesine sahip olunması için dikkat edilmesi gereken durumlar hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlayacaktır.

1.2. Problem Cümlesi

İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin örgün eğitim başlamadan önce oluşturdukları sözlü anlatımda kullandıkları kelime hazinesi nedir? Kelime hazinesi hangi değişkenlerden ne ölçüde etkilenmektedir?

1.3. Alt Problemler

1. İlkokul birinci sınıf öğrencileri sözlü anlatımda hangi kelimeleri ne sıklıkla kullanmaktadır?
2. Cinsiyet değişkeninin birinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinesine etkisi nedir?
3. Kardeş sayısının birinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinesine etkisi nedir?
4. Anaokulu eğitimi alma durumunun birinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinesine etkisi nedir?
5. Akraba ziyareti sıklığının birinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinesine etkisi nedir?
6. Evde aile ile birlikte ikamet eden akraba durumunun birinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinesine etkisi nedir?
7. Anne ile oynama sıklığının birinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinesine etkisi nedir?
8. Baba ile oynama sıklığının birinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinesine etkisi nedir?
9. Ebeveynlerin hikâye okuma sıklığının birinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinesine etkisi nedir?
10. Ebeveynlerin hikâye anlatma sıklığının birinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinesine etkisi nedir?
11. Akranlarıyla okul dışında oynama durumunun birinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinesine etkisi nedir?
12. Abi/Abla ile oynama durumunun birinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinesine etkisi nedir?
13. Televizyon izleme durumunun birinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinesine etkisi nedir?
14. Youtube kullanım durumunun birinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinesine etkisi nedir?
15. Baba eğitim durumunun birinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinesine etkisi nedir?
16. Anne eğitim durumunun birinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinesine etkisi nedir?

17. Öğrencilerin sözlü anlatımda kullandıkları kelimeler alanlara göre farklılık göstermekte midir?

1.4. Çalışmanın Amacı

Bu araştırma birinci sınıf öğrencilerinin okuma yazma öğrenmeden önce sözlü anlatımda kullandıkları kelime sayılarını ve kelime hazinesinin gelişimi üzerinde hangi faktörlerin etkili olduğunu tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Bu genel amaç doğrultusunda, ayrıntılı amaç şu şekilde ifade edilebilir:

1. Birinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinelerini tespit etmek.
2. Kelime hazinesinin gelişimi üzerinde hangi faktörlerin etkili olduğunu tespit etmek.
3. Cinsiyetin, bireyin kelime hazinesine etkisini tespit etmek.
4. Kardeş sayısının, bireyin kelime hazinesine etkisini tespit etmek.
5. Anne eğitim durumunun, bireyin kelime hazinesine etkisini tespit etmek.
6. Baba eğitim durumunun, bireyin kelime hazinesine etkisini tespit etmek.
7. Anaokulu eğitim yılının, bireyin kelime hazinesine etkisini tespit etmek.
8. Televizyon izleme durumunun, bireyin kelime hazinesine etkisini tespit etmek.
9. Youtube kullanım durumunun, bireyin kelime hazinesine etkisini tespit etmek.
10. Anne ile oynama durumunun, bireyin kelime hazinesine etkisini tespit etmek.
11. Baba ile oynama durumunun, bireyin kelime hazinesine etkisini tespit etmek.
12. Akranlarıyla okul dışında oynama durumunun, bireyin kelime hazinesine etkisini tespit etmek.
13. Kardeşleriyle okul dışında oynama durumunun, bireyin kelime hazinesine etkisini tespit etmek.
14. Ebeveynleri tarafından hikâye okunmasının, bireyin kelime hazinesine etkisini tespit etmek.
15. Ebeveynleri tarafından hikâye anlatılmasının, bireyin kelime hazinesine etkisini tespit etmek.
16. Akraba ziyareti sıklığının, bireyin kelime hazinesine etkisini tespit etmek.
17. Evde aile ile birlikte ikamet eden akraba durumunun, bireyin kelime hazinesine etkisini tespit etmek.
18. Bireyin hangi alanda daha çok kelime bildiğini tespit etmek.

19. Yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda eğitimcilerin ve ebeveynlerin bilinçlenmesini sağlamak.
20. Kelime öğretiminin planlı bir şekilde yapılabilmesi adına yapılacak olan çalışmalara ışık tutmak.
21. Öğrencilere hazırlanan kitapların, öğrencilerin sahip oldukları kelime hazinesine göre planlanmasını sağlamak.
22. Teknoloji kullanımının kelime hazinesine olan etkisine yönelik eğitimcilerin ve ailelerinin bilinçlenmesini sağlamak.

1.5. Çalışmanın Önemi

Bu araştırma, bireylerin okuma-yazma öğrenmeden önceki kelime hazinesi hakkında bilgi vermekle birlikte kelime hazinesini etkileyen faktörleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. İnsan, kelimelerle düşünen ve düşündüklerini kelimelerle ifade eden bir varlıktır. Bireyin kelime bilgisinin zenginliği, iletişim kurarken kendisini iyi ifade etmesini ve karşısındakini yeterli derecede anlamlandırmasını sağlamaktadır. Öğrencilerin günlük hayatta sıklıkla kullandıkları kelimeler bireyin aktif kelime hazinesini oluşturmaktadır. Aktif kelime hazinesi, günlük hayatta anlama, anlatma ve okuduğunu anlama faaliyetlerini yeterli bir şekilde yürütebileceği kelimelerden oluşmalıdır.

Kelime öğretimi ilk olarak ailede başlamakta sonrasında okullarda verilen planlı eğitimle devam etmektedir. Ailenin kelime öğretimi ile ilgili yapacağı çalışmalar çocuğun okula başlamadan önce yeterli derecede kelime bilgisine sahip olmasını sağlayacaktır. Ülkemizde ebeveynler, çocukların kelime hazinelerini geliştirmek amacıyla yapılması gerekenlerle ilgili olarak yeterli derecede bilgilendirilmemektedir. Öğrencilerin sahip oldukları kelime hazinesi ile alakalı bilgi sahibi olmak, öğrencileri tanımak için en etkili yöntemlerden biridir. Kelime hazinesini etkileyen faktörlerin tespit edilmesi eğitim-öğretim faaliyetlerine ışık tutmakla birlikte ebeveynlerin bilinçlenmesine de katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada öğrencilerin okuma-yazma öğrenmeden önceki kelime hazinesine: cinsiyet, ebeveynlerin öğrenim durumu, televizyon izleme, Youtube kullanma, anaokulu eğitimi, kardeş sayısı, aile büyüklerinin hikâye okuma ve anlatma durumu, öğrencinin arkadaşlarıyla okul dışında oynama durumu, aile ile birlikte yaşayan

akraba durumu, akraba ziyareti sıklığı, anne, baba ve kardeş ile oynama durumunun etkisi incelenmiştir.

Ülkemizde son elli yıl içerisinde kelime hazinesi ile ilgili yapılan çalışmalar genellikle yazı dilindeki kelime hazinesini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Konuşma dilindeki kelime hazinesini tespit etmek amacıyla yapılan araştırmaların sayısının yazı dilindeki kelime hazinesi tespit etmek amacıyla yapılan çalışmalara göre oldukça az olduğu görülmektedir. Bu araştırma, öğrencilerin konuşma dilindeki kelime bilgilerinin belirlemesi ve kelime bilgisini etkileyen faktörlerin tespit etmeyi amaçlaması nedeniyle bu alandaki yapılan çalışmalara önemli bir katkı sağlamayı amaçlanmaktadır. Öğrencilerin kullandıkları kelimelerin ve kelime hazinesini etkileyen faktörlerin tespit edilmesi öğrencilere yapılacak kelime öğretiminin planlanmasında önemli bir yer tutmaktadır. Kelime hazinesini etkileyen faktörlerin tespit edilmesi, eğitim öğretim faaliyetlerinde aile ve sosyal çevrenin önemini ortaya çıkaracaktır.

Son yıllarda ülkemizde ve dünyada oldukça yaygınlaşan teknoloji kullanımının öğrencilerin kelime hazinesine ne ölçüde etkili olduğunun ortaya çıkarılması, teknoloji kullanımı ile ilgili olarak ailelerin ve eğitimcilerin bilinçlendirilmesini sağlayacaktır.

Kelime öğretiminin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için, kelime öğretimi yapılacak öğrenci grubunun mevcut kelime hazinesinin bilinmesi gerekmektedir. Öğrencilerin bildiği kelimelere göre planlanan kelime eğitim müfredatında, öğrenciye hangi yıl hangi kelimelerin öğretileceğinin bilinmesi gerekmektedir.

“İngiltere ve Almanya, okul öncesi çocuklarına 2000 kelime, 7-12 yaş grubundaki çocuklarına en az 5000 kelime öğretmeyi hedeflemektedirler. Bir insanın günlük hayatında azami 3000 kelime kullandığını kültürlü bir insanın kelime dağarcığında yaklaşık olarak 22000-27000 kelime bulundurmasının, kullanmasının gerektiğini, kendini yetiştirmiş bir insanın ise 40000 kelime bilmesi gerektiğini tespit etmişler ve eğitimde hedef göstermişlerdir.” (Karakuş, 2000, 128).

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu (1973)’nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri incelenerek planlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin; izlediği, okuduğu ve dinlediği kelimelerin öğrenilmesi ile kelime hazinesinin zenginleştirilmesi amaçlanmıştır. Kelime hazinesi zengin olan öğrencilerin duygu, fikir ve hayal dünyalarının kelime hazinesi ile birlikte geliştirmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin sahip

oldukları kelime hazinelerinin tespiti ve kelime bilgilerini etkileyen faktörlerin araştırılması, söz varlığının korunmasına ve zenginleştirilmesine katkı sağlayacaktır.

1.6. Varsayımlar

1. Çalışmanın yürütüldüğü ilkokul 1. sınıf öğrencilerinin evreni temsil ettiği düşünülmüştür.
2. Öğrenciler ölçme araçlarına içtenlikle cevap vermişlerdir.
3. Veliler ölçme araçlarına içtenlikle cevap vermişlerdir.
4. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının niteliği, araştırmanın amacının gerçekleşmesini sağlayacaktır.

1.7. Sınırlılıklar

1. Bu çalışma, İstanbul ilinde bir özel okuldaki 62 öğrenci ile sınırlıdır.
2. Bu çalışma, 66-72 ay arasında bulunan öğrenciler ile sınırlıdır.
3. Bu çalışma öğrencilerin okuma yazma öğrenmeden önceki kelime bilgileriyle sınırlıdır.
4. Bu çalışmada öğrencilerden elde edilen kelimeler öğrencilerin konuşması için belirlenen konu başlıkları ile sınırlıdır.
5. Bu çalışma, 2018-2019 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
6. Bu çalışma, ana dili Türkçe olan öğrenciler ile sınırlıdır.
7. Öğrencilerin ailelerinin tamamı üst sosyoekonomik duruma sahiptir.

1.8. Dil

İnsan var olmaya başladığı andan itibaren, iletişim kurabilmek için çeşitli ortak simgeler belirlemiştir. Mağara duvarlarına yapılan resimlerden alfabelerin oluşumuna kadar iletişim için çeşitli yollar aranmıştır. Dil insanın en önemli özelliklerinden biridir. Dil insanın kendini ifade etmesi, çevresiyle iletişim kurması ve hayatı anlamlı hâle getirmesine yarayan en önemli araçtır. İnsanlar, düşüncelerini ve duygularını dilin en önemli birimi olan kelimeler ile anlatırlar. İnsanın bildiği kelime sayısı arttıkça anlama ve anlatma yeteneği de o ölçüde artacaktır. Dil aynı

zamanda düşünmenin temelidir. Eğitim, bireylerin düşünme becerilerini geliştirmeyi amaçlamakta ve bu doğrultuda çeşitli eğitim programları hazırlamaktadır. İnsan, kelime bilgisi ile doğru orantılı düşünür. Bireyin kişisel kelime hazinesi, düşünme becerilerini doğrudan etkilemektedir. Gündelik yaşamı, bireyin çevre ile olan iletişimini ve düşünme becerilerini doğrudan etkileyen dil ile ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır.

“Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir.” (Ergin, 2000, 3).

Türk Dil Kurumu dili insanların düşündüklerini ve duyduklarını anlatmak amacıyla kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban olarak tanımlamıştır. Dil kendisinde birçok farklı özelliği barındırmakta olan canlı bir yapıdır. Geçmişten günümüze izler taşır ve yaşanan dönem ile etkileşim hâlinindedir (TDK, 2005).

“Dil, insanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre biçimlenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasının sağlayan, seslerden örülü çok yönlü ve gelişmiş bir sistemdir.” (Korkmaz, 2007, 67).

Bu tanım ve açıklamalardan da anlaşılacağı üzere dil, bireyin dış dünyayı içselleştirerek zihninde yarattığı dünyayı dışsallaştıran bir dönüştürücü işleve sahiptir. Bu işlevi yerine getirirken dil kelimelerden faydalanır çünkü kelimeler varlıkları adlandırmada kullanılmakla birlikte düşünmeyi de sağlamaktadır.

Dil sayesinde sözlü ve yazılı olarak iletişim kurarız. Aksan (1997, 13)’a göre dil, sözlü ve yazılı olarak iletişim kurarken kullanılan, doğumdan itibaren karşılaşılarak öğrenmeye başlanılan, insanın düşünmesini ve düşündüklerini karşısısındakine aktarmasını sağlayan sistemdir. Cole (1994) ise dili insanın çevresini anlamasını ve kendini anlatmasını sağlayan bir yapı, anladığımız ve aktardığımız fikirleri temsil etme sistemi olarak tanımlamaktadır. Ünalın (1999, 108) dil için, iletişim kuracak kişilerin aktarmak istedikleri duygu ve düşünceleri çeşitli semboller aracılığıyla birbirlerine aktarmalarını sağlayan şifreler bütünü olarak tanımlamaktadır.

Dil insanlar arasında ortak kültür ve değerlerin oluşmasını sağlayan bir mirastır. Dil, insana duygu ve düşüncenin iletilmesini sağlayan bir vasıta olması nedeniyle, Kaplan (1985) dilin, insan topluluklarını bir yığın olmaktan kurtardığını ve aralarında duygu ve düşünce birliği olan cemiyet, diğer adıyla millet hâline getirdiğini söylemektedir. Dil, bir toplumun tarihine ışık tutar ve geçmişten geleceğe uzanan bir köprü görevi görür. Yüzyıllar öncesinde yaşayan bireylerin hangi kelimeler ile iletişim

kurduklarını bilmek bizlere onların yaşam ve düşünce şekilleriyle alakalı bilgiler verir. Çevik (2011, 1) “Dil sayesinde ki millet var olur. Milletin oluşmasıyla da millî kültür oluşur. Kültürün oluşmasında ve anlam kazanmasında en önemli görev ‘dil’e düşer.” demektedir.

Türkçe dersinin en önemli amaçlarından biri de kültürel bilgi birikimi oluşturmaktır. Bireyler Türk dilinin geçmiş mirasına sahip çıkıp yeterli kelime bilgisine sahip oldukları takdirde Türk dili korunmuş olarak kültürel birikimin aktarılması sağlanacaktır. Dil, milli kimliği oluşturmada, bu sebeplere dayanarak, en önemli unsurdur. Millî kimliğin inşası ve kültürel devamlılığın sağlanması dil ile gerçekleşir. Meriç (2015, 88), Bu Ülke kitabında dilin öneminden bahsetmiştir: “Kamus, bir milletin hafızası, yani kendisi; heyecanı, hassasiyetiyle, şuuruyla. Kamusa uzanan el namusa uzanmıştır.”

Bu nedenlere dayanarak ana dili eğitimi sağlam temeller üzerine kurulmalı dili oluşturan kelimelerin sistemli ve planlı olarak öğretilmesi sağlanmalıdır.

Dil ile ilgili tanımlara bakıldığında dilin, kültür, millet, iletişim ve düşüncenin oluşumuna doğrudan etki etmesi üzerine durulduğu görülmüştür. Dil, geçmişte üretilen maddi ve manevi kültür varlığını bugünlere aktarır. Geçmiş yıllarda yaşayan insanların bildiklerini, düşündüklerini, yapmak istediklerini, ideallerini ve nasıl yaşadıklarını şimdi yaşayan insanlara ulaştırır. Bu özelliğiyle dil milletlerin geçmişi ile bugünü ve geleceği arasında köprü görevi üstlenir (Barın, Demir, 2006, 4).

Dil toplumu oluşturan en temel öğelerden biridir. Dilin geçmişten bugüne uzanan canlı yapısı toplum ile sıkı bir bağ içerisinde olması ile gerçekleşir. Dil, insanın topluma karışmasını, toplumun diğer bireyleriyle anlaşabilmesini, kültür unsurlarını aktarabilmesini sağlayan bir anlaşma aracıdır (Cemiloğlu, 1998). Toplumun içerisinde bulunduğu her koşul dilin şekillenmesinde önemli bir rol oynayacaktır. Bir ada ülkesinde yaşayan insanların su ile ilgili dillerinde olan kelime sayısı bir çöl ülkesinde yaşayan insanların dilindeki kelime sayısından tabii olarak fazla olacaktır. Dilin bu canlı yapısı toplumların kültürel varlıklarını gelecek nesillere aktarılmasını sağlamakla birlikte kültürün şekillenmesini de sağlamaktadır. Görülmektedir ki, dil toplumsal bir kurumdur. Toplum ile birlikte dil, yıllar içerisinde değişime uğramaktadır. Dilin uğradığı bu değişim kendi kaideleri ile birlikte toplumda yaşanan değişimlerden bağımsız değildir. Ateş (1990)’e göre dil, bireyler arasındaki

yakınlaşmayı, bütünleşmeyi sağlayan önemli bir unsurdur. Duygu ve düşünceler dil ile sarmal bir yapıya sahiptir. Başka bir deyişle, toplumu oluşturan insanları, birbirinden habersiz bir küme olmaktan çıkarıp iletişim kurularak yeni fikirler üretilmesi ve bu fikirlere bağlı olarak da toplumun gelişmesi dil ile olmaktadır. Ulus olmayı sağlayacak olan birlik ancak insanların birbirlerini anlamalarıyla gerçekleşir. Birbirlerini anlamaları ise dil ile olur.

Dil, kelimelerden oluşur. Dil, görevi ve anlamı olan kelimeler sistemidir. İnsan bildiği kelime sayısı kadar dilini etkili kullanır. Kelimeler, düşüncemizi şekillendiren, ufkumuzu genişleten kendimizi ve çevremizi anlamlandırmaya yarayan araçlardır. Bir dili etkili kullanabilmek için yeterli düzeyde kelime hazinesine sahip olmak gerekmektedir. Bireyin kelime hazinesinin gelişimini etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bireyin içinde bulunduğu aile, çevre, eğitim ve sosyoekonomik durumların kelime hazinesine doğrudan etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle bireylerin kişisel kelime hazinesinin geliştirilmesinde aileye ciddi görevler düşmektedir. Aileler bireyin anne karnında duymayı başladığı andan itibaren kullanılan kelimeleri özenle seçmelidir. Aileler bireyin kişisel kelime hazinesini geliştirmenin bireyin eğitim hayatını doğrudan etkileyen bir faktör olduğunu bilmeli ve doğum öncesi süreçten itibaren kişisel kelime hazinesinin gelişimi için çalışmalar yapıp öğrencilerin eğitim hayatına yeterli kelime hazinesine sahip olarak başlaması için çaba göstermelidir.

Anne karnındayken dışarıda konuşulan kelimeleri duymaya başlayan birey, dünyaya geldiği andan itibaren de kelimeler duymaya devam eder. Bireyin, duyup anlamaya çalıştığı çeşitli sesler çıkararak taklit etmeye başladığı dil, ana dilidir. Bireyin etrafında olup bitinleri anlaması algılaması ve yorumlaması dil becerilerinin gelişmiş olmasına bağlıdır. Bireyin kelimeleri duymaya başladığı andan itibaren devam eden dil gelişimi, eğitim öğretim faaliyetleri ile sistemli bir şekilde devam etmektedir. Dil gelişiminin sistemli bir şekilde devam edebilmesi, eğitim öğretim faaliyetlerinin planlanmasında görevli olan kişilere ve yapılan eğitim planlarının öğrencilere aktarılmasında görevli olan öğretmenlere bağlıdır. Öğretmenler, öğrencilerin eğitim hayatının başından itibaren kelime hazinesini geliştirmek için çalışmalar yapmalı, ders içerikleri kelime hazinesinin gelişimi göz önünde bulundurularak planlanmalıdır. Dil bilgisinin önemi, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan Türkçe Dersi Öğretim Programında belirlenen ilke ve kazanımlar ile vurgulanmıştır.

Türkçe dersinin amacı bireyin dil bilincine ulaşmasını sağlamaktır. Dil bilincine sahip öğrencilerin, okuma, yazma, konuşma, dinleme ve izleme yoluyla kazandıkları kelimelerin yaşam boyu kullanabilecek dil becerilerine dönüştürülmesi amaçlanmaktadır. Dil bilincine sahip öğrenciler ile kastedilen ise, okuma ve yazma alanlarında yeterli bilgiye sahip, kendini ifade edebilen ve etkili iletişim kurabilen öğrenciler yetiştirmektir. Dil becerisinin gelişmiş olması sadece Türkçe dersine ilişkin fayda sağlamamaktadır. Kelime hazinesi zengin olan bireyler, bilinen kelimeler ışığında kendini ve çevresini tanıyarak kişisel ve sosyal gelişimine katkı sağlayacaktır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2019). Söz varlığının geliştirilmesi ve dil bilincine ulaşması Türkçe dersi öğretim programının en önemli amaçlarından biridir.

Dil becerilerinin gelişmesi adına Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan çalışmalar basın ve yayın organları yoluyla desteklenmelidir. Basın ve yayın organları tarafından çocuklara uygun olacak şekilde görsel, işitsel ve yazılı çalışmalar yapılmalı yayın organları kişisel kelime hazinesini geliştirmeyi hedeflemelidir. Teknoloji kullanımının oldukça yaygın olduğu günümüzde çizgi filmler ve televizyon programları kelime hazinesine katkı sağlayacak şekilde oluşturulmalıdır. Bireyin dil gelişimini etkileyen tüm etkenlerin bireye uygun şekilde planlanması ile kişisel kelime hazinesi geliştirilebilecek ve bireyin anlama, anlatma ve düşünme becerileri kelime hazinesi doğrultusunda gelişecektir.

Dil üzerine yapılan çalışmalar, kelime kavramından bağımsız değildir. Her dilin kendine ait kuralları vardır. Bu kurallar dili oluşturan kelimelerin nasıl kullanılacağı ile ilgilidir. Bireyin dış dünyayı içselleştirebilmesi, iç dünyasını dışarıya aktarabilmesi için yeterli kelime bilgisine sahip olması gerekmektedir. Dilin anlamlı ve görevli unsurları vardır. Dilin en küçük parçası seslerdir. Sesler yan yana gelerek heceleri, heceler birleşerek kelimeleri meydana getirirler. Dil anlamlı ve görevli unsurlardan oluşan canlı bir varlıktır.

1.9. Kelime

Kelimeler, günlük yaşantıda çevre ile iletişim kurmayı sağlayan, bireyin düşünce dünyasını şekillendiren varlıklardır. Türk Dil Kurumu, Gramer Terimleri Sözlüğü'nde kelimeyi şöyle tanımlamıştır:

“Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında somut veya soyut bir kavrama karşılık olan yahut da somut ve soyut kavramlar arasında geçici ilişkiler kurmaya yarayan dil birimi.” (Korkmaz, 2003, 6).

Ergin (2000, 95-97)’e göre ise kelime üç unsurdan oluşmaktadır. Bunlardan birincisi, manası veya görevinin bulunması, ikincisi tek başına kullanılması, üçüncüsü ses veya sesler topluluğu olmasıdır.

Akyol (1997), kelimeyi, deneyimlerin bellekte depolanmış şekli olarak tanımlarken Aksan (1990)’ın tanımına göre, kelime adı verilen işaret, bir kavram, bir de ses yönü olan her dilin kaynaşmış bir düşünce ses bileşimidir, dildeki başka öğelere ilişkili bir anlama ve anlatma birimidir. Kantemir (1997) ise kelimenin, anlam taşıyan ve cümlelerin kurulmasında etken rol oynayan ses ya da ses topluluğu şeklinde tanımlamaktadır. Korkmaz (1992), kelimeler bir veya birden çok ses grubundan oluşan, aynı dili konuşan bireyler arasında tek başına kullanıldığında zihinde belli bir kavrama karşılık gelerek bireylerin iletişim kurmasını sağlayan bir duyguyu düşünceyi aktaran dil birimi şeklinde ifade etmektedir. Stahl ve Nagy (2006)’e göre kelimeler, geçmiş bilgilere erişmek, düşünceleri ifade etmek ve yeni kavramları öğrenmek için kullandığımız araçlardır.

Kelime kavramını tanımlamak başlangıçta oldukça kolay gibi gözükse de kelime üzerine yapılan tanımların bu kadar çeşitli olmasının en önemli nedeni farklı görevdeki kelimelerin bulunmasıdır. Kelime türlerinin farklılık göstermesi yapılan tanımların çeşitlilik göstermesine yol açmaktadır. Cümle içerisinde kullanılan yedi farklı kelime türü kendi içerisinde fonksiyonel ve içerik kelimeler olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir.

Fonksiyonel kelimeler tek başlarına anlamları olmayan, cümle içerisinde anlam kazanarak cümlelerin anlaşılır hâle gelmesini sağlayan dil için önemli oldukları düşünülen kelimelerdir (Türkçe Metinlerin Özelliklerinin Çıkarımı Kullanım Kılavuzu, 2010). Örnek olarak ve, daha, gibi, de, için gibi kelimeler verilebilir. Fonksiyonel kelimeler cümle içerisinde anlam bütünlüğünü sağlayarak kelimeleri birbirine bağlar. Bu kelimeler cümle içerisindeki kelimeleri birbirine yapıştırarak metnin anlamlı hâle gelmesine yardımcı olup anlam karışıklıklarının önüne geçerler. Fonksiyonel kelime başlığı altında toplanan kelime türleri: edat, bağlaç ve zamirlerdir. Cümledeki yapıyı fonksiyonel kelimeler oluşturur, sözdizimsel işlevleri vardır. Fonksiyonel kelimeler, cümle için çok değerli olmasa da onlar olmadan cümle anlaşılmaz bir hâl alır (Stahl, Nagy, 2006). Fonksiyonel kelimeler cümleden

çıkarıldığında, cümledeki anlam bozulur ve yazılan metin işlevsiz hâle gelir çünkü yazılı metinlerin birçoğunda fonksiyonel kelime sayısı oldukça fazladır.

Cümle 1

Annemi benim kimse sevemez.

Cümle 2

Annemi benim kadar kimse sevemez.

Cümle 1’de fonksiyonel kelime olan “kadar” kelimesi cümleden çıkarılmıştır. Cümle 2 ise bu kelime yerinde kullanılarak oluşturulmuştur. Cümle 1 okunduğunda yaşanan anlam karışıklığı, cümledeki fonksiyonel kelimenin yerine konulmasıyla oluşturulan Cümle 2’de ortadan kalkmıştır.

İçerik kelimeleri, tek başına kullanıldığında bir veya birden fazla anlama gelirler. Cümle içerisinde kullanıldıklarında farklı görevleri olan kelimelerdir. Cümle içerisinde isim, sıfat, zarf ve fiil olarak görev alırlar. İçerik kelimeler, cümle içerisinde anlatılan durum ile alakalı insan zihninde bir resim oluşmasını sağlayarak metnin içeriği ile alakalı bilgi verir. Metnin içeriğinin hızlı bir şekilde kavranmasını sağlar.

Cümle 1

Kırmızı arabayı asla almayacağım.

Cümle 1’de geçen ‘kırmızı’ kelimesi sıfat, ‘araba’ kelimesi isim, ‘asla’ kelimesi zarf, ‘almayacağım’ kelimesi fiil görevini üstlenmektedir. Cümle içerisinde farklı görevlere sahip olan bu kelimeler, cümleden çıkarılıp tek başına kullanıldığında da anlam ifade eden kelimelerdir. Kırmızı kelimesi tek başına kullanıldığında bir rengin adını ifade ederken; araba kelimesi, yolcu veya yük taşımak için tasarlanmış, motorlu ve tekerlekli ulaşım aracı anlamını karşılamaktadır.

Kelime kavramının tanımlanmasında dikkat edilecek bir diğer husus eş sesliliklerdir. Korkmaz (1992, 57) eş sesli kelimeyi, söyleniş ve yazılışları aynı olan ancak anlamları, görevleri veya gösterdikleri kavram açısından birbirleriyle hiçbir bağlantısı olmayan kelimeler olarak tanımlamaktadır. Eş sesli kelimeler cümle içerisinde kullanıldıkları yere veya beraber kullanıldıkları kelimelere göre anlam bulurlar. Eş sesli kelimeler tek başına ifade edildiğinde anlatılmak istenen belli olmamaktadır. Örneğin yüz kelimesi tek başına ifade edildiğinde birden çok anlama

gelmektedir. Yüz kelimesinin, insan vücudunun baş kısmında alın, kaş, göz, burun, ağız, yanak ve çenenin bulunduğu ön bölüm, sayı, yüzmek (suda), yüzmek (derisini çıkarmak) gibi birden çok anlamı bulunmakta ve bu anlamlar birbirine benzememektedir.

Kelime kavramının tanımlaması yapılırken dikkat edilecek bir diğer husus da deyimlerdir. Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü (2013)’nde deyim, anlatım gücünü artırmak için, gerçek anlamı dışına kayan, bazı sözcükleri değişmediği hâlde bazıları değişip çekimlenebilen kalıplaşmış sözcük gurubu olarak tanımlanmaktadır. Buna örnek olarak; göze girmek, gözden düşmek, kulağı delik, eli açık, tepesi atmak, gönül almak, göze gelmek, dile düşmek, küplere binmek, balık kavağa çıktığı zaman gibi deyimler örnek verilebilir (Korkmaz, 2013). Aksan (2005, 97)’a göre deyimler, birden çok sözcüğün bir araya gelerek, kendi anlamlarının dışında yeni bir anlam ifade eden söz ögeleridir. Örnek olarak, “Gözü yükseklerde olmak” deyimini, deyimler ile alakalı yapılan tanımlar doğrultusunda açıklanabilir. Bu deyim kullanıldığında “Bulunduğu durumdan çok daha üstün bir yere ulaşma arzusu, amacı” manasına gelmektedir. “Gözü yükseklerde olmak” deyimini, deyimini oluşturan kelimelerin gerçek anlamları ile anlamlandırmaya çalışılınca yukarıda sözü edilen anlamı karşılamamaktadır.

Yapılan tanımlamalar ve yukarıda sıralanan bilgiler doğrultusunda bir dilde;

1. Tek başlarına anlamı olmayan,
2. Tek bir anlam ifade eden,
3. Birden fazla kelimedenden oluşarak tek bir anlam ifade eden,
4. Birden fazla anlam ifade eden kelimeler vardır.

Kelimeler, bireyin kendisini ve çevresini anlamlandırmada oldukça önemli bir yere sahiptir. Dile ait farklı görevdeki kelimelerin, deyimlerin ve atasözlerinin bilinmemesi konuşulan dilin anlaşılmasına neden olur.

Bireyler bildikleri dile ait kelime hazinesi dâhilinde düşünebilirler. Bu nedenle kelime ve düşünce arasında derin bir bağ vardır. Zira dinleme veya okuma yoluyla insan zihninde beliren kelimeler düşüncenin somutlaşmasını sağlamaktadır. Dil ve düşünce arasındaki bağlantıyı kuran ilk kişi Platon’dur. Platon’a göre düşünce, ruhun kendi kendisi ile yaptığı içten ve sessiz bir konuşmadır (Duman, Başerer, 2019, 384).

Platon düşünceyi, insanın kendisi ile yaptığı içten bir konuşma olarak tanımlayarak düşünme faaliyetinin kelimeler ile olan ilişkisini ortaya koymuştur. Düşünce hakkında yapılan tanımlar düşüncenin zihinsel bir faaliyet olduğu üzerinde durmaktadır. Düşünce, zihinsel bir faaliyet olmasına karşın ifade edilmesi için bir anlatım biçimi gerekir. İnsan dünya üzerinde var olduğu andan itibaren kendini ifade etmesi için çeşitli yollar aramış, mağara duvarlarına yapılan resimler, çeşitli işaret ve semboller ile düşüncesini ifade etmeyi amaçlamıştır. İnsanlar kendilerini ifade edebilmek için bir dile ihtiyaç duymuşlardır.

“Düşünsel işlemler ne kadar soyut ve ne kadar özel olursa olsun anlatımını dilde bulur. Düşünce dediğimiz şey, dilden geçmeli ve dilin çerçevesini kullanmalıdır. Aksi hâlde, düşünce hiçliğe olmasa bile, öylesine belirsiz ve ayırsız bir şeye indirgenir ki, dilin kendisine verdiği biçimden ayrı bir içerik olarak kavrayabilme olanağımız kalmaz.” (Köktürk, 2006).

Dil ise kelimelerden oluşur. Bu nedenle insanın kelime bilgisi, onun tasavvurunu etkileyen en önemli unsurdur. Kelime ve kavram arasında ise çok yakın bir ilişki vardır. Herhangi bir kelime ifade edildiğinde zihne düşen ise kavramdır. “Her sözcük insan zihnine kavram olarak yerleşir. Bu nedenle insan, kavramlarla, yani sözcüklerle düşünür.” (Özkırımlı, 1994, 111).

Kelimelerin anlama ile ilişkisi olduğu gibi anlatma ile de ilişkisi vardır. Okunan herhangi bir metinde bilinmeyen kelime sayısı fazla olduğunda metnin anlaşılması oldukça zordur. Anlaşılmayan bir metnin anlatılması da imkânsız hâle gelecektir. Kelime bilgisi ifade becerilerini doğrudan etkilemektedir.

Bir dildeki kullanılan kelimelerin bütünü o dile ait kelime hazinesi oluşturmaktadır. Bireyin bir dile ait tüm kelimeleri bilmesi mümkün olmadığından bildiği kelimeler ise kişisel kelime hazinesi olarak tanımlanır. Kelime hazinesi aktif ve pasif olmak üzere iki kısımda incelenmektedir. Pasif kelime hazinesi, okunduğunda ya da duyulduğunda anlaşılabilen kelimelerdir. Pasif kelime hazinesi, bireyin bildiği ancak kullanmadığı kelimelerden oluşurken, aktif kelime hazinesi ise konuşma veya yazma esnasında kullanılan kelimeleri içermektedir (Çeçen, 2007; Güney, Aytan, 2014; Karadüz, Yıldırım, 2011).

Öğrencilerin hangi kelimeleri bildiğini tespit etmek, okunan metinlerin öğrenci tarafından anlaşılma düzeyleri ile alakalı bilgi vermektedir. Öğrencinin kelime hazinesinin bilinmesi, okunacak metinlerin seçilmesinde ve öğretilecek kelimelerin belirlenmesinde öğretmenlere yol gösterecektir. Kelime öğretiminin planlı bir şekilde yapılabilmesi için Millî Eğitim Bakanlığı tarafından çeşitli çalışmalar yapılmaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı (1-5. Sınıflar)'nda: Öğrencilerin mevcut kelime hazinesi okunulan metnin anlaşılması açısından oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Birey karşılaştığı kelimeye mevcut kelime hazinesine dayalı olarak anlam verebilmektedir. Birey kullanılan kelimenin anlamını bulmaya çalışırken geçmiş yaşantı ve tecrübelerinden yola çıkmaktadır. Okunan metin içerisinde kelimenin anlamının bulunmaması durumunda cümle ve paragrafların bütünlüğü bozulmakta bu durumu metnin anlaşılmasına veya yanlış anlaşılmasına yol açmaktadır. Bu durum bireyin mevcut kelime hazinesinin yeterli düzeyde olmasının, okunulan metinlerin anlaşılmasını sağladığı görülmektedir. Bu sebeple, öğrencilerin kelime bilgilerinin yeterli düzeye gelmesi sağlanmalıdır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2005).

Dili ustalıkla kullanabilmek için o dili oluşturan kelimelerin yeterince bilinmesi gerekmektedir. Türleri bakımından sekiz ayrı başlığa ayrılan kelimeler cümle içerisinde farklı görevleri yerine getirmektedir. Bunlar: isim (ad), sıfat (ön ad), fiil (eylem), zamir (adıl), zarf (belirteç), edat (ilgeç), bağlaç ve ünlem (Atabay Kutluk, Özel, 1976, 21; Oğuzkan, 2001, 129-130; Gencan, 2001, 171; Aksan, 2003, 84; Korkmaz, 2003, 145).

1.9.1. İsim (Ad)

İsim ile ilgili tanımlar incelendiğinde ilk yapılan tanımlardan birinin Deny'e ait olduğu görülmektedir. Deny (1941, 147) isim kelimesini "Müşahhas veya mücerret varlıkları belli etmeye, bildirmeye mahsus" şeklinde tanımlar. İsim ile ilgili tanımları Türk Dil Kurumu ise Türkçe Sözlük'te şu şekilde yapmaktadır:

"Canlı ve cansız varlıkları, duygu ve düşünceleri, çeşitli durumları bildiren kelime. İsimler, evrendeki bütün canlı ve cansız varlıkları karşılayan kelimelerdir: inek, çiçek, bardak, taş, insan gibi." (Türk Dil Kurumu, 1998).

1.9.2. Sıfat (Ön Ad)

Türk Dil Kurumu sıfat kelimesinin tanımını Türkçe Sözlük'te şu şekilde yapmıştır: "Bir ismi, nitelik, nicelik, yer, sıra vb. bakımından niteleyen, belirten kelimelerdir." (Türk Dil Kurumu, 2005, 1748). Tanımdan da anlaşılacağı üzere sıfatlar, isimlerin ne durumda olduklarını, sayılarını ve niteliklerini soran ya da gösteren kelimelerdir. Sıfat kelimesini karşılayan bir diğer kelime isimlerden önce gelme özelliğine vurgu yapan ön ad kelimesidir. Sıfatlar, isimlerden önce gelerek isimlerin nasıl ve ne durumda olduklarını, yerlerini, sayısını, renklerini belirten kelimelerdir (Koç, 1990, 129). Bu tanımlara bakılarak sıfatlar isimler ile birlikte kullanılan kelimelerdir.

Örneğin “sarı, büyük, dört” kelimeleri bir ismin önüne geldikleri takdirde sıfat görevini yerine getirirler. “Sarı araba, büyük elbise, dört çocuk” gibi kullanımlar isimleri nitelik ve nicelik yönünden belirten kelimelerle oluşmuştur.

1.9.3. Fiil (Eylem)

Fiil kelimesini Türk Dil Kurumu, Tükçe Sözlük’te şu şekilde tanımlamıştır: “Olumlu veya olumsuz olarak çekimli durumda zaman kavramı taşıyan veya zaman kavramı ile birlikte şahıs kavramı veren kelime” (Türk Dil Kurumu, 1998). Korkmaz (2003, 577) ise fiil kelimesini, zaman ve mekân kapsamı içinde, somut ve soyut kavramlarla ilgili her türlü oluş, kılış, kılınış ve durumları bildiren kelimeler olarak tanımlamaktadır.

1.9.4. Zarf (Belirteç)

Korkmaz (2003, 451) zarf kelimesini “fiillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum, azlık-çokluk bildirme, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha belirgin duruma getiren sözcüklerdir” cümlesi ile tanımlamaktadır. Türk Dil Kurumu ise zarf kelimesinin tanımını Tükçe Sözlük’te şu şekilde yapmıştır: “Bir fiilin, bir sıfatın veya bir zarfın anlamını zaman, yer, ölçü, nitelik, soru kavramları bakımından etkileyen kelime, belirteç” (Türk Dil Kurumu, 1998). Zarf fiillerin veya sıfatların önüne gelerek bu kelimelerin anlamlarını etkilerler. Nitelik bildiren kelimeler cümle içerisinde kullanıldıkları yere göre sıfat veya zarf görevi alırlar. Örneğin: Burada güzel çiçekler var. Cümlesinde “güzel” kelimesi sıfat görevinde kullanılırken “Çocuk güzel konuşuyor.” Cümlesinde “güzel” kelimesi zarf görevinde kullanılmıştır.

1.9.5. Zamir (Adıl)

Türk Dil Kurumu zamir kelimesinin tanımını Tükçe Sözlük’te şu şekilde yapmıştır: “Kişi, özlük, gösterme, soru ve belirsizlik kavramları vererek, varlıkların yerini tutan kelime, adıl” (Türk Dil Kurumu, 1998). Korkmaz (2007) ise zamir kelimesini “Kişilerin ve canlı cansız ad grubundaki varlıkların yerini tutma, onları işaret veya soru yolları ile temsil etme görevi yüklenmiş olan ad soylu kelime türü. Şahıs gösteren ben, sen, o, biz, siz, onlar, şahıs zamirleri dönüşlülük gösteren kendim, kendin, kendi, kendisi, kendimiz, kendiniz, kendileri zamirleri; bu, şu, o, bunlar,

şunlar, onlar işaret zamirleri; biri, birisi, başkası, herkes, kimse vb. belirsizlik zamirleri; hangisi, kim, ne, neyi, neden vb. soru zamirleri gibi türleri vardır (Korkmaz, 2007, 250). Zamirler, isim olmadıkları hâlde cümle içerisinde isimlerin yerini tutan kelimelerdir. Örneğin: “Ben eve geldim.” cümlesindeki “ben” kelimesi ismin yerine gelen bir zamirdir.

1.9.6. Edat (İlgeç)

Banguoğlu (1995) edatı, tek başına anlam taşımayan cümle içerisinde kelimeler arasında ilişki kurmaya yarayan kelimeler olarak tanımlamıştır. Örnek olarak; kadar, dolayı, gibi, için, göre kelimeleri birer edattır. İsimlerden sonra gelip onların söz içinde başka unsurlarla ilişkilerini kuran kelimelere takı adı verilir. Banguoğlu (1995, 333)’na göre bunlar tek başlarına bir kavram sahibi olmayıp ancak iki kavram arasındaki ilişkiyi belli etmeye yararlar. Takılar yalnız adlara değil, her türlü isimlere gelirler. Türk Dil Kurumu (1998), edat kelimesinin tanımını Türkçe Sözlük’te şu şekilde yapmıştır: “Bir kelimedenden sonra gelerek o kelime ile diğer öğeler arasında ilgi kuran kelime, ilgeç”.

1.9.7. Bağlaç

Türk Dil Kurumu (1998), bağlaç kelimesinin tanımını Türkçe Sözlük’te şu şekilde yapmıştır: “Eş görevli kelimeleri veya önermeleri birbirine bağlayan kelime türü, rabıt.” Bağlaçlar, kelimeleri veya cümleleri birbirine bağlama görevi taşırlar. Bağlaçlar, cümleden çıkarıldığında cümlelerin anlamında bozulma olsa da değişme olmaz. Bağlaçların birçoğu dilimize Arapça ve Farsçanın etkisiyle girmiştir. Cümle içerisinde sıklıkla karşımıza çıkan bağlaçlara örnek olarak ‘ve, veya, ya, ya da, yahut, veyahut, ile, yalnız, ancak, ama, fakat, lakin, ne var ki, de, bile, dahi, ki, öyle ki, öyleyse, oysa, oysaki, ise, madem, mademki, meğer, meğerki, meğerse, yeter ki, halbuki, çünkü, hatta, yoksa, ne... ne, ya... ya, hem... hem, bir... bir, gerek... gerek, ister... ister, olsun... olsun’ verilebilir.

Edat ve bağlaç arasındaki farkı Ediskun (2004, 302) açıklamaktadır. Bağlaçların ve edatların en önemli farkı, edatın asli görevinin kelimelere, kelime gruplarına veya cümlelere anlam ilgisini kazandırmaktır. Bu anlam ilişkisi kurulurken edatın bağlayıcılık görevinin de olduğu görülmektedir ancak bu görev edat için ikinci plandadır. Aksi şekilde bağlacın asli görevi ise kelimelere, kelime gruplarına, cümlelere bağlayıcılık kazandırmaktır. Bu bağlayıcılığı yaparken edata benzer

şekilde cümleye kattığı anlam ilgileri de sezilir ancak bu ikinci planda kalmaktadır. Edat ve bağlacın bir diğer farkı ise edatlar, sıfat takımları veya zarf öbekleri kurabilirken bağlaçlar, hiçbir zaman sıfat takımları veya zarf öbekleri kuramazlar, ama gerektiği takdirde bunları bağlayabilirler.

1.9.8. Ünlem

Ünlemler, duyguları anlatmak için kullanılan sözcüklerdir. Sevinme, acıma, şaşırma, kızma, korku... gibi duyguları anlatan; çağrı, emir, yasaklama gibi durumları bildiren veya bir doğa sesini yansıtan sözcüklere ünlem denir (Koç, 1990, 208). Türk Dil Kurumu (1998) ise ünlem kelimesinin tanımını Türkçe Sözlük'te şu şekilde yapmıştır: "Türlü duyguları anlatan veya bir doğa sesini yansıtan kelime." Ünlemler cümle içerisinde ikileme şeklinde kullanılabilirler. Acıma, sevinme, korkma, üzülme gibi duyguların cümle içerisinde yansıtılmasını sağlarlar. İkileme olarak kullanılan ünlemlerden 'vah vah, ah vah, of of, öf pöf ...' gibi örnekler verilebilir. Ünlemlerin içerisinde bulunduğu cümlelere ünlem cümlesi denir ve bu cümlelerde ünlem işareti (!) kullanılır.

1.10. Kelime ve Anlam İlişkisi

Kelime ile ilgili birden fazla tanım yapılmaktadır. Kelimeler, zihinde belli bir kavrama denk gelen veya kavramlar arasındaki bağlantıyı sağlayan ve kavramları bir bağlam içerisinde kullanıma hazır eden birimlerdir (Kurudayıoğlu, Karadağ, 2005, 307). Kelimeler söylenildiğinde zihinde bir anlam oluşmakta ve oluşan anlama ilişkin kavram zihninizde belirlemektedir. Türk Dil Kurumu (1998) kavram kelimesini "Bir nesnenin, bir duygunun ya da düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, anlamı, anlam yükü." olarak tanımlamıştır. Kelimeler ve kavramlar arasında doğrudan bir ilişki vardır. Kelimeler söylenildikleri zaman zihinde o kelimeyi karşılayan kavram canlanmaktadır. Bu nedenle birey ne kadar kelime biliyorsa kavramlar dünyası da o ölçüde gelişmiştir. Türkçe dersinin amaçlarından bir tanesi de bireylerin kelime hazinesinin zenginleşmesidir. Kelime hazinesinin zenginleştirilmesiyle bireyin düşünce ve anlam dünyasının geliştirilmesi amaçlanmaktadır. İnsan için kelimeler anlamanın, anlatmanın ve düşüncenin en önemli birimidir. Bu nedenle bireyin kelime bilgisindeki eksiklik anlama, anlatma ve anlamlandırmada önemli ölçüde sorunlara yol açacaktır. Birey yeni tecrübeler

yoluyla kelimeler ve kavramlar öğrenmektedir. Öğrenilen kelimeler çoğaldıkça bireyin zihninde onu diğer tüm canlılardan ayıran kelime hazinesi oluşacak ve bu kelime hazinesi insanı insan yapacaktır (Tosunoğlu, 1998). Birikim ve tecrübe yoluyla elde edilen kelimeler bireyin kendini ve çevresini tanımasını sağlar. Bilinen kelimeler ve kelimelerin zihinde oluşturduğu kavramlar kadar dünya tanımlanırken, kelime ve kavramlar sayesinde dünya bireyin zihninde içselleştirilmektedir.

1.11. Kelime Hazinesi

İnsanın bir dile ait bildiği kelimeler bütününe kelime hazinesi denir. Kelime hazinesi ile ilgili kaynaklar incelendiğinde, kelime hazinesi, kelime serveti, sözcük varlığı, sözcük dağarcığı ve söz varlığı terimlerinin tümü aynı anlamı ifade etmektedir (Türk Dil Kurumu, 2005). İnsan, dünyaya geldiği andan itibaren ailesinin sahip olduğu dil ile alakalı kelimeler duymakta ve o dil ile alakalı kelimeleri yaşı ilerledikçe öğrenmeye başlamaktadır. Herhangi bir insanın bir dile ait bütün kelimeleri bilmesi mümkün görünmemektedir. Bu nedenle bireylerin kelime hazinesi çeşitli değişkenlere göre birbirinden farklılık göstermektedir. Bu değişkenlerden bazıları bireyin yaşı, sosyal çevresi, ailesi, eğitim durumu, sosyoekonomik durumu ve ilgi alanlarıdır. Bu değişkenler dikkate alınarak kelime hazinesi ile ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır. Koçak (1999)'a göre kelime hazinesi, bireyin yaşı, cinsiyeti ve sosyal çevresi ile doğru orantılı olarak kazandığı kelimelerin tümüdür. Türk Dil Kurumu (2005)'na göre ise kelime hazinesi, bir dilde kullanılmakta olan veya bir kimsenin kullandığı, bildiği sözlerin bütünüdür. Aksan (1996) da kelime hazinesi ile ilgili olarak, kelimelerin bazı seslerin birlikte kullanılmasıyla oluşmuş simgeler olmasıyla birlikte aynı dili kullanarak iletişim kuran toplumun kültürünün aktarılması, kavram dünyasının şekillenmesi ve bireyin düşünsel gelişiminin bir parçası olduğunu belirtmektedir.

Temel Söz Varlığı;

- Yabancı Kelimeleri
- Deyimleri
- Atasözlerini
- İlişkili Sözleri
- Kalıplaşmış Sözleri

- Terimleri
- Çeviri Kelimeleri
- Doldurma Sözleri
- Argoyu içermektedir (Aksan, 1996, 26-38).

İnsanların sahip olukları kelime hazinesi, onların kültürleri, sahip oldukları değerler, ilgi alanları ve yaşayış biçimleri ile alakalı bilgi verir. Öğretmenler için öğrencinin kelime hazinesi ile ilgili fikir sahibi olmak, öğrenciyi tanımak ve öğrencisi hakkında fikir sahibi olmak için oldukça önemlidir. Öğrenciler ilgi alanları ile ilgili daha fazla kelime hazinesine sahiptir. Örneğin futbola ilgi duyan bir öğrenci futbol ile alakalı terimlerin bilgisine sahipken, astronomi bilimine ilgi duyan bir öğrenci ise gezegenler ile ilgili terimlerin bilgisine sahiptir.

Kullanılan kelimeler bireyin kültür ve eğitim durumu ile ilgili ipuçları barındırmaktadır. Yaklaşık 100 yıldan beri kelime hazinesi üzerine yapılan araştırmalar şunları ortaya koymuştur:

- Kelime hazinesi, bireyin yeterli düzeyde kendini ifade etmesini sağlayan en önemli unsurdur.
- Okunulan metinde kullanılan kelimelerin zorluğu, metnin anlaşılma seviyesini belirlemektedir.
- Kelime öğretimi ile yeterli kelime hazinesi oluşturulduğunda, bireyin okuduğunu anlaması sağlanmaktadır.
- Sosyoekonomik durumu yeterli düzeyde olmayan ailelerde yetişen çocuklar, örgün eğitim başladığında yeterli düzeyde kelime bilgisine sahip olmayabilirler. Bu durum bireyin okul hayatında çeşitli zorluklar yaşamasına yol açmaktadır.
- Ebeveynleri ile çeşitli problemler yaşayan çocuklar, aile içi iletişimi sağlıklı olan çocuklara göre daha az kelime bilgisine sahip olabilirler.
- Okulda yaşadıkları başarısızlıklar nedeniyle problemliler olarak adlandırılan çocukların başarısız olmalarının en önemli nedenleri arasında yeterli kelime bilgisine sahip olmamak olabilmektedir (Dönmez ve diğ., 1981; Öztürk, 1995; Akyol, 1997; Cemiloğlu, 2001; Graves, Watts-Taffe, 2002; Akandere, 2003; Dereli, 2003; Karadağ, 2005; Erdoğan ve diğ., 2005; Gardner, Dee,

2007; Gill, Ruth, 2007; Akyol, 2008; Gilkerson, Richards, 2008; Savaş, 2010; Güney, Aytan, 2014; Harrington, 2014; Suskind, 2018).

Kelime hazinesinin gelişimi sadece okul hayatı ile sınırlı değildir. Kelime hazinesi hakkında yapılan çalışmalar bireyin kelime bilgisinin anne karnında duymaya başladığı andan itibaren gelişmeye başladığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle kelime hazinesinin gelişimi hayat boyu devam eden bir süreçtir.

Kelime bilgisi, David H. Russel'a göre 3 boyuta sahiptir. Birinci boyutu olan derinlik, sözcüklerin çeşitli anlamlarını bilmek ve anlamak; ikinci boyutu olan genişlik, çeşitli konularda sözcükler bilmek; üçüncü boyutu olan ağırlık, bir konuda çok sözcük bilmek olarak tanımlanabilir (Göğüş, 1978, 360; Templin, 1995). Derinlik kelimelerin bilinen anlam derinliği ve bu derinliği kavrayışın kalitesi ile ilgiliyken; genişlik, kelimelerin bilinen anlam boyutları ile ilgilidir (Anderson, Freebody, 1981, 93).

Kelime hazinesinin derinlik boyutu, bir kelimenin cümle içerisinde kullanılan anlamı ile kelimenin alabileceği diğer tüm anlamları içermektedir. Genişlik boyutu, farklı konularda kelime bilgisine sahip olmaktır. Ders kitapları içerikleri itibarıyla genişlik boyutuna katkı sağlar.

Ağırlık boyutu ise, bireyin belli bir konu ile ilgili kelime bilgisi ile ilgilidir. Meslek sahibi olan bireyler meslekleri ile alakalı kelime ve terim bilgisine sahip olurlar. Örneğin doktorlar mesleklerinin getirmiş olduğu terim ve kelime bilgisine sahipken, mühendisler genel itibarıyla aynı kelime bilgisine sahip değildirler.

Kelime öğretiminin planlı bir şekilde yapılabilmesi için öğretilecek kelimelerin derinlik, genişlik ve ağırlık boyutuna dikkat edilmesi gerekmektedir. Yapılan çalışmalar kelime bilgisinin derinlik boyutu üzerine yeterli sayıda araştırma yapılmadığını göstermektedir (Akyol, 1997). Kelime hazinesinin derinlik, genişlik ve ağırlık boyutu dikkate alınarak öğretilecek kelimeler belirlenmeli ve öğretim materyalleri belirlenen hususlar doğrultusunda hazırlanmalıdır. Kelime öğretiminde derinlik, genişlik, ağırlık boyutlarının ihmal edilmesi bireylerin kelime hazinesinin yeterli düzeye gelmesine engel olacaktır. Derinlik boyutu ile öğrenciler kelimelerin farklı anlamlarına sahip olacak, genişlik boyutu farklı konular ile ilgili bilgi sahibi olabilecek ve ağırlık boyutu ile ilgi duyulan konu ile ilgili yeterli kelime bilgisine sahip olunması sağlanacaktır. Kelime hazinesinin bahsedilen boyutları ile ilgili

olarak eğitimcilerin bilinçlendirilmesi ve kelime öğretimi ile ilgili kılavuz kitap hazırlanması Türkçe dersi öğretim programında kelime öğretimi ile ilgili belirlenen amaçların hedefe ulaşmasını sağlayacaktır.

Kelime hazinesinin bahsedilen üç boyutuna önemli katkıda bulunan yerlerden bir tanesi de eğitim-öğretim faaliyetlerinin yapıldığı okullardır. Kelime hazinesinin zenginliği veya yetersizliği insanın düşünme yetisini doğrudan etkiler. Kelime bilgisi, anlamanın ve anlatmanın en önemli ögesidir. Bu nedenle Türkçe dersinde yapılan çalışmalar bireylerin kelime hazinesinin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu (1973)'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- Dili, konuşma ve yazma esaslarına uygun olacak şekilde doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,
- Kelime hazinesinin zenginleştirilmesinin sağlanması,
- Okuma yazma becerisi kazanmalarının sağlanması,
- Sözlü ve yazılı iletişimde etkili dil kullanımının sağlanması,
- Bilgiye ulaşma, bilgiyi anlamlandırma ve yeni bilgi üretme becerilerinin kazanılması,
- Eleştirel düşünme becerisinin geliştirilerek, elde edilen bilgilerin sorgulanmasının sağlanması,
- Toplumu bir arada tutan değerlere önem verilmesinin sağlanması, toplumsal aidiyet duygusunun kazanılması,
- Türk ve dünya kültürüne ait sanatsal bilgi birikimi oluşturulmasının sağlanması amaçlanmıştır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018).

Türkiye’de eğitim hayatına devam eden öğrencilerin bildikleri kelime sayıları ile bazı gelişmiş ülkelerdeki öğrencilerin kelime bilgisi kıyaslandığında ciddi farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Demir (2006), Türkiye’de ilköğretim kuşağının 1000-1500, ortaöğretim kuşağının 1500-2000, yükseköğretim kuşağının ise 3000 civarında kişisel kelime bilgisine sahip olduğunu belirtmiştir. Yaklaşık elli yıl önce yapılmış bir araştırmaya göre; ABD’de 10 yaşındaki çocukların bildikleri kelime sayısı 5.500, pasif kelime sayısı 34.300 olarak; 14 yaşındaki çocukların bildikleri kelime sayısı, 8.500, pasif kelime sayısı ise 62.500 olarak tespit edilmiştir (Göğüş, 1978). Bu

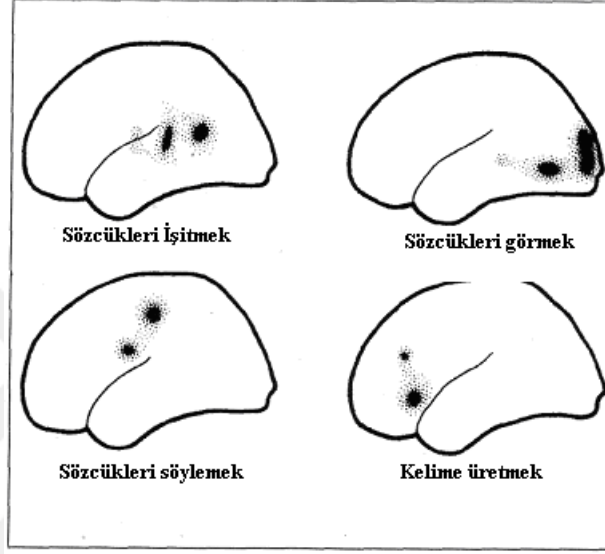
durum Türkçe'nin öğretimine verilen önemin amacına ulaşmadığının bir göstergesidir. Türkçe Dersi öğretim programı öğrencilerin söz varlığının zenginleştirmeyi amaçlamaktadır ancak öğrencilerin hangi sınıfta hangi kelimeleri öğreneceği ve yaşa göre bilinmesi gereken kelimeler belirli değildir. Öğretim programındaki kelime hazinesinin zenginleştirilmesi amacının gerçekleştirilmesi için bir plan ve program dâhilinde öğretilecek kelimeler belirlenmelidir.

1.12. Aktif ve Pasif Kelime Hazinesi

Kelime hazinesi; farklı kaynaklarda araştırmacılar tarafından “Kelime Dağarcığı”, “Kelime Serveti”, “Söz Varlığı” gibi benzer manaya sahip farklı kavramlarla açıklanmaktadır (Banguoğlu, 1986, 10; Vardar, 1998, 190; Tosunoğlu, 1999, 1). Kelime hazinesi ile ilgili yapılan çalışmalar göstermektedir ki, bireylerin sahip olduğu kelime hazinesi aktif ve pasif olarak ikiye ayrılmaktadır. Bireyin günlük hayatında sürekli olarak kullandığı kelimeler aktif kelime hazinesi kapsamında değerlendirilirken, bireyin duyduğunda ya da okuduğunda anlamını bildiği ancak sözlü anlatımda kullanmadığı kelimeler pasif kelime hazinesi kapsamında değerlendirilir. Bir başka deyişle, bireyin anlatmak için zihinde işleyerek yeni yapılar oluşturması aktif kelime, anlamak için zihinsel süreçlerde bulunması ise pasif kelime olarak ifade edilebilir. Bilinen kelimelerin sayısı, kullanılan kelimelerin sayısından daha fazladır; aktif kelime kullanılan, pasif kelime ise bilinendir (Karakuş, 2002, 121; Özbay, Melanlıoğlu, 2008, 34). Bunun nedeni, insanlar hayatları boyunca çeşitli deneyimler yoluyla farklı konularda binlerce kelimeyi anlamakta fakat sözlü anlatımda merak ve uğraşları ile ilgili kelimeleri seçmektedirler.

Bireyin sahip olduğu dil becerisi, anlama ve anlatma faaliyeti olarak temelde iki başlık altında incelenmektedir. Birey dinleme sürecine daha anne karnındayken başlar. Anne karnında başlayan dinleme faaliyetleri doğumdan sonraki süreçte de devam edecek bireyin anlatma yetisinin gelişmesi için gerekli olan konuşma faaliyetinin gerçekleşmesini sağlayacaktır. Birey dinleyerek öğrendiği kelimeleri kullanarak konuşarak kendini anlatmaya başlayacak bu yetilerin gelişmesi okuma ve yazma becerilerinin temelini oluşturacaktır. Bireyin anne karnında olduğu yedinci aydan itibaren başlayan dinleme süreci hayat boyu devam edecek birey konuşma, okuma ve yazma becerilerini kullanarak gerekli dil becerileri kazanacaktır.

Yapılan araştırmalara göre kelimelerin bireyin zihninde üretilme süreci beynin farklı kısımlarının faaliyet göstermesi ile mümkün olmaktadır. Şekil 1, kelimenin işitildiği andan itibaren üretilme sürecine kadar beyindeki aktif kısımları göstermektedir. Görüleceği üzere yeni bir kelime öğrenmek beyinde oldukça karmaşık olan bir süreçtir. Birey yeni kelimeler öğrenmeye devam ettikçe, beynin farklı kısımları kullanılarak geliştirilecek zamanla yeni kelimeler öğrenmek daha kolay hâle gelecektir.

Şekil 1: Kelime üretimi sırasında beyinde aktif olan bölgeler

Susan Greenfield, **İnsan Beyni**, çev. Burcu Çekmece. (İstanbul: Varlık Yayınları, 2000), 38.

Eğer bireyin aktif kelime dağarcığı ve pasif kelime dağarcığı arasındaki fark fazla ise birey kendini ifade etmede ve ders başarısında çeşitli problemler yaşayacaktır. Birey okuduğunu anladığı ancak anladıklarını kelimeye dökemediği zaman çevresi ile iletişimi olumsuz yönde etkilenecek, akademik hayatında hedeflediği başarıyı gösteremeyecektir. Yangın (1999, 6)'a göre bireyin kelime hazinesini belirleyen önemli unsurlardan ikisi zihinsel gelişim ve çevredir. Kelime öğrenme süreci ilköğretime başladıktan sonra formal bir hâl alacaktır. Bundan önce çocuk, zihinsel gelişimi ile bağlantılı olarak etrafında kullanılan kelimeleri öğrenir.

Kişisel kelime hazinesinin geliştirilmesi ve bireylerin aktif kelime hazinelerinin belirlenmesi bireyin eğitim-öğretim hayatının kalitesini doğrudan etkilemektedir. Öğrenciler için öğretilecek kelimeler bireylerin günlük hayatta karşılaşılabilecekleri, okuduğu bir metni kolaylıkla anlayabilecekleri ve kendilerini sözlü ve yazılı anlamda ifade edebilecekleri kelimelerden oluşmalıdır.

1.13. Kelime Öğretimi

Ana dili öğrenme süreci ailede kendiliğinden başlayarak ömür boyu devam eden bir süreçtir. Bireyin kelime hazinesi, aileyi oluşturan kişilerin kelime bilgisi doğrultusunda gelişmeye başlamaktadır. Bu bağlamda ailede başlayan ana dili eğitiminin, bireyin okuma yazma eğitimine başlamasıyla planlı bir şekilde devam etmesi amaçlanmaktadır. Bireyin okulda verilen ana dili eğitiminden mahrum kalması durumunda kelime bilgisi kendi çevresinde öğrendikleri ve yöresel söyleyişlerle sınırlı kalmaktadır. Vygotsky (1978) bu konu ile ilgili olarak kavramları kendiliğinden edinilen ve öğretilen kavramlar şeklinde ikiye ayırmaktadır. Kendiliğinden edinilen kavramlar günlük hayatta kullanılan kavramlardır. Bu tür kavramlar tümdengelim yoluyla edinilmektedir. Örnek olarak kardeş kavramı kendiliğinden edinilmektedir. Bu tür kavramlar tümdengelim yoluyla edinilir. Birey kardeş kavramı ile ilgili ilk olarak herkesin kardeşi olduğunu düşünürken, kardeş olmayanları çıkararak kardeş kavramına ulaşmaktadır. Öğretilen kavramlar ise bireyin gündelik hayatta karşısına çıkmayıp okulda karşısına çıkan kavramlardır. Vygotsky öğretilen kavramlara ‘sömürü’ kavramını örnek vermektedir. Ders esnasında bir ülkenin diğerini sömürdüğünü öğrenen birey, ilk olarak sömürü kelimesini iki ülkeye ait özel bir durum olarak algılamakla farklı ülkelerinde sömürge yaydığını öğrenerek genellemeye ulaşır. Öğretilen kavramlar tümevarım yoluyla edinilmektedir (Bacanlı, 2000).

Dil becerisine hem davranış psikolojisi açısından bir öğrenme olarak hem işlevsel anlamda bir edinme olarak bakılınca gelişme sürecinin belli bir sıra izlediği görülür (Cemiloğlu, 2001). Okuturlar (1966), dil becerilerinin en fazla gelişme gösterdiği yaş aralığının 0-3 yaş arası olduğunu ifade ederken, Hildebrand (1981), dil gelişimi okuma, yazma, konuşma, dinleme ve anlama ile doğrudan ilişkilidir. Bu beceriler en hızlı gelişimi 0-6 yaş arasında göstermektedir. Whirter ve Voltan Acar (1985)’a göre dil becerilerinin en önemli gelişim gösterdiği yaş aralığı 0-2 yaş arasındır. Bu bağlamda, 0-6 yaş arası bireyin aile ile kurmuş olduğu her diyalogun, bireye anlatılan ve okunan her kitabın kelime hazinesinin gelişiminde katkısı oldukça önemli bir yer tutmaktadır. 0-6 yaş arası bireylerin kelime hazinesi geliştirmek kolay gibi görünse de bireyin yaşı ile bağlantılı olarak sahip olduğu özellikler bu süreci daha karmaşık hâle getirmektedir. Reilly ve Ward (2000), zorunlu eğitime başlamamış, okuma ve yazma bilmeyen bireylere kelime öğretiminin basit bir işlem olmadığını

vurgulamaktadır. Kelime bilgisi bireyin yaşı ile bağlantılı olduğu kadar aile ve çevre özellikleriyle de bağlantılıdır. Bu konu ile ilgili olarak Philips (1993) çocukların yaşı eğitim planlamalarının temelini oluşturur ancak dikkat edilmesi gereken sadece çocukların yaşı değil ne kadar olgun olduklarıdır. Çocukların olgunluklarını, kültür, çevre, akran ve aile etkilemektedir. Rus psikoloğu Lev Vygotsky (1978) sosyal çevrenin bireyin bilişsel gelişiminde oldukça önemli bir yeri olduğunu ileri sürmüştür (Kol, 2011, 7). Çocukların kazandıkları kavramların, fikirlerin olguların, becerilerin ve tutumların kaynağı sosyal çevreleridir. Bireylerin aile ve çevre özellikleri ise birbirinden farklıdır. Yaşanan bu farklılık her bireyin kelime bilgisinin diğerinden farklı olmasına neden olmaktadır.

Kelime öğretimi açısından birinci sınıf oldukça önemli bir yere sahiptir. Birinci sınıfa başlayan birey okul ile tanışarak okuma yazma eğitimi almaya başlayacaktır. Zorunlu eğitimin başlamasıyla birlikte, bireylerin kelime hazinesinin istenen düzeye gelebilmesi için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Dil öğretiminin temel amacı bireyin kelime bilgisinin zenginleştirilmesi ve dilin kurallara uygun kullanılmasını sağlamaktır. Kişisel kelime hazinesi yeterli düzeyde olan bireyler dinleme, okuma, yazma, anlama ve anlatma alanlarında gelişim gösterecektir. Bu becerilerin gelişimi ile bireyin ana dilini sevmesini sağlayarak dilin yetkin bir şekilde kullanılmasını amaçlamaktadır (Kavcar ve diğ.,1995). Ana dili öğretiminin temel amacının gerçekleşebilmesinin en önemli koşullarından biri bireyin yeterli kelime hazinesine sahip olmasıdır.

Kelime öğretiminin okullarda başarılı bir şekilde yönetilmesi için öğretmenlerin önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Karatay (2007, 147) bu konu ile ilgili olarak: Türkçe dersinde uygulanacak eğitimin amaçlarından biri de çeşitli etkinlikler yapılmasını sağlayarak öğrencilerin kelime hazinesini geliştirmektir. Ders kitabı yazarları tarafından kitapları oluşturmadan, öğretmenler tarafından ise derslerin işlenmesinden önce kelime öğretimi ile ilgili plan yapılması gerekmektedir. Yazarlar tarafından hangi kelimelerin kitaba yazılacağına, öğretmenler tarafından hangi kelimelerin öğretileceğine, bir kitapta, bir ders saatinde, bir okuma metninde kaç kelime öğretileceğine, bilinmeyen kelimelerin okuma metninde bulunma sıklığına, kelime öğretimi için ne kadar zaman ayrılacağına, öğrencinin öğrenilen kelimeleri unutmaması için hangi sıklıkla tekrarlama gerektiğine, öncelikli olarak öğretilecek sözcüklerin belirlenmesine, kelime öğretiminde kullanılacak

materyallerin dersin amacına uygun olmasına ve öğretilecek sözcük türlerinin belirlenmesine karar verilmelidir (Mccullough, 1974, 58-74; Akt: Pehlivan, 2003, 85, Karatay, 2007, 147).

Kelime hazinesinin gelişimi için birbirinden farklı kelime öğretim yöntemleri bulunmaktadır. Kelime öğretim yöntemleri arasından öğrenciye uygun olanının seçilmesi kelime öğretiminde alınacak verimi arttıracaktır. Uygun öğretim yönteminin seçilmesinde öğrencinin mevcut kelime hazinesi, ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Kelime öğretim yöntemleri arasında en fazla kullanılan yöntem sözlükten yararlanmadır. Öğrenci anlamı bilinmeyen kelimenin anlamını tespit etmek amacıyla sözlükten yararlanmakta sonrasında da kelimeyi cümle içerisinde kullanmaktadır. Bu yöntemin verimliliği üzerine tartışmalar bulunmakta bu yöntemle birlikte farklı yöntem ve tekniklerin kullanılması tavsiye edilmektedir (Akyol, 1997; Acat, 2008). Kelimelerin hem kalıcı olmasını hem de aktif kelime dağarcığında yer almasını sağlayabilecek yöntem ve tekniklerden bazıları; sözlükten yararlanma (İnce 2006; Gardner, 2007), oyunla öğretim, kelimenin son harfinden kelime üretme, bilmece, şarkı, kelime defteri oluşturma, gözlem ve yaşantılardan yararlanma (İnce, 2006), karışık olarak verilen harflerden kelime oluşturma, kavram haritasından yararlanma, kelime kökünden yeni kelimeler türetme, tekerlemelerden yararlanma, kelime-anlam eşleştirme, piramit, atasözü ve deyimlerden yararlanma, çağrışım, cümledeki noktalı yere uygun kelime yazma (İnce, 2006), bulmaca (Foil, Alber 2002; İnce, 2006), farklı metin türleri ile çalışma (Rupley, Nichols, 2005; Gardner, 2007; Gill, 2007), cümleden anlam buldurma (İnce, 2006), anlam haritası (Foil, Alber 2002; Rupley, Nichols, 2005), kelime-görsel eşleştirme (Foil, Alber, 2002), görsellerden yararlanma (Rupley, Nichols, 2005; İnce, 2006), drama (Foil, Alber 2002; İnce, 2006), konuşma etkinlikleri (İnce, 2006), kelimeyi cümle içinde kullanma, kelime ile ilgili resim yaptırma, kelimelerden hikâye oluşturma, resimli sözlük kullanmadır.

Kelime öğretim yöntem ve tekniklerinden uygun olanların seçilmesi için ilkökul öğrencilerinin akademik seviyelerinin ve yaşlarının bilinmesi gerekmektedir. Scott ve Ytreberg (1990)'e göre ilkökul öğrencileri yeni etkinliklere ve fikirlere ilgi duymaktadırlar. Zıplamayı ve hareket etmeyi seven çocuklar, dans etmek, şarkı söylemek ve oyun oynamak gibi uygulamalı etkinliklerle daha iyi öğrenebilirler. Bu bilgi doğrultusunda, ilkökul öğrencilerine kelime öğretimi yapılırken sıklıkla

kullanılan sözlükten yararlanma yönteminin yerine şarkı söylemek veya oyun oynamak gibi öğrencinin aktif olacağı etkinliklerin kullanılması kelime öğretiminin daha verimli bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacaktır. Kelime öğretiminde oyun, drama ve kelimelerden hikâye oluşturma gibi yöntemlerin kullanılması öğrencilerin kelimelerin anlamlarını öğrenmekle birlikte kelimenin düşünce ile olan ilişkisinin anlaşılmasında önemli bir rol oynayacaktır. Akyol (1997, 46) kelime öğretimi ve kelime hazinesinin geliştirilmesini yalnızca sözlükten kelimelerin anlamına bakıp, cümle içerisinde kullanma süreci değil, kelimelerin fikirlerle bağlantı kurulduğu karışık bir süreci içerdiğini söylemektedir. Kelime öğretimi, öncelikli olarak Türkçe dersinin amacı olmakla birlikte diğer derslerde de dersin içeriği doğrultusunda yapılmaktadır. Kelime öğretimi ile hedeflenen öğrencilerin kelimelerin anlamlarını doğru bir şekilde bilmeleri ile birlikte kelimelerin aktif olarak kullanılmasını sağlamaktır.

1.14. Kelime Sıklık Listesi

Kelime sıklığını Vardar (2002) belli bir uzunlukta bir konuşma veya yazıda aynı birimin gerçekleşme sayısı olarak ifade etmektedir. Bir başka ifadeyle, bir dilin kelimelerinin öteki kelimelere oranla daha çok ya da daha seyrek kullanılması anlamına gelmektedir (Aksan, 1998). Bütün dillerde kullanım bakımından sıklığı diğer kelimelere göre fazla olan kelimeler vardır. Kelime sıklığı çalışmaları bir dilde kullanılan kelimelerin hangi sıklıkla kullanıldıklarını veri olarak ortaya koymaya yarayan çalışmalardır. Cemiloğlu (2004, 27) ana dil eğitiminin rastlantılar yoluyla yapılmayacak derecede mühim olduğunu ve yaşam boyu kullanılacak olması sebebiyle de sürekli bir beceri edinme olduğunu iddia etmektedir.

Öğretilecek kelimelerin seçimi, kelime hazinesi ile ilgili yapılan çalışmalarda karşılaşılan en ciddi problemlerden biridir. Öğretilecek kelimelerin seçiminin yapılmasında, kelime sıklık listelerinin belirlenmesi önemli bir yöntem olarak görülmektedir. Öğretilecek kelimelerin seçiminde kelime sıklık listeleri oluşturmak dışında, ders programına ve içeriğine göre kelime belirlemek, dil bilimsel prensipler ışığında kelime seçmek, öğrencinin yaşına ve hazırbulunuşluk düzeyine göre kelime seçmek, yaşanan bölgeye göre kelimeler seçmek gibi yöntemler de kullanılmıştır.

“Temel eğitimde dilin, sıklığı en yüksek kelimelerinin öğrencilere kazandırılması genel bir ilke olarak kabul edilmeli ve öğretim programları buna göre planlanmalıdır. Toplumsal iletişimin sağlıklı hâle gelebilmesi için, bu durum ilk şart olarak görülmelidir. En sık kullanılan

kelimelerin, öğrencilere temel eğitimde etkin olarak öğretilmesi, kelime hazinesi bakımından asgari bir ortaklığın sağlanması anlamına gelmektedir.” (Karadağ, 2005).

Kelime sıklık listelerinin oluşturulması ana dili eğitimi ile doğrudan ilişkili olduğundan ülkemizde ve dünyada bu konu ile ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Kelime sıklık listeleri öğrencilerin kullandıkları kelime sayılarını ve bu kelimelerin yoğunluğunu belirlemede önemli bir veri oluşturmaktadır. Dil gelişimi adına çalışma yapan ülkeler uzun zamandır temel kelime listeleri oluşturmak için araştırma yapmakta bireylerin yaşlara göre kullandıkları kelimeleri belirlemektedir. Ülkemizde ise Tosunoğlu (2000, 86)’nın çalışmasında, birkaç araştırma dışında dil kazanımı ve öğretimi ve aktif kelime hazinesi konusunda yapılan çalışmaların ihmal edildiği görülmektedir. Ana dili üzerine çalışma yapan diğer ülkeler incelendiğinde ise öğrencilere öğretilecek kelimelerin listeler hâlinde belirtildiği ve bu listelerin belirli aralıklarla güncellendiği görülmektedir. Ana dili eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar 1960 yılı itibariyle başlamaktadır. Bu konu ile ilgili yapılan çalışmalar arasında Pierce’in 1961 ve 1962 yılında yaptığı kelime sıklığı belirleme araştırmalarını öncü çalışmalar olarak nitelendirilmektedir. Bu konu ile ilgili Türk araştırmacılar arasından ise Göz’ün 2003 yılında yaptığı araştırma en kapsamlı araştırma olarak görülmektedir. Göz yaptığı çalışmada 1955-2000 yılları arasında yazılı Türkçedeki kelimeleri inceleyerek en çok kullanılan 22.693 kelimeyi tespit etmiştir.

Sıklık listeleri doğrultusunda kelime öğretimi ile alakalı olarak çeşitli eğitim programları hazırlanmakta, derslerin kazanımları bu programlar doğrultusunda düzenlenerek öğrencilerin kelime hazinesi geliştirilmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Ancak kelime hazinesinin gelişimi sadece okulda gerçekleşmemektedir. Bireyin aile ve sosyal çevresi kelime hazinesinin gelişimine doğrudan etki etmektedir. Bu nedenle öğrencilerin kelime hazinelerinin gelişimi sadece okul dersleri ve okulda verilen eğitimle sınırlanmamalıdır. Okullarda görevli öğretmenlerin, öğrencilerin öğrenmesi gereken bütün kelimeleri öğretmeleri mümkün değildir. Ebeveynler, bireyin dünyaya geldiği andan itibaren kelime hazinesinin gelişimine katkı sağlamayı amaçlamalı bu doğrultuda çalışmalar yapmalıdır. Öğretmenler ise ders saatlerini verimli kullanmak adına öğretilecek kelimeleri belirlerken çeşitli kıstaslara dikkat ederek, öğretilecek kelimeleri belirlemelidir. Stahl ve Nagy (2006) bu konu ile ilgili olarak öğretilecek kelimelerin belirlenmesinde üç önemli özelliği vurgulamıştır. Bu özellikler;

- Yüksek derecede işe yarayacak kelimeler

Bu kelimeler en fazla frekansa sahip olan ve tüm kelime türlerinin, yazılı dilde olduğu kelimelerdir. Öğrenci, bu kelimeleri konuşurken çok az kullandığı için bu kelimelere yabancı olma ihtimali yüksektir.

- Anahtar içerik alan kelimeler:

Bu kelimeler belirli bir alan için özel ve o alanda önemi olan kelimelerdir. Muhtemelen öğrenciler bu tür kelimelere yabancıdır.

- Sık kullanılan kelimeler:

Bu kelimeler dilin çekirdek kelimeleridir, herhangi bir türdeki -konuşma veya yazma- kelimelerin asıl kısmını oluştururlar. Bunlar öğrencilerin aşına olduğu kelimelerdir.

Belirtilen üç önemli özellik göstermektedir ki kelime öğretimi bir plan ve program dahilinde yapılmalıdır. Ders kitapları, öğrencilerin kelime hazinelerinin gelişimine katkı sağlayan en önemli kaynakların başında gelmektedir. Bu kitaplarda yer alan metinler, öğretilecek kelimeler göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. Ders kitaplarındaki metinler hazırlanmadan önce öğrencinin sınıfına göre öğretilecek kelimeler belirlenmelidir. Ders kitaplarında bulunan metinler, kitabı hazırlayan kişilerin şahsi seçimleri doğrultusunda olmamalıdır. Ders planları ve ders kitapları bir plan dâhilinde hazırlanarak öğretilecek kelimeler çeşitli ilkeler doğrultusunda belirlenmelidir.

İngiltere ve Almanya okul öncesi çocuklarına 2000 kelime öğretmeyi amaçlamaktadır. İlkokul çağındaki çocuklarda ise öğretilecek kelime sayısı 5000'e çıkmaktadır. İnsanın günlük hayatta çevresi ile sağlıklı iletişim kurabilmesi için en az 3000 kelime bilmesi gerekmektedir. Bilgi ve kültürel seviye arttıkça bilinmesi beklenen kelime sayısı 40000'e yaklaşmaktadır (Karakuş, 2000, 128). Türkiye'de ise eğitim kademesine göre öğretilmesi gereken kelime sayıları henüz belirlenmemiştir. Kelime hazinesi ile ilgili yapılan çalışmalar genellikle kelime hazinesinin önemini vurgulamaktadır. Öğrencilerin kelime hazinelerinin hangi kelimelerden oluştuğu veya öğretilmesi gereken kelimeler ile ilgili çalışmaların sayısının ise oldukça az olduğu görülmüştür.

1.15. Kelime Hazinesini Etkileyen Faktörler

Kelime hazinesini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bireyin cinsiyeti, genetik özellikleri, ailenin sosyoekonomik düzeyi, bedensel ve psikolojik etmenler dil gelişimini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir (Bayhan ve diğ., 2004, 139, Dereli, 2003, 26). Çocukların dil edinim seviyeleri birbirinden farklıdır. Aileleri tarafından fikirlerini ve öğrendiklerini ifade etmesine izin verilen çocuklar dil gelişimi konusunda daha fazla ilerleme gösterirler. Anaokulu başlamadan önce çocuklar aile ve çevresinin kullandıkları kelimeler ile tecrübelenirler. Okul öncesi eğitimi ve doğru çevre deneyimi ile çocukların kelime hazinesi hızlıca artmaktadır. (Molai, 2019).

Dil becerisinin gelişimi belirli bir sıra doğrultusunda olmaktadır. Ancak gelişim hızını bireyin içerisinde bulunduğu sosyal çevre etkilemektedir. Birey iletişimde bulunduğu çevresi ve ailesinin kullandığı kelimelerin çeşitliliği bireyin kelime bilgisini önemli ölçüde etkileyecektir. Dil gelişimi sosyal ve ailesel çevreden bağımsız değildir (Karacan 2000, 38). Bireyin kelime hazinesi sosyal çevre, okul ve aile gibi farklı kanallardan beslenmektedir. Ebeveynleri ile kaliteli zaman geçiren bireylerin ebeveynleri ile kısıtlı zaman geçiren bireylere göre kelime hazinesinin daha zengin olduğu gözlemlenmektedir. Çocukları ile kaliteli zaman geçirmenin en önemli yolu ise çeşitli etkinliklere zaman ayırmaktır. Birlikte kitap okumak, resimli hikâye kitaplarını yorumlamak, boyama kitapları ve tabu oynamak gibi çeşitli etkinlikler yapılarak çocuklar ile geçirilen zaman nitelikli bir hâle getirilmelidir. Eğitim bireylerin yeni kelimeler öğrenmesini sağlamakta kelime hazinesine katkıda bulunmaktadır. Ailenin sosyoekonomik durumu eğitim ve sosyal çevre gibi durumları da doğrudan etkilediğinden kelime hazinesine etkisi kaçınılmaz olacaktır. Yapılan araştırmalarda üst sosyoekonomik düzeyde bulunan ailelerde yetişen çocuklarının, sosyoekonomik düzeyi yeterli olmayan ailelerin çocuklarına göre cümle uzunlukları, soru sorma sayısı ve kelime hazinesi bakımından üstün oldukları görülmektedir (Jersild, 1983; Rubin, 2000; Haris, Sipay, 1990).

Bu bölümde kelime hazinesinin gelişiminde etkili olduğu düşünülen etmenlerden: yaş, teknoloji kullanımı, aile içi iletişim ve oyun, ebeveynlerin öğrenim durumları, kardeş sayısı ve cinsiyet ele alınacaktır.

1.15.1. Yaş

Kelime hazinesinin gelişimi, bireyin dünyaya geldiği ilk yıllardan itibaren öğrendiği kelimelerle başlar. Kelime öğrenmede 0-6 yaş arası oldukça önemli bir zaman dilimidir. Bu yaş aralığında çocuklar temel olarak kendini ifade etme becerilerini kazanarak çevre ile iletişim kurmaya başlamaktadırlar. İlk 6 yaş içerisinde öğrenilen kelimeler bireyin eğitim hayatını doğrudan etkilemektedir. Zengin bir kelime hazinesi ile okula başlayan çocuklar hem akademik hem de sosyal anlamda okul hayatına daha avantajlı bir şekilde başlayacaktır. Kişilere çocukluklarından itibaren kazandıracak kelime ve kavramlar; onların düşünce dünyalarını oluşturacak, yaşayış tarzlarını sağlayacaktır (Tosunoğlu, 2000, 87). Birey dinleme yoluyla kazanılan kelimelerden sonra okul hayatının başlaması ile birlikte yeni kelimelerle tanışmanın farklı yolları ile karşılaşacaktır. Okuma ve yazma becerilerinin kullanılmaya başlanmasıyla birlikte yeni kelimeler öğrenme imkânı artmakta bu sebeple bireyin kelime hazinesi de artmaktadır. Birey yaşı ilerledikçe çevresi ile iletişim kurup yeni şeyler öğrendikçe kelime hazinesi artmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak Tablo 1’de Cole ve Morgan’ın (1975, 325) yaşlara göre kelime sayısı artışı gösterilmektedir.

Tablo 1: Cole ve Morgan’ın Yaşlara Göre Kelime Sayısı Artışı

Yıllar (Aylar)	Kelime sayısı
10. ay	1
1,0 yıl	3
2,0 yıl	272
3,0 yıl	896
4,0 yıl	1540
5,0 yıl	2072
6,0 yıl	2562

Luella Cole, John B. Morgan, **Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi**. çev. Belkıs Halim Vassaf. (İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1975.)

Tablo 1’e göre insanın kelime hazinesi doğumdan itibaren yıllara göre artış göstermektedir. Ancak her bireyin kelime hazinesinin birbirinden farklı olduğu da unutulmamalıdır. Örnek olarak 3 yaşındaki herhangi bir kişi 600 kelimelik bir kelime bilgisine sahipken diğer bir kişi 800 kelimelik bir kelime bilgisine sahip olabilmektedir. Bu kelime bilgisi sayısındaki değişikliğin nedeni ise, insanın dil gelişiminin çeşitli değişkenlerden etkilenmesidir. Bireyin içerisinde bulunduğu çevre, aile, eğitim durumu, ekonomik durumu ve teknoloji kullanımı dil gelişimini etkilemektedir. Çocuk ana dilini ailede öğrenmeye başlar. Aile ve bireyin yakın çevresi dil gelişimini doğrudan etkilemektedir.

“İnsanın ilk öğrendiği dil, ana dilidir. Aslında bu öğrenmeden çok bir edinim ya da kazanımdır. Aile ve yakın çevrede başlayan bu edinim, okullarda belli bir sisteme oturtulmaktadır. Bu sayede bireylere, ana diliyle anlama ve anlatma yeteneği kazandırılmaktadır.” (Özbay, 2006, 3).

Birey anne karnında dahi ailesiyle iletişim hâlinde, dinleme anne karnında başlar. Doğumdan sonrasında ise öğrendiği ilk kelimeler ailenin konuştuğu kelimeler olacaktır. Yapılan araştırmalar aile ve çevresiyle sürekli iletişim hâlinde olan bireylerin kelime dağarcıklarının daha fazla olduğunu göstermektedir. İletişim ve istişare kültürü olan, düzenli olarak kitap okunan aileler çocukların dil gelişimini desteklemekte ve bireylerin kelime servetlerini arttırmaktadır.

“Dil bakımından zengin bir çevre oksijen gibidir. Ondan yeterince alamayan bir insan görene kadar değerini anlayamazsınız.” (Suskind, 2018, 26).

1.15.2. Teknoloji Kullanımı

Çocukların kelime hazinelerinin gelişimi çevreyle kurdukları iletişim ile doğrudan ilişkilidir. Teknolojinin son yıllarda göstermiş olduğu gelişme, teknolojinin dili doğrudan etkilemesine neden olmuştur. Televizyon, tablet, telefon, bilgisayar vb teknolojik aletlerin kullanımı oldukça yaygınlaşmıştır. Çocuklar çok küçük yaştan itibaren telefon, televizyon, tablet gibi ekranların karşısında oldukça fazla zaman geçirmeye başlamıştır. Teknolojinin bu denli gelişmesi çocukların oyun oynama şekillerini de değiştirmiştir. 20 yıl öncesine kadar akranlarıyla park ve bahçelerde oynayan çocuklar şimdi oyunlarını oyun konsolları ile oynamaktadır. Çocukların oyun konsolu ile geçirdikleri zamandaki bu artış, çocukların anne, baba, kardeş, arkadaş ile oynama sürelerini doğrudan etkilemiştir.

Teknoloji kullanımının dil gelişimine olan etkisinin tespit edilmesi adına çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Yapılan bir araştırmada dil gelişim geriliği olan çocukların %60,7’sinin, dil geriliği olmayan çocukların ise %28,2’sinin günde iki saatten fazla televizyon izlediği tespit edilmiştir (Chonchaiya 2008, 97). Günümüzde aile içi iletişim süresi azalırken teknolojik araçların kullanım süreleri artmaktadır. Anne ve baba bir iş ile meşgulken çocuklar teknolojik aletlere teslim edilmekte çocuklar saatlerini televizyon, tablet ve oyun konsolu karşısında geçirmektedir. Chonchaiya (2008) teknolojik araçların kullanım sürelerinin dil gelişimine doğrudan etkisini tespit etmiştir. Bu nedenle, teknolojik araçların kullanım süreleri sınırlandırılarak teknoloji kullanımı nedeniyle görülen dil gelişim geriliği engellenmeye çalışılmalıdır. Dil gelişim geriliği olan çocuklar okula başladıklarında çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Yapılan araştırmalar, erken çocukluk döneminde dil

gelişim geriliği yaşayan çocukların okul çağında okuma ile ilgili zorluklarla karşılaştıklarını göstermiştir (Silva, Williams, McGee 1987, 29).

Konuyla ilgili literatüre bakıldığında; Duch (2013, 52) araştırmasında, bir gün içerisinde iki saatten fazla televizyon izlemenin dil gelişimini olumsuz yönde etkilediğini saptamıştır. Gökçay (2000, 63) ise araştırmasında, bir gün içerisinde iki saatten fazla televizyon izleyen çocuklarda dil gelişim geriliği görülme oranı (%9), iki saatten az televizyon izleyen çocuklara (%1) göre daha yüksek bulmuştur.

Çocukların dil gelişiminde yaşadığı problemler okul başarısını doğrudan etkilemektedir. Yapılan bir araştırmaya göre, günde iki saat televizyon izleyen bir çocuğun daha az televizyon izleyen bir çocuğa nazaran dil gelişiminde ve konuşmada 6 kat daha fazla gecikme yaşadığını, iletişim becerilerinin de aynı oranda gerileme gözlemlendiğini ortaya koyuyor (Atilla, 2019).

1.15.3. Aile İçi İletişim ve Oyun

İletişim en geniş anlamda bilgi paylaşma etkinliği olarak tanımlanmaktadır. İster bilgiyi yaymak, ister eğitmek, ister eğlendirmek, ister etkilemek ya da yalnızca ifade etmek olsun, bilgi vermeye ilişkindir, başka bir deyişle, bilgiye yönelik davranıştır. (Anderson, 1996; Ruben, 1984). İletişim insanın başka insanlarla, fikirlerle ve çevresiyle bağ oluşturmalarını sağlamaktadır (Erdoğan, 2002). İnsanların birbirleri ile iletişim kurmaları birbirlerini anlamalarını sağlamaktadır. Bu anlaşma iletişimin temelini oluşturmaktadır (Lazar, 2001).

Aile kelimesi dilimize Arapça'dan geçmiştir. Türk Dil Kurumu'nun Büyük Türkçe Sözlüğü'ne göre aile kelimesinin anlamları şunlardır:

- “1. Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik.
2. Karı, koca ve çocuklardan oluşan topluluk.
3. Aynı soydan gelen kimseler zinciri.
4. Aralarında kandaşlık veya hısımlık bulunan kimselerin tümü.
5. Birlikte oturan hısımlık ve yakınların tümü.
6. Aynı gaye üzerinde anlaşılan ve birlikte çalışan kimselerin bütünü.
7. Temel niteliği bir olan dil, hayvan veya bitki topluluğu.” (TDK, 2011, 86-87).

Aile içi iletişimin verimli bir şekilde gerçekleşebilmesi için bireylerin gün içerisinde yapılacak işleri planlamaları gerekmektedir. Bireyin gün içerisinde zaman ayırması gereken farklı işleri ve ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu nedenle her bireyin zaman

planlamasına ihtiyacı bulunmaktadır. Bireysel zaman kullanımı dört kategoriye ayrılmıştır: sözleşmeli zaman (ücretli çalışma için); bağımlılık zamanı (aile ve ev ile ilgili işler için); kişisel zaman (uyumak, yemek yemek, seyahat etmek vb. için); serbest zaman (din, sosyalleşme, kişisel gelişim vb. gibi). Aile güçlülüğü araştırmasına göre aile zamanı ile ilgili iki ilave özellik bulunmaktadır. Birincisi, birlikte yenen yemekler, ev ile ilgili işler gibi basit etkinlikler, birçok aile zamanının en önemli noktasıdır. İkincisi, anlam ile doldurulmuş vakitleri birlikte geçirmek, yani ailece hep birlikte verimli serbest zaman etkinliklerinde bulunmak ise, katılımcıların akıllarında en çok kalan serbest zamanlar olarak belirtilmişlerdir (Tubbs ve diğ., 2005, 78-80). Ailece yapılan serbest zaman etkinlikleri, aileyi birbirine bağılı ve iletişim içinde bir birlik hâline getirmekte ve üyelerine bir 'aile hissiyatı' vererek birlikte geçirilmiş güzel anılar kazandırmaktadır. Aynı zamanda iletişimi ve bağları bu şekilde sağlam tutan aileler, çocuklarına sağlıklı yaşam tarzı biçimleri sunacak ve gerekli ahlaki ve yaşamsal dersleri bizzat öğreteceklerdir (Harrington, 2014, 2). Günlük işlerin ve ihtiyaçların dışında aile ile geçirilecek zamanın verimli bir şekilde gerçekleşmesi aile birlikteliğinin pekişmesi ve çocukların gelişiminde oldukça önemli bir yere sahiptir.

Aile içi iletişim bireyin kelime hazinesini etkileyen en önemli etkenlerden biridir. Yapılan araştırmalar bebeğin anne karnındayken etrafında konuşulanları duyduğunu göstermektedir. Gilkerson yapmış olduğu çalışmada, anaokuluna giden öğrencilerden dil gelişiminde başarılı olanları tespit etmiştir. Dil gelişim düzeyi başarılı olan çocukların aileleri ile sürekli iletişim hâlinde olduğu ortaya çıkmıştır. Dil gelişim düzeyi yetersiz olan çocukların aileleri ile kurdukları iletişimin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda, çocukların aile ile kurmuş olduğu iletişim süresi ve iletişim sırasında kullanılan kelimelerin çeşitliliği dil becerilerini doğrudan etkilemektedir (Gilkerson, 2008).

Bireyin kendini anlatabilmesi ve çevresini anlayabilmesi için gerekli iletişim tecrübesini kazanmış olması gerekmektedir. Aileler çocukları ile iletişim kurarken, çocukları birey olarak değerlendirmelidir. Çocuk, aile içerisinde kendine özgü düşüncelere sahip bir birey olarak görülüp ailede kurulan iletişimin bir parçası hâline getirildiğinde bireyin kendisine duyduğu saygı artmaktadır. Özmen (2007)'e göre geleceğin yetişkinleri olan çocuklar ile kurulan iletişimin dürüst ve açık bir şekilde olması gerekmektedir. Anne ve baba, çocuğuyla iletişim kurarken kendisini güzel bir

şekilde anlatabilmeli, çocuğunu sabırla dinleyebilmeli, yaşanan problem karşısında yargılayıcı olmadan problemin çözümü için birlikte hareket edebilmeli ve yaşanan olaylar karşısında tutarlı olmalıdır (McKay ve diğ., 2010). İletişim anlamında gerçekleşecek olan tüm bu ilerlemelerin temeli ailede atılmaktadır.

Çocuklarla iletişim kurmanın en önemli yollarından bir tanesi de çocuklar ile oyun oynamaktır. Oyun esnasında çocuklar tüm dikkatini oyuna verirler. Çocuklar oyun oynarken hem eğlenip hem de duygu ve düşüncelerini ifade etme fırsatını bulurlar. Çocuğun hayatında deneyim kazanmasının en önemli yolu olan oyunlar, çocukların iletişim kurup dil becerilerini geliştiren etkinliklerdir. Gazali'ye göre çocuğun eğitiminde oyun oynamak oldukça önemli bir yere sahiptir. Oynanan oyunlar vasıtası ile çocuğun hafızasının güçlenmesi sağlanmakta ve bireyin öğrenme becerileri artmaktadır. Oyun yoluyla eğitim bireyin sıkılmasını engelleyerek eğlenmesini ve dinlenmesini sağlayacaktır (Akandere, 2003). Eğitim öğretim planlamaları yapılırken bireyin yaş özellikleri dikkate alınmalıdır. Planların, eğitim yapılacak bireylerin gelişimsel özelliklerine uygun olması verimin artmasını sağlayacaktır. Eğitim öğretim yapılacak kitleyi çocuklar oluşturuyor ise oyunlarla eğitim oldukça önemli bir yere sahiptir. Oyun, eğitimde kullanıldığında öğrenci ve öğretmenlerin derslerden aldığı verimin arttığı gözlenmektedir. Oyun, çocukların derse olan ilgisini arttırmaktadır (Özdenk, 2007, 56-57).

‘Çocukların oyunu oyun değil, onların en ciddi uğraşıdır.’ cümlesiyle oyunun çocukların hayatındaki en ciddi iş olduğunu vurgulamıştır. Oyun, çocukların dış dünyayı anlamasını sağlamaktadır. Oyun, çocuk için deneyim demektir. Çocuğun oyun yoluyla elde ettiği tecrübeler gerçek hayatta karşılaştığı problemleri çözmesine yardımcı olmaktadır. Oyun yoluyla çevresi ile iletişim kuran çocuğun dil gelişimi de ilerlemektedir (Baymur, 1978). Çocuklar için hem eğlenme hem öğrenme aracı olan oyunların, planlı bir şekilde eğitim sisteminde kullanılması gerekmektedir. Aileler çocuklarını oyun konsollarının eline bırakmadan, iletişim becerilerinin gelişmesine katkı sağlayarak çeşitli oyunlar oynamalıdır.

1.15.4. Öğrenim Durumları

Anne babanın öğrenim durumu bireyin dil gelişimi üzerinde olumlu ya da olumsuz etkiye neden olmaktadır. Ailenin çocuk eğitimi konusundaki bilgi, tutum ve davranışları anne ve babanın öğrenim durumundan etkilenmektedir. Öğrenim

durumu yüksek olan anne babalar edindikleri bilgiler doğrultusunda çocukların dil gelişimini olumlu yönde etkileyerek aktif ve pasif kelime hazinelerinin gelişmesine katkı sağlayacaktır (Öztürk, 1995).

Eğitim düzeyi arttıkça ailelerin sosyoekonomik durumunun arttığı görülmektedir. Üst sosyoekonomik duruma sahip aileler çocuklarına zengin dil ortamı sunabilmektedir. Alt sosyoekonomik duruma sahip ailelerde ise durum daha farklı olmaktadır. Geçim sıkıntısı yaşayan aileler çocuğa zengin bir dil ortamı sunmakta zorlanmaktadırlar. Bu durum alt sosyoekonomik düzeye sahip ailelerin çocuklarının dil gelişiminin, üst sosyoekonomik düzeye sahip ailelerin çocuklarına göre daha kısıtlı olmasına neden olmaktadır (Temiz, 2002, 46-47).

Savaş (2010) ebeveynlerin eğitim durumları ile kelime hazinesi arasında yüksek bir ilişki olduğunu ifade etmiştir. Yapılan araştırmada, anne baba eğitim durumu üniversite olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre kelime hazinelerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Öğrenim durumu belirli bir seviyenin üstünde olan aileler kelime hazinesi bakımından diğer ailelere göre daha fazla kelime bilgisine sahip olmaktadır. Bu konu ile ilgil olarak Hart ve Risley (2003) konuşmayı yeni öğrenen 42 bebeği ve onların ailelerini takip ederek ailelerin gün içerisinde çocukları ile iletişimde kullandıkları kelimeleri tespit etmeyi amaçlamıştır. Sosyoekonomik durumları ve eğitim düzeyleri birbirinden farklı olan ailelerin çocukları 7 aylıktan 3 yaşına kadar her ay bir saat süreyle takip edilerek, ebeveynlerin ve çocukların birbirleriyle olan iletişimini ve çocukların duydukları toplam kelimeleri gözlemlendi. Araştırmacılar üniversite mezunu meslek sahibi ailelerin çocuklarının saatte 2,150'den fazla kelime, işçi sınıfında bulunan ailelerinin çocuklarının ise yaklaşık 1,250 kelime duyduklarını tespit etmiştir. Araştırmaya göre geçimini devlet yardımı ile sağlayan ailelerin çocukları ise 600 civarında kelime duymaktadır.

Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı (1985, 172)’nın hazırlatmış olduğu kitapta, öğrenim durumu ve kelime hazinesi ile ilgili çeşitli araştırma sonuçları yer almaktadır:

“Bir insan ortalama olarak 1000-3000 kelime kullanarak konuşur. Eğitim seviyesi yükseldikçe kullanılan kelime sayısı da artar. Kültürlü bir kişi 20 bin ile 25 bin kelime kullanarak konuşabilir; bu sayıyı 40 bine kadar yükseltenler de bulunmaktadır. Anlaşılacağı üzere kişinin hayatı boyunca kullandığı (kazandığı) kelime sayısı kelime hazinesi olarak değerlendirilmektedir.” (MEB, 1985, 172).

1.15.5. Kardeş Sayısı

Bir önceki bölümde bahsedildiği üzere bireylerin dil gelişimini etkileyen faktörlerin başında ailesel faktörler yer almaktadır. Dil öğrenmek için gerekli ilkeler, bilgiler, sözcükler ve kalıplar erken çocukluk döneminde kazanılmaktadır (Başaran, 1994). Birey doğduğu andan itibaren ailesi ile iletişim hâlinde olacak ve ailenin içerisinde bulunduğu çevresel faktörlerden etkilenecektir. Bireyin kelime hazinesini etkilediği düşünülen faktörlerden bir tanesi de kardeş sayısıdır. Bu konu ile ilgili yapılan araştırmalar tek çocuklarda dil gelişiminin çok kardeşi olan çocuklara göre avantajlı olduğunu göstermektedir. Tek çocuklu ailelerin genel itibarıyla sosyoekonomik durumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Sosyoekonomik durumu gelişmiş olan aileler çocuklarına daha zengin dil içeriği sunma imkânına sahip olmaktadır. Tek çocuklu ebeveynler, birden fazla çocuğa sahip ebeveynlere göre çocukları ile daha fazla zaman geçirme imkânına sahip olmuşlardır. Derman (2017) da ailenin ilgisinin tek çocuk üzerinde toplandığı ve çocukla iletişimin en yüksek seviyede ve daha kaliteli olduğunu söyleyerek çocukların sözcük dağarcıklarının daha fazla geliştiğini savunmaktadır. Diğer yandan bu konu ile ilgili yapılan araştırmalar farklı sonuçlar da ortaya koymaktadır. Koçak, Ergin ve Yalçın (2014) çalışmalarında 5-6 yaş çocuklarının dil gelişim düzeylerine kardeş sayısının ve doğum sırasının etki yaratmadığını belirlemiştir.

1.15.6. Cinsiyet

Cinsiyetin dil gelişimine etkisi hakkında iki farklı görüş mevcuttur. İlk görüş cinsiyetin kelime hazinesini etkileyen faktörlerden biri olduğunu belirtirken ikinci görüş cinsiyetin kelime hazinesine bir etkisi olmadığını belirtmektedir. Cinsiyetin belirleyici bir faktör olduğunu düşünen araştırmacılar kızların, dil gelişiminde konuşma süresi, konuşurken kullanılan kelime çeşidi, sağlam bir cümle yapısı gibi değişkenlerde erkeklere oranla daha başarılı olduğunu savunmaktadır (McCarty, 1953). Yeşilyaprak (2003) da cinsiyetin dil gelişiminde belirleyici bir etken olduğunu, kızların erkeklere göre daha erken konuştukları ve kelime hazinelerinin daha geniş olduğunu söylemektedir.

Kız çocuklarının erkek çocuklara göre kelime hazinesinin daha gelişmiş olmasının biyolojik nedeni dili barındıran hemisferin fiziksel olgunlaşmasının kızlarda daha hızlı olmasıdır. Ayrıca annelerin kız çocuklarla erkek çocuklara göre daha fazla

konuşmalarının da kelime hazinesini etkilediği tespit edilmiştir (Bayhan ve diğ., 2004, 139).

Diğer görüşe göre ise cinsiyetin bireylerin sahip olduğu becerilere etkisi konusunda kesin bir veri bulunmamaktadır. Son dönemde yapılan araştırmalar belli yaşlarda cinsiyetin etkili olduğunu gösterse de ilerleyen yaşlarda bu farkın ortadan kalktığı tespit edilmiştir (Erdoğan ve diğ., 2005, 238).

1.16. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde kelime hazinesi ile ilgili olarak yapılan araştırmalar yer almaktadır.

Ülkemizde kelime hazinesi ile ilgili yapılan ilk çalışma 1926 yılında Maarif Vekaleti Talim ve Terbiye Dairesi tarafından hazırlanmıştır. Bu çalışmanın tarihine bakıldığında Amerika’da Thorndike tarafından 1924 yılında yapılan çalışmadan hemen 2 yıl sonra olması ülkemizin bu konuda dünyada yaşanan gelişmeleri takip ettiğinin bir göstergesidir. Mektep Kitapları Tetkik Komisyonu 1926 yılında yazmış olduğu raporda Elifba kitapları hakkında aşağıdaki tespiti yapmıştır:

“Elifba kitaplarının ne kadar kelimeyi içinde bulundurduğu mühim bir meseledir. Eskiden hemen her memlekette elifba okutmakta çocuğa lisanın bütün kelimelerini okutma imkânı temin edilmek istenirdi. Bugün terbiyeciler çocuklara okutulacak kelimelerin çocuk lisanında yaşayan kelimelere münhasır kalınmasını iddia etmekle müttetikler. O hâlde çocuk lisanında yaşayan kelimelerin bir listesini tertip etmek fevkalade ehemmiyet-i hariz bir meseledir. Amerika’da son zamanlarda ilk mekteplerin her sınıfında hangi kelimelerin okutulup imlası hazmettirileceği mütehassıslar tarafından ilmi usullerle tespit edilmiştir. Yapılan tetkiklere nazaran orada sekiz senelik iptidaiye mektebini bitiren çocukların hazmetmeleri lazım gelen kelimelerin miktarı dört bin olarak tespit edilmiştir ki bu hesaba göre her sınıfta talebenin öğreneceği kelimelerin adedi beş yüzü geçiyor. Her muallimin elinde her sene çocuklara hangi kelimeleri öğretmek, hangi kelimelerin imlasının hazmettirmek mecburiyetinde olduğunu gösterir bir liste bulunursa muallim mesaisini muayyen bir sahada teksif imkânı elde etmek suretiyle muvaffakiyete doğru mühim bir adım atmış olur. Böyle bir liste aynı zamanda ilk mekteplere elifba ve kıraat kitapları yazarak müellifler için de kıymetli bir rehber vazifesini görmüş olur. Vekalet-i celilenin bu meseleyi ilmi bir heyete havale buyurmasını arz ve teklif ederiz.” (Alp, 2009, 119).

1926 yılında yazılan raporda tavsiye edilen en önemli husus Amerika’da yapıldığı üzere hangi sınıfta hangi kelimenin öğretileneğinin planlı bir şekilde ortaya konulmasının önemli olduğunu göstermektedir.

1926 yılında yazılan rapordan sonra ülkemizde kelime hazinesi üzerine yapılan ilk çalışma Aksoy (1936) tarafından yapılmıştır. Aksoy, Bir Dili Öğrenmek İçin En Lüzumlu Kelimeler ve Bu Kelimeleri Belirtme Usulü adlı çalışmasında Mr. Bridge’nin Türkiye’de çalışma yaparak hazırladığı 15.000 kelimelik kelime sıklık

listesini araştırmacıdan temin edip belirlemiş olduğu bazı eserlerle çeşitli karşılaştırmalar yaparak öğretilmesi gerekli olan kelimeler listesini oluşturmuştur.

Pars ve Pars (1954) hazırladıkları kitapta Thorndike'nin listesinde bulunan ilk 1.000 kelimeyi birinci sınıfta kullanılmak üzere değerlendirmişlerdir. Araştırmacılar yaptıkları değerlendirmeden sonra kültürel ve sosyal farklılıklar nedeniyle Thorndike'nin listesindeki bazı kelimeleri çıkartmışlardır.

Özön (1954) hayat bilgisi ünitelerinden elde ettiği kelimeleri düzenleyerek 1. ve 3. sınıflar için kelime listesi oluşturmuştur.

1960 yılında Türk Ordusu Temel Okuma Yazma Programı'nda kullanılacak kitapların hazırlanması amacıyla Pierce'nin başkanlığında yapılan araştırma Türkçe Kelime Sayımı (A Frequency Count of Turkish Words) adıyla yayınlanmıştır. Hem yazılı hem de sözlü dilden veri alınarak yapılan çalışmada 138.025 kelimelik bir kelime havuzu oluşturulmuştur.

1971 yılında Harıt tarafından yapılan bir diğer çalışma, Samsun ve Ankara ilinde ilkokula devam eden 6-7 yaşındaki çocukların kelime hazinelerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Kelime Hazinesi Araştırması adıyla yayımlanan eserde elde edilen veriler doğrultusunda kullanılan kelimelerin listesi oluşturulmuştur. Tosunoğlu (1998, 8), Harıt (1971)'ın yaptığı çalışma ile ilgili temel kelime hazinesi konusunda yapılmış en geniş kapsamlı ve amaca yönelik çalışmaların başında geldiğini, 'Kelime Hatırlatma Oyunu' yöntemiyle yazılı materyal topladığını, materyallerdeki kelimelerin ve bunların frekanslarının alfabetik liste hâlinde gösterildiğini belirtmektedir.

Tosunoğlu (1998, 7), Bilgen (1988) tarafından yapılan ilkokulun ilk üç sınıfında kullanılan kelime hazinesi konusundaki çalışması için eser taraması yöntemini kullandığını, ilkokulun birinci, ikinci, üçüncü sınıflarında okutulan ve ders kitabı niteliği taşıyan Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi kitaplarındaki kelimeleri sayıp bir kelime listesi oluşturduğunu, kelimelerin kullanım sıklıklarının verildiğini belirtmektedir.

Çiftçi tarafından 1991 tarihinde yapılan "Bir Grup Yükseköğrenim Öğrencisi Üzerindeki Kelime Serveti Araştırması" iki yüz elli üniversite son sınıf öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerden otobiyografi ve kompozisyon türünde iki yazı yazması istenilerek öğrencilerin aktif kelime hazinesi tespit etmek amaçlanmıştır.

Elde edilen veriler doğrultusunda 60.095 kelimelik bir kelime havuzu oluşturan araştırmacı öğrencilerin 3.916 farklı kelime kullandıklarını tespit etmiştir.

Tosunoğlu (1988) “İlköğretim Okuluna Başlayan Öğrencilerin Okuma-Yazmayı Öğrenmeden Önceki Kelime Serveti Üzerine Bir Araştırma” isimli bir doktora tezi hazırlamıştır. Yapılan araştırma, ilköğretime yeni başlamış okuma yazma öğrenmeyen öğrencilerin kelime hazinesini tespit etmeye yöneliktir. 135 öğrenciden ses kaydı yoluyla topladığı veriler ile araştırmacı 842 cümleye ulaşarak 3365 kelime elde etmiştir. Öğrencilerin kullandıkları kelimelerden yola çıkılarak, en fazla kullanılan kelimeler ve kelime türleri belirlenmiştir. Öğrencilerin cümle uzunlukları tespit edilmeye çalışılmıştır.

2003 yılında Göz tarafından yapılan “Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı” adlı çalışmada, incelenen farklı içeriğe sahip metinlerden alınan veriler doğrultusunda 1.006.306 kelimelik bir havuz oluşturulmuştur.

Karadağ (2005) 1-5. sınıf öğrencilerinin kelime hazinesi üzerine yapılan doktora çalışmasında, öğrencilerin kelime hazinesi ve ders kitaplarının kelime hazinesi karşılaştırılmıştır. 12 ayrı ilde 14 okulda yapılan çalışmada 3.135 öğrenciye yazılı anlatım uygulaması yapılmıştır. Öğrencilerden elde edilen kelimeler doğrultusunda kelime sıklık listeleri oluşturulmuştur. Elde edilen kelime listeleri ders kitaplarıyla karşılaştırmıştır. Türkçe ders kitaplarının öğrencilerin kelime hazinesine uygunluğu araştırılarak ders kitaplarında yer alan metinlerin %50-%60 arasında öğrencilerin kelime hazinesine uygun olmadığı tespit edilmiştir.

Ünsal (2005)’ın yaptığı araştırma 5, 6 ve 11. sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımlarından yola çıkarak kelime hazinelerini tespit etmeye yöneliktir. Kelime hazinesine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde genelde yapılan çalışmaların yazılı anlatımdaki kelimeleri tespit etmeye yönelik olduğu görülmektedir. Ünsal’ın yaptığı çalışma sözlü anlatımdaki kelimeleri tespit etmesi sebebiyle alandaki önemli çalışmalardan biridir. Çalışma yapılan öğrenciler, alt, orta ve üst sosyoekonomik düzey olmak üzere 3 gruba ayrılmış olup her sınıftan 30 öğrenci olmak üzere toplam 90 öğrenci seçilmiştir. Öğrenciler herhangi bir hazırlığa bağlı olmadan 5-7 dakika arası konuşturularak sözlü anlatımdaki kelimeleri ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiştir. Araştırmacı yapmış olduğu çalışmanın sonucunda kelime hazinesinin sosyoekonomik duruma göre değiştiğini tespit etmiştir. Sosyoekonomik durumu iyi

olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre kelime hazinesinin daha iyi olduğu tespit edilmiştir.

Yıldırım (2006), “İlköğretim İkinci Sınıf Türkçe Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Kelime Öğretim Teknikleri Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmasında ders kitaplarında kullanılan kelimeler tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmacı çalışmanın sonucunda, yayınevlerinin kelime öğretim tekniklerini uygularken düzensiz bir dağılıma gittiğini tespit etmiş ve bu düzensiz dağılımın öğrencinin öğrenme motivasyonunu olumsuz etkileyebileceğini savunmuştur. Araştırmacı yaptığı çalışmada kitapta kullanılan kelimelerin özensiz bir şekilde yazıldığından bahsederek ders kitaplarının daha özenli bir şekilde yazılması gerektiğini savunmuştur.

İpek (2006), “İlköğretim Çağı Çocuklarında Kelime Dağarcığı Gelişimi” isimli tez çalışmasında kelime dağarcığı gelişimine çeşitli değişkenlerin etkisini tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu değişkenler, sınıf düzeyi, cinsiyet ve sosyoekonomik düzeydir. Çalışma 2014-2015 eğitim öğretim yılında Bursa ilinde eğitimine devam eden 240 öğrenci ile yapılmıştır. Birinci, üçüncü ve beşinci sınıftan seçtiği öğrencilerle çalışan araştırmacı Peabody Resim-Kelime testi ile uygulama yapmıştır. Araştırmacı yaptığı çalışmanın sonucunda, sosyoekonomik düzey ile kelime dağarcığı arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu, cinsiyetin kelime hazinesine herhangi bir etkisinin olmadığını ve sınıf düzeyi ile kelime dağarcığı arasında doğru orantılı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir.

Baş (2006) yılında çocuk kitaplarının söz varlığını tespit etmek amacıyla son 20 yıl içerisinde hazırlanan roman, hikâye, masal, efsane, türündeki çocuk kitaplarını incelemiştir. İncelenen kitaplardan hareketle 500.000 kelimeden oluşan bir kelime havuzu oluşturulmuştur.

Mürsel (2009) yılında “Deyim ve Atasözü Öğretiminde Karikatürün Önemi” isimli yüksek lisans tez çalışmasında, deyim öğretiminde karikatür kullanmanın önemini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, 2006-2007 eğitim öğretim yılında özel bir ilkokuldaki dördüncü sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı yapmış olduğu çalışmanın sonucunda karikatür kullanmanın deyim öğretimine olumlu etkiye sahip olduğunu tespit ederek öğrencilerin derse olan ilgilerinin arttığını söylemiştir.

Gülcan (2010) yılında İstanbul Gaziosmanpaşa’da 7. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirdiği “Deyim Öğretiminde Gösteri Tekniğinin Etkililiği” adlı çalışmasında gösteri tekniğinin deyim öğretimine olumlu etkisinin bulunduğunu tespit etmiştir. Deyimlerin hikâyeleri için İskender Pala’nın “İki Dirhem Bir Çekirdek” adlı kitabından yararlanılmıştır.

Yurt dışında yaklaşık yüz yıl önceye dayanan kelime hazinesi çalışmaları ülkemizde de aynı geçmişe sahiptir. Ülkemizde kelime hazinesi üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, deyim ve atasözü gibi kavramlarının öğretimi ve kelime sıklık listeleri oluşturmaya yönelik çalışmalar yapıldığı gözlemlenmektedir. Ülkemizde kelime hazinesi üzerine son elli yıl içerisinde yapılan çalışmaların içeriği incelendiğinde, az sayıda çalışmanın konuşma dilindeki kelimeleri tespit etmeye yönelik olduğu tespit edilmiştir. Konuşma dilindeki kelime hazinesini tespit etmenin zorluğu araştırmacıları yazı dilindeki kelime hazinesini tespit etmeye yönlendirdiği görülmektedir. Bu çalışma, öğrencilerin konuşma dilindeki kelime hazinesini tespit etmesi amacıyla yapılmış olup bu alanda yapılan az sayıda çalışmadan biridir.

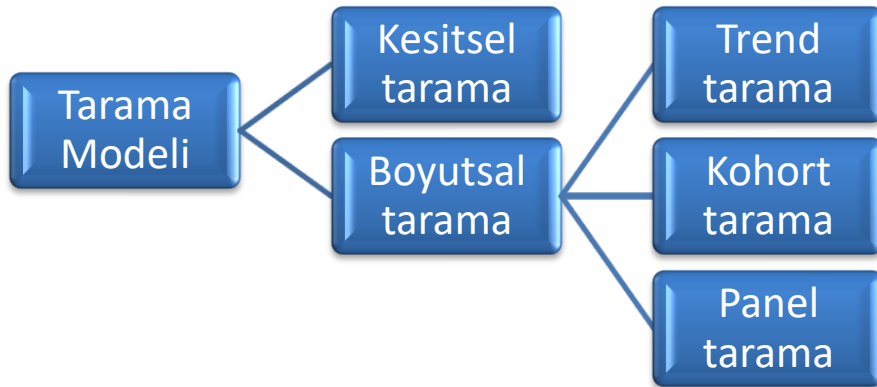
2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, uygulama süreci ve verilerin analizlerine yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nicel ve nitel araştırma modellerinin birlikte kullanıldığı karma yöntem araştırmasıdır. Karma yöntem araştırmalarında araştırmacı, nitel ve nicel yöntem ve yaklaşımları birlikte kullanmaktadır (Creswell, 2003; Tashakkori ve Teddlie, 1998; Johnson, Onwuegbuzie, 2004). Karma yöntem, nicel ve nitel yaklaşımların birlikte kullanılmasını sağlayarak araştırma problemlerinin daha iyi analiz edilmesini sağlamaktadır (Creswell, 2006).

Bu araştırmada, tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli geçmişteki ya da hâlen mevcut olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Tarama modelinde önemli olan, var olan durumun olduğu gibi değişmeksizin gözlemleyebilmektir. Tarama modeli kullanılarak yapılan araştırmalar; çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan çalışmalardır (Karasar, 1994).

Şekil 2: Tarama modellerinin sınıflandırılması

Lorraine R. Gay, Peter Airasian, **Educational Research Competencies for Analysis and Application**. (London: Pearson Yayınları. 2000).

Kesitsel tarama deseninde araştırmacı, katılımcılar ile yaptığı tek uygulamadan veri elde ederken boyutsal tarama deseninde ise zamanla tekrar eden uygulamalar yapılmaktadır. Bu araştırmada, tarama modelinin kesitsel tarama deseni kullanılmıştır. Katılımcılar belirli konular hakkında konuşturularak sözlü ifadeleri alınmış ve bu ifadeler kaydedilmiştir. Sözlü ifadeler kaydedilerek katılımcıların kelime hazinesi tespit edilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin kullandıkları kelimelerin tespit edilmesinde kullanılabilecek yöntemler gözlem, görüşme ve dökümanlardır (Miles, Huberman, 2016).

İnsan ve toplum davranışları ile ilgili yapılan araştırmalardan elde edilen verileri sayılarla açıklamak oldukça güçtür. Yapılan ölçümler bize araştırmaya katılan kişilerin sayısını ve kaç kişinin hangi cevabı verdiğini anlatırken “Neden?” sorusunun cevabını verememektedir. İnsan ve toplum davranışlarını inceleyen psikoloji, eğitim, sosyoloji ve antropoloji gibi sosyal bilimler “Neden?” ve “Niçin?” sorusuna cevap aramaktadır. Bu sorulara cevap veren çalışmalara niteliksel araştırma denir (Ergün, 2005). Nitel araştırmalar, araştırma yapılan alanla ilgili elde edilen verilerin yorumlanmasını sağlayan araştırmalardır. Bu araştırmalar yoluyla, yaşanan olaylar kendi kapsamında değerlendirilerek, insanların olaylara bakış açılarını ortaya çıkarmaktadır (Altunışık ve diğ., 2010, 302).

Nitel araştırmalar, doğal yollarla gerçekteşen günlük olaylara odaklanması nedeniyle gerçek yaşama ilişkin bir resim sunar. Nitel araştırmaların bu özelliğe sahip olmasında, elektronik posta ya da telefon yoluyla değil, olayın gerçekteştiği ortamda araştırmanın yapılmasının önemli olduğu söylenmektedir. Nitel araştırmanın bir diğer özelliği ise, karmaşık durumları ortaya koymaya yönelik güçlü bir potansiyelle birlikte zengin ve bütüncül bir içerik sunmasıdır. Elde edilen veriler, gerçeğe ilişkin ilk elden ve etkili betimlemeler sağlamaktadır (Miles, Huberman, 2016). Nitel araştırmalar tasarlanma ve uygulama aşamalarında araştırmacıya esneklik sağlamaktadır. Araştırmanın her aşamasında karşılaşılan yeni durumlara göre, araştırmanın kurgusunda değişiklikler yapılarak yöntem ve yaklaşımlar geliştirilebilmektedir. Nitel araştırmaların bir diğer özelliği ise keşfedici araştırmalar olmalarıdır. Bu araştırmalar üzerinde az çalışılan konuları aydınlatmada oldukça yararlıdır (Neuman, 2012, 228).

2.2. Çalışma Grubu

Bir araştırmada evren, soruları cevaplamak için ihtiyaç duyulan verilerin elde edildiği canlı ya da cansız varlıklardan oluşan büyük gruptur. İki tür evren bulunmaktadır: Hedef evren ve ulaşılabilir evren (Fraenkel, Wallen, 2006). Hedef evren, ulaşılması oldukça zor evrendir. Ulaşılabilir evren ise araştırmacının hedef evreni temsil ettiğini düşündüğü örneklem seçimidir. Birçok araştırmada araştırmacıların, oldukça geniş bir alan olan evreni tamamen incelemesi çok maliyetli olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle veriler evreni temsil ettiği düşünülen bir bölümden elde edilmeye çalışılır (Liamputtong, 2013). Bu araştırmada hedef evreni İstanbul ili Halkalı ilçesinde bulunan tüm okullardaki 1. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu evren üzerinden çalışma yapılacak okulun seçilmesinde, amaçlı örnekleme tekniklerinden kriter örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturma yöntemi, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden kriter örneklemedir. Kriter örnekleme yöntemi kullanılarak seçilen örneklem, belli niteliklere sahip kişiler, nesneler, olaylar veya durumlardan oluşabilir. Kriter örnekleme yöntemi kullanılan araştırmalarda “eğer bu çalışma grubu, bu olgu karşısında belirli sorunlar yaşıyorsa, diğer tüm grupların da benzer sorunlar yaşayabilir” çıkarımı yapılabilir (Marczyk ve diğ., 2005). Bu nedenle araştırma yapılmadan önce örneklem seçiminde kullanılan kriterlerin dikkatli bir şekilde belirlenmesi araştırmanın amacına ulaşmasına katkı sağlayacaktır. İlgisiz varsayımların kritik durum olarak belirlenmesi, araştırmanın hatalı olmasına yol açacaktır (Kerlinger, Lee, 1999).

Araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul ilinde bulunan bir okuldaki 33’ü erkek, 29’u kız öğrenci olmak üzere 62 birinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Bu araştırmada çalışma grubunun belirlenmesinde kullanılan kriterler şunlardır:

- Ana dili Türkçe olmalıdır.
- Okuma yazma bilmemelidir.
- 66-72 ay arasında bulunmalıdır.
- Ailenin aylık geliri 10.000 Türk Lirasının üstünde olmalıdır.
- Özel öğrenme güçlüğü bulunmamalıdır.

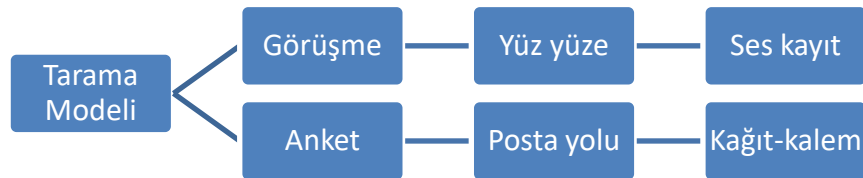
Araştırmada elde edilecek sonuçların sosyoekonomik durum değişkeninden etkilenmemesi için benzer sosyoekonomik durumda bulunan öğrenciler seçilmiştir.

Belirlenen bu kriter doğrultusunda üst sosyoekonomik düzey kriterinin sağlanması için özel bir ilkokul seçilmiştir.

Araştırma yapılmadan önce okul idarecileri ile görüşülerek araştırma hakkında bilgi verilmiş ve gerekli izinler alınmıştır. Öğrenciler ile yapılacak görüşmeler esnasında, sadece katılımcı ve araştırmacının bulunduğu sessiz bir ortama ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Bu talep üzerine okulda bulunan toplantı odası araştırma süresince sadece araştırmacı tarafından kullanılmıştır.

2.3. Ölçme Araçları

Araştırmanın alt problemlerini yanıtlamak ve gerekli olan verileri toplamak için tarama tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman çözümlemesi gibi bilgi alma yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal bir ortamda gerçekçi bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmalar olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, 2000). Nitel araştırmalarla elde edilen verilerin toplanırken; görüşme, not alma, video-ses kaydı, fotoğraflar kullanılır. Nitel araştırmalar, toplanan verilerle erişilen sonuca neyin etki ettiğini de araştırır. Ortaya çıkan sonucun nasıl ve hangi süreçlerle ortaya çıktığının tespit edilmesi nitel araştırmaların en önemli özelliklerindendir.

Şekil 3: Tarama Yönteminin Süreç Basamakları

Çetin Çetinkaya. **İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Hazineleri Üzerine Bir Araştırma (Sıklık Listesi)**. Doktora Tezi. (Ankara. Gazi Üniversitesi. 2011).

Nitel veriler öğrencilerle yapılan yapılandırılmış görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Görüşme yoluyla elde edilen veriler, katılımcıların ebeveynlerine yapılan anket ile yorumlanarak elde edilen verileri etkileyen faktörler tespit edilmiştir

2.3.1. Görüşme

Görüşme genellikle iki kişi arasında gerçekleşen amaçlı bir iletişimidir (Gay, Airasian, 2000). Görüşme yöntemi, önceden belirlenen hedef doğrultusunda

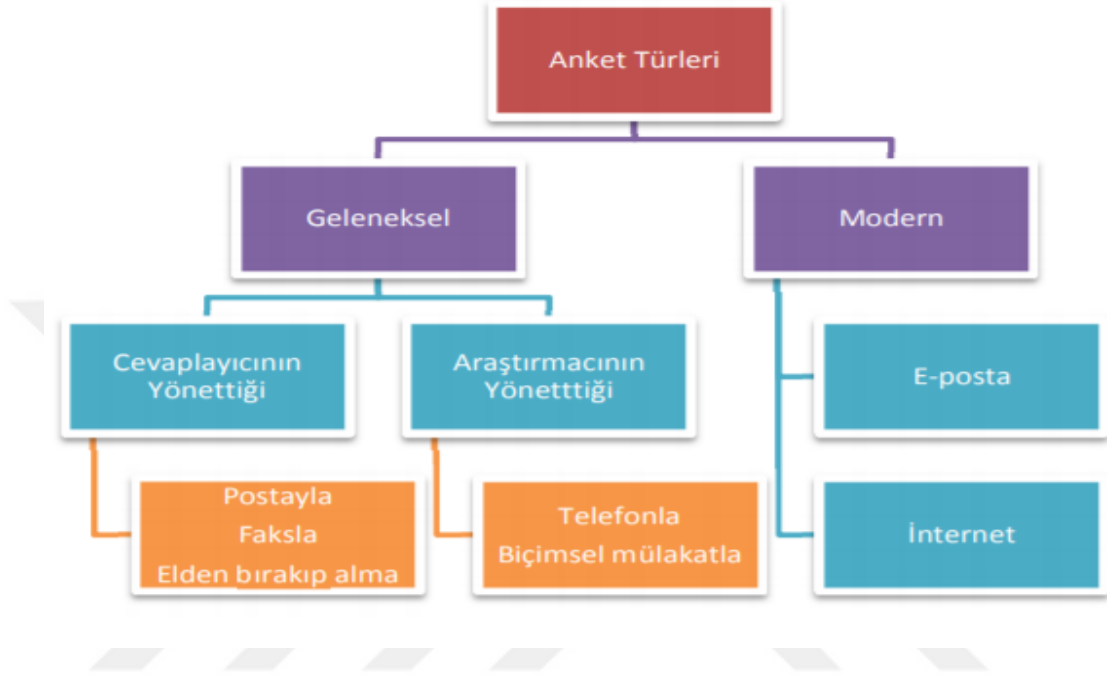
görüşmeye katılan kişiye belirlenen sorular sorularak alınan cevapların kaydedilmesine dayalı olan bir iletişim sürecidir. Görüşme tekniğini sohbetten ayıran en önemli özellik görüşme tekniğinde konuşacak olan konular önceden belirlenerek katılımcıya önceden planlanan sorular sorulur. Sorulan sorulara cevap alınmasıyla devam eden bu süreç karşılıklı etkileşim içerisinde gerçekleşir. Bu araştırmada görüşme yoluyla elde ettiğimiz somut veriler doğrultusunda öğrencilerin belirlenen konular hakkındaki kelime bilgisine ulaşılmıştır. Görüşme yöntemi araştırmaya katılan öğrencilerin tanınması adına önemli bilgiler vermektedir. Öğrencilerin ilgi, tutum, davranış, kaygı ve sahip oldukları çeşitli değerler ile ilgili bilgiler elde edilmiştir. Görüşme planlanırken görüşmenin yapılacağı ortam katılımcının kendini rahat hissedeceği şekilde hazırlanmalı ve görüşme esnasında görüşme yapılan kişiye karşı saygılı olunmalı ve katılımcının verdiği cevaplar dikkatlice dinlenerek katılımcıya dönütler verilmelidir. Görüşme türleri sınıflandırılırken katılımcı sayısı, görüşmenin planlanması ve uygulanan kurallara göre farklı şekilde sınıflandırılmıştır. Katılan sayısına göre görüşmeler; bireysel görüşme ve grup görüşmesi olmak üzere ikiye ayrılır. Bireysel görüşme, görüşme yapılan yerde katılımcı ve görüşmeyi yapan kişi hariç kimsenin bulunmadığı yöntemdir. Bu araştırmada bireysel görüşme yöntemi kullanılmıştır. Grup görüşmesi ise görüşmeyi yapan kişinin birden fazla kişiden oluşan katılımcılara soruları yönelterek aldığı cevapları kaydetmesi ile yapılır.

Görüşmede uygulanan kurallara göre ise görüşme; yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış, yapılandırılmamış görüşme olmak üzere üç başlık altında incelenir. Yapılandırılmış görüşmede sorular önceden belirlenerek ayrıntılı bir görüşme planı oluşturulur. Katılımcıya önceden belirlenen yanıt kategorileri içinde belirlenen sorular sorulur. Yarı yapılandırılmış görüşmede önceden belirlenen sorular sorulur ancak soruların soruluş biçimi değiştirilebilir ve soru eklenip çıkartılabilir. Yapılandırılmamış mülakatta ise görüşmeci görüşmeyi başlattıktan sonra görüşülen kişi tarafından yapılan görüşme şekillendirilir.

Bu araştırmada, araştırmacı katılımcılardan verileri yüz yüze görüşerek elde etmiştir. Araştırmacı katılımcılarla bireysel olarak görüşmüş, görüşmeler önceden hazırlanmış sorular üzerinden gerçekleştirilmiş olup bu görüşme türlerinden yapılandırılmış görüşmeye girmektedir.

2.3.2. Anket

Anket; sistematik bir veri toplama yöntemidir. Önceden belirlenen kişilere sorulan çeşitli sorular ile veriler elde edilir. Anket yöntemi ile veri toplanırken, anketi yapan kişi ve katılımcı arasında iletişim söz konusu olacaktır. Anket yapılırken anketin yapılış ve katılımcıya ulaştırılma şekillerine göre farklı türleri vardır.

Şekil 4: Anket Türleri

Remzi Altunışık, Engin Yıldırım, Recai Coşkun, Serkan Bayraktaroğlu, **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı**. (Sakarya: Sakarya Yayıncılık, 2010)

2.3.3. Geleneksel Anket Türleri

Anket soruları katılımcıya posta, faks, elden bırakıp alma yoluyla katılımcıya gönderilip anketteki soruları cevaplamada inisiyatif cevaplayıcıya bırakılıyorsa bu anket “cevaplayıcının yönettiği” anket olacaktır. Araştırmacı veya anketörün bizzat soruları sorup cevapları kaydettiği anket ise “Araştırmacının yönettiği” anket olacaktır.

2.3.4. Modern Anket Türleri

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte anket metinleri katılımcılara e-posta veya internet yoluyla gönderilmeye başlanmıştır. Hız ve maliyet açısından avantaj sağlayan anketlerin dezavantajlı yönü sadece bilgisayar kullanan kişiler tarafından cevaplanabilir olmasıdır.

Bu araştırmada kullanılan anketler katılımcılara elden teslim edilmiştir. Görüşme yöntemi ile öğrencilerden elde edilen veriler velilere yapılan anketteki veriler ile karşılaştırılarak araştırma sorularının cevaplanması amaçlanmıştır.

2.4. Uygulama Süreci

Bu araştırmada uygulama süreci, iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada araştırmaya katılmak isteyen velilere, öğrenciler hakkında bilgi sahibi olmak ve öğrenci seçiminde belirlenen kriterlere uygun öğrencileri tespit etmek için anket uygulaması yapılmıştır. 16 Eylül 2018 tarihinde okulda yapılan veli toplantısında anketler velilere dağıtılmıştır. Anketler velilere dağıtılmadan önce velilere araştırma ile ilgili bilgi verilerek gönüllü olan velilerin katılması sağlanmıştır. Öğrenciler ile alakalı bilgi toplamak ve kriterlere uygun öğrencileri belirlemek amacıyla yapılan anketin soruları belirlenirken doktorasını sınıf eğitimi alanında tamamlamış 1, Türkçe öğretilimi alanında tamamlamış 3 uzmanın görüşü alınmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda belirlenen anket soruları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Velilere yapılan anket uygulaması sonucunda araştırmaya katılacak öğrenciler belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin kelime hazinelerinin tespit edilmesi amacıyla öğrencilere çeşitli sorular sorulmuş, bu sorular ile ilgili verilen cevaplar kayıt altına alınmıştır. Mülakat konularının seçimi yapılırken doktorasını sınıf eğitimi alanında tamamlamış 1, Türkçe öğretilimi alanında tamamlamış 3 uzmanın görüşü alınmıştır. Uzmanların görüşleri doğrultusunda görüşme esnasında öğrencilere sorulacak sorular belirlenmiştir. Görüşme esnasında öğrenciye soru yöneltildikten sonra öğrenciye araştırmacı tarafından herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Öğrencinin cevap veremediği veya ortalama bir dakika sessiz kaldığı durumlarda araştırmacı tarafından öğrencilere çeşitli ipuçları verilerek katılımcılar konuşturulmaya çalışılmıştır. Öğrenciler birkaç kelime söyledikten sonra duraksamaları durumunda ise araştırmacı tarafından “Aklına başka kelimeler geliyor mu?” “Mesela başka hangi kelimeler olabilir?” “Biraz daha düşünebilirsin.” vb ifadeler kullanılarak öğrencilere kendilerini yeniden ifade edecekleri ortam sağlanmıştır. Görüşmeler esnasında alınan ses kayıtları sınıf eğitimi lisans mezunu iki kişi tarafından dinlenerek bilgisayar ortamında yazılı hâle getirilmiştir. Tablo 2’de öğrencilerin kelime hazinelerini tespit etmek için sorulan sorular sıralanmıştır. Katılımcılara aile, akraba, teknoloji, hayvanlar, bitkiler, görev ve sorumluluklar,

meslekler, duygular, değerler, çevre, ülke ve dünya gündemi başlıklarıyla alakalı 11 soru yöneltilerek öğrencilerin verdiği cevaplar kayıt altına alınmıştır.

Tablo 2: Araştırmada Kullanılan Sorular

1. Aile denilince aklına kimler geliyor?
2. Akraba denilince aklına kimler geliyor?
3. Teknoloji kelimesi aklına hangi aletleri getiriyor?
4. Bildiğin hayvanların isimleri nelerdir?
5. Bildiğin bitkilerin isimleri nelerdir?
6. Görev ve sorumluluklarımız nelerdir?
7. Bildiğin meslekler nelerdir?
8. Hissettiğimiz duygular nelerdir ?
9. Sahip olmamız gereken değerler nelerdir?
10. Çevrendeki insanları bize özellikleriyle tanıtır mısın?
11. Haberlerde duyduğun kelimeler nelerdir?

Görüşmelerin tümü öğrencilerin okullarındaki toplantı odasında yapılmıştır. Görüşmeye başlamadan önce öğrencilerin öğretmenleri ile görüşülüp öğrenciler hakkında bilgiler alınmış ve rahatça konuşabilecekleri ortam hazırlanmıştır. Görüşmelerin tümü araştırmacı tarafından birebir olarak gerçekleştirilmiş olup görüşmeler esnasında ses kaydı alınmıştır.

Görüşme yoluyla elde edilen veriler, katılımcıların ebeveynlerine yapılan anket ile yorumlanarak elde edilen verileri etkileyen faktörler tespit edilmiştir.

2.5. Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Bu araştırmada verilerin çözümlemesi ve yorumlanması için uygulanan aşamalar Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Veri Çözümleme Aşamaları

1. Aşama	Sınıflandırma
2. Aşama	Numaralandırma
3. Aşama	Yazıya Aktarma

Tablo 3 – devam

4. Aşama	Dil Kontrolü
5. Aşama	Kelime Sayımı
6. Aşama	Sıklık Listesi Oluşturma
7. Aşama	Kelimelerin Sınıflandırılması
8. Aşama	Yorumlama

1. Aşama

Sınıflandırma: Velilerden anket yoluyla elde edilen bilgiler, belirlenen kriterler doğrultusunda sınıflandırılarak araştırmaya katılacak öğrenciler belirlenmiştir. Anketteki sorulara verilen her cevap için farklı sınıflandırma yapılmıştır.

2. Aşama

Numaralandırma: Velilere yapılan anket sonucunda kriterlere uygun katılımcı listesi belirlenmiştir. Öğrencilerle görüşme yapılmadan önce her öğrenciye bir numara verilmiştir. Verilen numaralar verilerin bilgisayar ortamına aktarılmasında araştırmacıya kolaylık sağlamıştır.

3. Aşama

Yazıya Aktarma: Bu aşamada öğrencilerden görüşme yoluyla elde edilen ses kayıtları dinlenerek öğrencilerin kullandıkları kelimeler bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

4. Aşama

Dil Kontrolü: Öğrencilerin görüşme esnasında kullandıkları kelimeler dildeki kullanışa uygun hâle getirilmiştir.

5. Aşama

Kelime Sayımı: Görüşme yoluyla öğrencilerin kullandıkları kelimeler belirlenerek Simpe Concordance 4.07 programı ile sayılmıştır. Yapılan sayım sonucunda sık kullanılan kelimeler belirlenmiştir.

6. Aşama

Sıklık Listesi Oluşturma: Görüşme yoluyla öğrencilerden elde edilen kelimeler sayıldıktan sonra kelime sıklık listesi oluşturulmuştur.

7. Aşama

Kelimelerin Sınıflandırılması: Öğrencilerin kullandıkları kelimeler, konu başlıklarına ayrılarak sınıflandırılmıştır. Örneğın, baba kelimesi aile konu başlığı altında, televizyon kelimesi teknoloji konu başlığı altında sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma sonucunda, konu başlıklarına göre kullanılan kelimeler çoktan aza doğru sıralanmıştır.

8. Aşama

Yorumlama: Yapılan araştırma sonucunda oluşturulan tablolar yorumlanmıştır.

2.6. Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik

Bu araştırmada kullanılan veri toplama araçları olan anket ve görüşme soruları hazırlanırken doktorasını sınıf eğitimi alanında tamamlamış 1, Türkçe ğretimi alanında tamamlamış 3 uzmanın görüşü alınmıştır. Görüşme sırasında öğrencilerden alınan ses kayıtları sınıf eğitimi lisans mezunu iki kişi tarafından dinlenerek yazıya aktarılmıştır. Alanında uzman kişilerin görüşleri alınarak gerçekleştirilen çalışmanın geçerliği ve güvenirliği sağlanmaktadır.

3. BULGULAR

Bu bölümde görüşme yapılan öğrencilerin sorulara verdikleri yanıtlardan yola çıkılarak elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Bulgu ve yorumlar araştırmanın alt problemleri temel alınarak açıklanmaya çalışılmıştır.

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma alt problemlerinden olan “İlkokul birinci sınıf öğrencileri, sözlü anlatımda hangi kelimeleri ne sıklıkla kullanmaktadır?” sorusuna ilişkin bulgular Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4: Kelime Sıklık Listesi

Kelime	Kullanım Sayısı	%
Baba	59	95,16
Anne	58	93,54
Çalışkan	55	88,70
Sevgi	55	88,70
Yardımseverlik	54	87,09
Paylaşmak	53	85,48
Tembel	53	85,48
Akıllı	52	83,87
Barış	52	83,87
Hileci	52	83,87
Mutluluk	52	83,87
Savaş	52	83,87
Saygı	52	83,87
Üzüntü	52	83,87
Yalancı	52	83,87
Korku	51	82,25
Mızıkçı	50	80,64
Papatya	50	80,64
Köpek	49	79,03
Yabancı	49	79,03
Öfke	48	77,41
Dede	47	75,80
Gül	47	75,80
Kahramanlık	47	75,80
Krallık	46	74,19
Kedi	45	72,58

Tablo 4 - devam

Abi	44	70,96
Kardeş	44	70,96
Cesaret	43	69,35
Hayret	43	69,35
Doktor	42	67,74
Olmak	42	67,74
Anneanne	41	66,12
Kırılğan	41	66,12
Abla	40	64,51
Öğretmen	40	64,51
Aslan	38	61,29
Ödev	37	59,67
Yapmak	37	59,67
Dürüstlük	36	58,06
Telefon	36	58,06
Babaanne	35	56,45
Millet	35	56,45
Göç	34	54,83
Bilgelik	33	53,22
Bilgisayar	33	53,22
Kaplan	33	53,22
Tablet	33	53,22
Bilmek	32	51,61
Polis	30	48,38
Lale	29	46,77
Kriz	28	45,16
Merhamet	28	45,16
Şarkıcı	28	45,16
Vatanseverlik	28	45,16
Teyze	23	37,09
Temizlik	22	35,48
Dayı	21	33,87
Televizyon	21	33,87
At	20	32,25
Hemşire	20	32,25
Küresel ısınma	20	32,25
Tavşan	20	32,25
İtfaiye	19	30,64
Adalet	18	29,03
Fil	18	29,03
Hala	17	27,41
İnek	17	27,41
Kuş	17	27,41
Maymun	17	27,41
Ayı	16	25,80
Balık	16	25,80

Tablo 4 – devam

Amca	15	24,19
Şehitlik	15	24,19
Zürafa	15	24,19
Çevre	14	22,58
Girişken	14	22,58
Keçi	14	22,58
Kuzen	14	22,58
Mühendis	14	22,58
Oda	14	22,58
Toplanmak	14	22,58
Tutmak	14	22,58
Kaplumbağa	13	20,96
Asker	12	19,35
Demokrasi	12	19,35
Dizüstü bilgisayar	11	17,74
Koyun	11	17,74
Tiksinme	11	17,74
Yenge	11	17,74
Arı	10	16,12
Kul hakkı	10	16,12
Anlaşmak	9	14,51
Arkadaşlar	9	14,51
Özenli	8	12,90
Kullanmak	8	12,90
Zebra	8	12,90
Aşçı	7	11,29
Kurt	7	11,29
Tavuk	7	11,29
Tırtıl	7	11,29
Yılan	7	11,29
Karınca	6	9,67
Kuzu	6	9,67
Oyun konsolu	6	9,67
Ahtapot	5	8,06
Destan	5	8,06
Horoz	5	8,06
Jaguar	5	8,06
Kaktüs	5	8,06
Mahremiyet	5	8,06
Mülteci	5	8,06
Yengeç	5	8,06
Avukat	4	6,45
Kertenkele	4	6,45
Köpek balığı	4	6,45
Küçük görme	4	6,45
Öküz	4	6,45

Tablo 4 – devam

Ördek	4	6,45
Papağan	4	6,45
Sincap	4	6,45
Bilim insanı	3	4,83
Çam	3	4,83
Ekonomi	3	4,83
Enişte	3	4,83
Fare	3	4,83
Kanguru	3	4,83
Kelebek	3	4,83
Kurbağa	3	4,83
Örümcek	3	4,83
Sinek	3	4,83
Baykuş	2	3,22
Çınar	2	3,22
Deve	2	3,22
Pire	2	3,22
Timsah	2	3,22
Eşek	1	1,61
Güvercin	1	1,61
Karga	1	1,61
Kaz	1	1,61
Orkide	1	1,61
Serçe	1	1,61
Solucan	1	1,61
Sümüklü böcek	1	1,61
Tavus kuşu	1	1,61
Yunus	1	1,61

Öğrenciler, yapılan birebir görüşmelerde belirlenen konular hakkında toplam 3396 kelime kullanmışlardır. Bu kelimeler içerisinde 137 farklı kelime tespit edilmiştir. Öğrenciler yapılan görüşmeler esnasında 59 kez olmak üzere en çok “Baba” kelimesini kullanmışlardır. Bu kelimeyi kullanım sayısı 58 olmak üzere “anne” kelimesi takip etmektedir. En sık kullanılan ilk 20 kelime incelendiğinde aile kategorisinden “baba” ve “anne” kelimelerinin ilk iki sırada olduğu gözlemlenmektedir. Kullanılan diğer kelimeler ise; çalışkan, sevgi, yardımseverlik, paylaşmak, tembel, akıllı, barış, hileci, mutluluk, savaş, saygı, üzüntü, yalancı, korku, mızıkçı, papatya, köpek.

3.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın alt problemlerinden “Cinsiyetin kelime hazinesine etkisi var mıdır?” sorusuna ilişkin veriler Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5: Cinsiyetin Ortalama Kelime Sayısına Etkisi

Cinsiyet	N	%	Ortalama Kelime Sayısı
Erkek	33	53,2	54,90
Kız	29	46,8	50,55

Tablo 5’e göre erkek öğrencilerin yapılan görüşmeler sonucunda ortalama 54,90 sayısında kelime kullandıkları görülmüşken kız öğrencilerin 50,55 sayısında ortalama kelime kullandıkları görülmüştür. Tabloya göre erkek öğrenciler kız öğrencilerden daha fazla kelimeyi doğru anlamda kullanmıştır.

3.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın alt problemlerinden “Kardeş sayısının kelime hazinesine etkisi var mıdır?” sorusuna ilişkin veriler Tablo 6’da gösterilmiştir..

Tablo 6: Kardeş Durumunun Ortalama Kelime Sayısına Etkisi

Kardeş Durumu	n	%	Ortalama Kelime Sayısı
Yok	10	16,1	57,70
1	24	38,7	52,08
2	21	33,9	53,52
3	3	4,8	47,66
4 ve daha fazla	4	6,5	46,00

Yapılan araştırmadan elde edilen veriler sonucunda kardeşi olmayan öğrencilerin kardeşi olan öğrencilere kıyasla daha fazla kelime kullandıkları gözlemlenmiştir. Ailedeki kardeş sayısı arttıkça öğrencilerin kullandıkları kelime sayılarının düzenli olarak olmasa da azaldığı gözlemlenmiştir. Kardeşi olmayan öğrenciler yapılan görüşmeler sonucunda ortalama 57,70 sayısında kelimeyi doğru anlamda kullanmıştır. 4 ve daha fazla kardeşe sahip olan öğrencilerin ortalama kelime sayılarının 46,00 olduğu tespit edilmiştir. Kardeşi olmayan öğrenciler, 1 kardeşi olan öğrencilerden yaklaşık 6 kelime, 2 kardeşi olan öğrencilerden yaklaşık 4 kelime, 3 kardeşi olan öğrencilerden yaklaşık 10 kelime daha fazla kelime kullanmıştır.

3.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma yapılan okulda tüm öğrencilerin anaokulu eğitimi aldığı ancak öğrencilerin anaokulu eğitimine devam etme süresinde farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Araştırma alt problemlerinden olan “Anaokulu eğitim süresinin kelime hazinesine etkisi nedir?” sorusuna ilişkin veriler Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: Anaokulu Eğitim Yılıının Ortalama Kelime Sayısına Etkisi

Anaokulu Eğitim Yılı	n	%	Ortalama Kelime Sayısı
1	29	46,8	51,31
2	22	35,5	53,59
3	11	17,7	55,54

Araştırmaya katılan 62 öğrencinin 29’unun bir yıl, 22’sinin iki yıl, 11 tanesinin ise üç yıl anaokulu eğitimi aldığı görülmüştür. Yapılan görüşmeler sonucunda bir yıl anaokulu eğitimi alan öğrencilerin 51,31, iki yıl anaokulu eğitimi alan öğrencilerin 53,59, üç yıl anaokulu eğitimi alan öğrencilerin 55,54 ortalama kelime kullandıkları görülmüştür. Anaokulu eğitim yılı arttıkça öğrencilerin kullandıkları kelime sayısında artış görülmektedir.

3.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma alt problemlerinden olan “Akraba ziyareti sıklığının kelime hazinesine etkisi nedir?” sorusuna ilişkin veriler Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Akraba Ziyareti Sıklığının Ortalama Kelime Sayısına Etkisi

Akraba Ziyareti Sıklığı	n	%	Ortalama Kelime Sayısı
Her Hafta	35	56,5	58,25
İki haftada bir	9	14,5	54,00
Ayda bir	9	14,5	44,33
Hepsinden daha az	9	14,5	39,33

Araştırmaya katılan 62 öğrencinin 35’inin her hafta, 9 tanesinin iki haftada bir, 9 tanesinin ayda bir, 9 tanesinin hepsinden daha az akraba ziyareti yaptığı bilgisine ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerden her hafta akraba ziyareti yapanların ortalama kelime sayısı 58,25 iki haftada bir kelime akraba ziyareti yapanların

ortalama kelime sayısı 54,00 ayda bir akraba ziyareti yapanların ortalama kelime sayısı 44,33 hepsinden daha az akraba ziyareti yapanların kelime sayısının ise 39,33 olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre akraba ziyareti sıklığı arttıkça öğrencilerin kullandıkları kelime sayısında artış gözlemlenmektedir. Yapılan akraba ziyaretleri öğrencilere yeni kelimeler duyma imkânı sağlamaktadır. Her hafta akraba ziyaretinde bulunan öğrenciler ankette hepsinden daha az akraba ziyareti yapan öğrencilere göre 20 kelime daha fazla kullanmıştır.

3.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma alt problemlerinden olan “İlköğretim 1. sınıf öğrencilerinin okuma yazma öğrenmeden önceki kelime hazinelerine evde yaşayan akraba durumunun etkisi nedir?” sorusuna ilişkin veriler Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9: Evde Yaşayan Akraba Durumunun Ortalama Kelime Sayısına Etkisi

Evde Yaşayan Akraba Durumu	n	%	Ortalama Kelime Sayısı
Var	5	8,1	33,40
Yok	57	91,9	54,57

Araştırmaya katılan 62 öğrencinin 57’si evde yaşayan akraba olmadığını belirtirken, 5 öğrenci evde yaşayan akraba olduğunu belirtmiştir. Evde yaşayan akrabası olmayan 57 öğrencinin ortalama 54,57 kelime kullandıkları görüldüğünde, evde yaşayan akrabası olan 5 öğrencinin ortalama 33,40 kelime kullandıkları görülmüştür. Evde yaşayan akrabası olan öğrencilerin, evde yaşayan akrabası olmayan öğrencilere göre yaklaşık 22 kelime daha az konuştukları görülmüştür. Evde yaşayan akrabanın olması ailenin çocukla geçirdiği zamanı etkilemekte ailesi ile az zaman geçiren bireylerin kelime hazinesinin diğer bireylere göre daha kısıtlı olduğu gözlemlenmektedir.

3.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma alt problemlerinden olan “İlköğretim 1. sınıf öğrencilerinin okuma yazma öğrenmeden önceki kelime hazinesine anne ile oynama durumunun etkisi nedir?” sorusuna ilişkin veriler Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10: Bir Günde Anne ile Oynama Süresinin Ortalama Kelime Sayısına Etkisi

Bir Günde Anne ile Oynama Süresi	n	%	Ortalama Kelime Sayısı
Oynamıyor	8	12,9	27,75
1 saatten az	27	43,5	54,55
1-2 saat arası	14	22,6	53,71
2-3 saat arası	7	11,3	56,85
3 saatten fazla	6	9,7	72,16

Ankete katılan 62 velinin 8'i anne ile oynama süresi sorusuna "Oynamıyor" cevabını verirken, 27'si "1 saatten az", 14 tanesi "1-2 saat arası", 7 tanesi "2-3 saat arası", 6 tanesi "3 saatten fazla" cevabını vermiştir. Elde edilen bulgular göstermektedir ki annesi ile oynayan öğrencilerin annesi ile oynamayan öğrencilere göre kelime hazinesi daha fazladır. Annesi ile "3 saatten fazla" oynayan öğrenciler ortalama 72,16 kelime kullanırken annesi ile "oynamayan" öğrenciler 27,75 kelime kullanmıştır. İki grup arasında 45 kelimelik bir fark bulunmaktadır. Anne ile oynama süresinin bireylerin kelime hazinesine önemli ölçüde etki ettiği görülmüştür. Annesi ile zaman geçiren öğrencilerin kelime hazinelerinin, annesi ile zaman geçirmeyen öğrencilere göre kelime hazineleri oldukça gelişmiştir.

3.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma alt problemlerinden olan "İlköğretim 1. sınıf öğrencilerinin okuma yazma öğrenmeden önceki kelime hazinesine baba ile oynama durumunun etkisi nedir?" sorusuna ilişkin veriler Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11: Bir Günde Baba ile Oynama Süresinin Ortalama Kelime Sayısına Etkisi

Bir Günde Baba ile Oynama Süresi	n	%	Ortalama Kelime Sayısı
Oynamıyor	13	21,0	28,23
1 saatten az	28	45,2	56,78
1-2 saat arası	11	17,7	62,81
2-3 saat arası	6	9,7	61,50
3 Saatten fazla	4	6,5	65,25

Ankete katılan 62 velinin 13'ü öğrencinin babası ile oynamadığını belirtmiştir. Öğrencilerden 28'i "1 saatten az", 11 tanesi "1-2 saat arası", 6 tanesi "2-3 saat

arası”, 4 tanesi “3 saatten fazla” babası ile oynamaktadır. Elde edilen bulgular göstermektedir ki babası ile oynayan öğrencilerin babası ile oynamayan öğrencilere göre kelime hazinesi daha fazladır. “Oynamıyor” cevabı verilen 13 öğrencinin ortalama kelime sayısı 28,23 olmuştur. Babası ile “1 saatten az” oynayan 28 öğrencinin ortalama kelime sayısı 56,78, “1-2 saat arası” oynayan 11 öğrencinin ortalama kelime sayısı 62,81, “2-3 saat arası” oynayan 6 öğrencinin ortalama kelime sayısı 61,50, “3 saatten fazla” oynayan 4 öğrencinin ortalama kelime sayısı 65,25 olmuştur. Babasıyla “3 saatten fazla” oynayan öğrenciler ile “oynamayan” öğrenciler arasında yaklaşık 37 kelimelik fark olduğu görülmüştür.

3.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma alt problemlerinden olan “İlköğretim 1. sınıf öğrencilerinin okuma yazma öğrenmeden önceki kelime hazinelerine ebeveynlerin hikâye okuma sıklığının etkisi nedir?” sorusuna ilişkin veriler Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12: Öğrencilerin Ebeveynlerinin, Öğrencilere Hikâye Okuma Sıklığının Ortalama Kelime Sayısına Etkisi

Çocuğunuza ne sıklıkla hikâye okursunuz?	n	%	Ortalama Kelime Sayısı
Her zaman okurum	22	35,5	69,13
Bazen okurum	17	27,4	54,47
Nadiren okurum	8	12,9	39,37
Hiçbir zaman okumam	15	24,2	25,58

Ankete katılan 62 velinin 22’si hikâye okuma sıklığı ile ilgili sorulan soruya “Her zaman okurum”, 17 tanesi “Bazen okurum”, 8 tanesi “Nadiren okurum” cevabını verirken 15 tanesi ise “Hiçbir zaman okumam” cevabını vermiştir. “Her zaman okurum” cevabı verilen 22 öğrencinin ortalama kelime sayısı 69,13, “Bazen okurum” cevabı verilen 17 öğrencinin ortalama kelime sayısı 54,47, “Nadiren okurum” cevabı verilen 8 öğrencinin ortalama kelime sayısı 39,37, “Hiçbir zaman okumam” cevabı verilen 15 öğrencinin ortalama kelime sayısı ise 25,58 olmuştur. Hikâye okuma sıklığı arttıkça öğrencilerin ortalama kelime sayısında artış gözlenmiş olup “Her zaman okurum” cevabını verilen öğrencilerin ortalama kelime sayısı ile “Hiçbir

zaman okumam” cevabını verilen öğrencilerin ortalama kelime sayısı arasında yaklaşık 44 kelimelik fark olduğu tespit edilmiştir.

3.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma alt problemlerinden olan “İlköğretim 1. sınıf öğrencilerinin okuma yazma öğrenmeden önceki kelime hazinelerine ebeveynlerin hikâye anlatma sıklığının etkisi nedir?” sorusuna ilişkin veriler Tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13: Öğrencilerin Ebeveynlerinin, Öğrencilere Hikâye Anlatma Sıklığının Ortalama Kelime Sayısına Etkisi

Çocuğunuza ne sıklıkla hikâye anlatırsınız?	n	%	Ortalama Kelime Sayısı
Her zaman anlatırım	22	35,5	69,13
Bazen anlatırım	18	29,0	54,16
Nadiren anlatırım	9	14,5	36,11
Hiçbir zaman anlatmam	13	21,0	35,15

Ankete katılan 62 velinin 22’si hikâye anlatma sıklığı ile ilgili sorulan soruya “Her zaman anlatırım”, 18 tanesi “Bazen anlatırım”, 9 tanesi “Nadiren anlatırım” cevabını verirken 13 tanesi ise “Hiçbir zaman anlatmam” cevabını vermiştir. “Her zaman anlatırım” cevabı verilen 22 öğrencinin ortalama kelime sayısı 69,13, “Bazen anlatırım” cevabı verilen 18 öğrencinin ortalama kelime sayısı 54,16, “Nadiren anlatırım” cevabı verilen 9 öğrencinin ortalama kelime sayısı 36,11, “Hiçbir zaman anlatmam” cevabı verilen 13 öğrencinin ortalama kelime sayısı ise 35,15 olmuştur. Hikâye anlatma sıklığı arttıkça öğrencilerin ortalama kelime sayısında artış gözlenmiş olup “Her zaman anlatırım” cevabını verilen öğrencilerin ortalama kelime sayısı ile “Hiçbir zaman anlatmam” cevabını verilen öğrencilerin ortalama kelime sayısı arasında yaklaşık 34 kelimelik fark olduğu tespit edilmiştir.

3.11. On Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma alt problemlerinden olan “İlköğretim 1. sınıf öğrencilerinin okuma yazma öğrenmeden önceki kelime hazinelerine akranlarıyla oynama durumunun etkisi nedir?” sorusuna ilişkin veriler Tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14: Öğrencinin Bir Günde Okul Dışında Akranlarıyla Oynama Durumunun Ortalama Kelime Sayısına Etkisi

Öğrencinin Bir Günde Okul Dışında Akranlarıyla Oynama Durumu	n	%	Ortalama Kelime Sayısı
Oynamıyor	9	14,5	44,55
1 saatten az	16	25,8	48,50
1-2 saat arası	17	27,4	50,35
2-3 saat arası	13	21,0	59,46
3 saatten fazla	7	11,3	67,42

Ankete katılan 62 velinin 9'u bir günde okul dışında akranlarıyla oynama durumu ile ilgili sorulan soruya "oynamıyor", 16'sı "1 saatten az", 17 tanesi "1-2 saat arası", 13 tanesi "2-3 saat arası", 7 tanesi "3 saatten fazla" cevabını vermiştir. "Oynamıyor" cevabı verilen 9 öğrencinin ortalama kelime sayısı 44,55, "1 saatten az" cevabı verilen 16 öğrencinin ortalama kelime sayısı 48,50, "1-2 saat arası" cevabı verilen 17 öğrencinin ortalama kelime sayısı 50,35, "2-3 saat arası" cevabı verilen 13 öğrencinin ortalama kelime sayısı 59,46, "3 saatten fazla" cevabı verilen 7 öğrencinin ortalama kelime sayısı ise 67,42 olmuştur. Bir gün içerisinde akranlarla oynama sıklığı arttıkça öğrencilerin ortalama kelime sayısında artış gözlenmiş olup "3 saatten fazla" cevabını veren öğrencilerin ortalama kelime sayısı ile "Oynamıyor" cevabını veren öğrencilerin ortalama kelime sayısı arasında yaklaşık 23 kelimelik fark olduğu tespit edilmiştir.

3.12. On İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma alt problemlerinden olan "İlköğretim 1. sınıf öğrencilerinin okuma yazma öğrenmeden önceki kelime hazinelerine abi/abla/kardeş ile oynama durumunun etkisi nedir?" sorusuna ilişkin veriler Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15: Öğrencinin Bir Günde Okul Dışında Abi/Abla/Kardeş ile Oynama Durumunun Ortalama Kelime Sayısına Etkisi

Öğrencinin Bir Günde Okul Dışında Abi/Abla/Kardeş ile Oynama Durumu	n	%	Ortalama Kelime Sayısı
--	----------	----------	-------------------------------

Tablo 15 - devam

Oynamıyor	19	30,6	49,63
1 saatten az	22	35,5	52,77
1-2 saat arası	8	12,9	53,87
2-3 saat arası	6	9,7	57,83
3 saatten fazla	7	11,3	56,57

Ankete katılan 62 velinin 19'u bir günde okul dışında abi/abla/kardeş ile oynama durumu ile ilgili sorulan soruya “Oynamıyor”, 22’si “1 saatten az”, 8 tanesi “1-2 saat arası”, 6 tanesi “2-3 saat arası”, 7 tanesi “3 saatten fazla” cevabını vermiştir. “Oynamıyor” cevabı verilen 19 öğrencinin ortalama kelime sayısı 49,63 olmuştur. “1 saatten az” cevabı verilen 22 öğrencinin ortalama kelime sayısı 52,77, “1-2 saat arası” cevabı verilen 8 öğrencinin ortalama kelime sayısı 53,87, “2-3 saat arası” cevabı verilen 6 öğrencinin ortalama kelime sayısı 57,83, “3 saatten fazla” cevabı verilen 7 öğrencinin ortalama kelime sayısı ise 56,57 olmuştur. Bir gün içerisinde abi/abla/kardeş ile oynayan öğrencilerin ortalama kelime sayılarının, abi/abla/kardeş ile oynamayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

3.13. On Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma alt problemlerinden olan “İlköğretim 1. sınıf öğrencilerinin okuma yazma öğrenmeden önceki kelime hazinelerine bir günde televizyon izleme durumunun etkisi nedir?” sorusuna ilişkin veriler Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16: Bir Günde Televizyon İzleme Durumunun Ortalama Kelime Sayısına Etkisi

Bir Günde Televizyon İzleme durumu	n	%	Ortalama kelime sayısı
İzlemiyor	11	17,7	54,00
1 saatten az	29	46,8	52,20
1-2 saat arası	14	22,6	60,42
2-3 saat arası	5	8,1	49,00
3 saatten fazla	3	4,8	26,33

Ankete katılan 62 velinin 11’i bir günde televizyon izleme durumu ile ilgili sorulan soruya, “İzlemiyor”, 29’u “1 saatten az”, 14 tanesi “1-2 saat arası”, 5 tanesi “2-3 saat arası”, 3 tanesi “3 saatten fazla” cevabını vermiştir. “İzlemiyor” cevabı verilen 11 öğrencinin ortalama kelime sayısı ise 54,00 olmuştur. “1 saatten az” cevabı verilen 29 öğrencinin ortalama kelime sayısı 52,20, “1-2 saat arası cevabı verilen 14

öğrencinin ortalama kelime sayısı 60,42, “2-3 saat arası” cevabı verilen 5 öğrencinin ortalama kelime sayısı 49,00, “3 saatten fazla” cevabı verilen 3 öğrencinin ortalama kelime sayısı 26,33 olmuştur. “1-2 saat arası” televizyon izleyen öğrencilerin ortalama kelime sayısı diğer izleme sürelerindeki ortalama kelime sayılarına göre daha yüksek çıkmış, “3 saatten fazla” izleyen öğrencilerin ortalama kelime sayısının ise diğer gruplara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

3.14. On Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma alt problemlerinden olan “İlköğretim 1. sınıf öğrencilerinin okuma yazma öğrenmeden önceki kelime hazinelerine bir günde Youtube kullanma durumunun etkisi nedir?” sorusuna ilişkin veriler Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17: Bir Günde Youtube Kullanma Durumunun Ortalama Kelime Sayısına Etkisi

Bir Günde Youtube Kullanma Durumu	n	%	Ortalama kelime sayısı
Kullanmıyor	28	45,2	55,00
1 saatten az	26	41,9	51,80
1-2 saat arası	3	4,8	56,00
2-3 saat arası	2	3,2	54,50
3 saatten fazla	3	4,8	38,00

Ankete katılan 62 velinin 28’i bir günde Youtube kullanma durumu ile ilgili sorulan soruya, “Kullanmıyor” cevabını vermiştir. Velilerden 26’sı “1 saatten az”, 3 tanesi “1-2 saat arası”, 2 tanesi “2-3 saat arası”, 3 tanesi “3 saatten fazla” cevabını vermiştir. “Kullanmıyor” cevabı verilen 28 öğrencinin ortalama kelime sayısı 55,00 olmuştur. “1 saatten az” cevabı verilen 26 öğrencinin ortalama kelime sayısı 51,80, “1-2 saat arası cevabı verilen 3 öğrencinin ortalama kelime sayısı 56,00, “2-3 saat arası” cevabını verilen 2 öğrencinin ortalama kelime sayısı 54,50, “3 saatten fazla” cevabı verilen 3 öğrencinin ortalama kelime sayısı 38,00 olmuştur.

3.15. On Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma alt problemlerinden olan “İlköğretim 1. sınıf öğrencilerinin okuma yazma öğrenmeden önceki kelime hazinelerine babanın eğitim durumunun etkisi nedir?” sorusuna ilişkin veriler Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18: Baba Eğitim Durumunun Ortalama Kelime Sayısına Etkisi

Baba Eğitim Durumu	n	%	Ortalama Kelime Sayısı
İlkokul Mezunu	7	11,3	37,57
Ortaokul Mezunu	5	8,1	31,80
Lise Mezunu	14	22,6	53,78
Üniversite Mezunu	36	58,0	58,41

Ankete katılan 62 kişinin 7’si baba eğitim durumu ile ilgili sorulan soruya, “İlkokul Mezunu”, 5’i “Ortaokul Mezunu”, 14’ü “Lise Mezunu”, 36’sı “Üniversite Mezunu” cevabını vermiştir. Ebeveynleri, “İlkokul Mezunu” cevabını veren 7 öğrencinin ortalama kelime sayısı 37,57, “Ortaokul Mezunu” cevabını veren 5 öğrencinin ortalama kelime sayısı 31,80, “Lise Mezunu” cevabını veren 14 öğrencinin ortalama kelime sayısı 53,78, “Üniversite Mezunu” cevabını veren 36 öğrencinin ortalama kelime sayısı 58,41 olmuştur. Babalarının eğitim durumu “İlkokul” olan öğrencilerin ortalama kelime sayısının babalarının eğitim durumu “Üniversite” olan öğrencilerden yaklaşık 21 kelime daha az olduğu tespit edilmiştir.

3.16. On Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma alt problemlerinden olan “İlköğretim 1. sınıf öğrencilerinin okuma yazma öğrenmeden önceki kelime hazinelerine annenin eğitim durumunun etkisi nedir?” sorusuna ilişkin veriler Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19: Anne Eğitim Durumunun Ortalama Kelime Sayısına Etkisi

Anne Eğitim Durumu	n	%	Ortalama Kelime Sayısı
İlkokul Mezunu	12	19,4	34,25
Ortaokul Mezunu	7	11,3	54,57
Lise Mezunu	13	21,0	55,00
Üniversite Mezunu	30	48,4	59,00

Ankete katılan 62 kişinin 12’si anne eğitim durumu ile ilgili sorulan soruya, “İlkokul Mezunu”, 7’si “Ortaokul Mezunu”, 13’ü “Lise Mezunu”, 30’u “Üniversite Mezunu” cevabını vermiştir. Ebeveynleri, “İlkokul Mezunu” cevabını veren 12 öğrencinin ortalama kelime sayısı 34,25, “Ortaokul Mezunu” cevabını veren 7 öğrencinin ortalama kelime sayısı 54,57, “Lise Mezunu” cevabını veren 13 öğrencinin ortalama kelime sayısı 55,00, “Üniversite Mezunu” cevabını veren 30 öğrencinin ortalama kelime sayısı 59,00 olmuştur. Anne eğitim durumu arttıkça öğrencilerin ortalama kelime sayısının arttığı tespit edilmiştir. Anne eğitim durumu “ilkokul” olan öğrencilerin ortalama kelime sayısının anne eğitim durumu “Üniversite” olan öğrencilerden yaklaşık 25 kelime daha az olduğu tespit edilmiştir.

3.17. On Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma alt problemlerinden olan “İlköğretim 1. sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımda kullandıkları kelimeler alanlara göre farklılık göstermekte midir?” sorusuna ilişkin veriler Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20: Kategorilerine Göre Kelime Sıklık Listesi

Kategori	Kelimeler	F	%
Aile ve Akrabalar	Baba	59	95,16
	Anne	58	93,54
	Dede	47	75,80
	Abi	44	70,96
	Kardeş	44	70,96
	Anneanne	41	66,12
	Abla	40	64,51
	Babaanne	35	56,45
	Teyze	23	37,09
	Dayı	21	33,87
	Amca	15	24,19
	Kuzen	14	22,58
	Yenge	11	17,74
	Enişte	3	4,83
Hayvanlar	Köpek	49	79,03
	Kedi	45	72,58
	Aslan	38	61,29
	Kaplan	33	53,22
	At	20	32,25
	Tavşan	20	32,25
	Fil	18	29,03
	İnek	17	27,41
	Kuş	17	27,41

Tablo 20 - devam

Hayvanlar	Maymun	17	27,41
	Ayı	16	25,80
	Balık	16	25,80
	Zürafa	15	24,19
	Keçi	14	22,58
	Kaplumbağa	13	20,96
	Tavuk	7	11,29
	Tırtıl	7	11,29
	Yılan	7	11,29
	Karınca	6	9,67
	Kuzu	6	9,67
	Ahtapot	5	8,06
	Horoz	5	8,06
	Yengeç	5	8,06
	Kertenkele	4	6,45
	Köpek balığı	4	6,45
	Öküz	4	6,45
	Ördek	4	6,45
	Papağan	4	6,45
	Sincap	4	6,45
	Fare	3	4,83
	Kanguru	3	4,83
	Kelebek	3	4,83
	Kurbağa	3	4,83
	Örümcek	3	4,83
	Sinek	3	4,83
	Baykuş	2	3,22
	Deve	2	3,22
	Pire	2	3,22
	Timsah	2	3,22
	Eşek	1	1,61
	Güvercin	1	1,61
	Karga	1	1,61
	Kaz	1	1,61
	Serçe	1	1,61
	Solucan	1	1,61
	Sümüklü böcek	1	1,61
	Tavus kuşu	1	1,61
	Yunus	1	1,61
Bitkiler	Papatya	50	80,64
	Gül	47	75,80
	Lale	29	46,77
	Kaktüs	5	8,06
	Çam	3	4,83
	Çınar	2	3,22

Tablo 20 - devam

	Orkide	1	1,61
Teknolojik Aletler	Telefon	36	58,06
	Bilgisayar	33	53,22
	Tablet	33	53,22
	Televizyon	21	33,87
	Dizüstü bilgisayar	11	17,74
	Konsol	6	9,67
Meslekler	Doktor	42	67,74
	Öğretmen	40	64,51
	Polis	30	48,38
	Şarkıcı	28	45,16
	Hemşire	20	32,25
	İtfaiyeci	19	30,64
	Mühendis	14	22,58
	Asker	12	19,35
	Avukat	4	6,45
	Bilim insanı	3	4,83
	Sevgi	55	88,70
Duygular	Mutluluk	52	83,87
	Üzüntü	52	83,87
	Korku	51	82,25
	Öfke	48	77,41
	Tiksinme	11	17,74
	Küçük görmek	4	6,45
	Yardımseverlik	54	87,09
Değerler	Paylaşmak	53	85,48
	Kahramanlık	47	75,80
	Cesaret	43	69,35
	Dürüstlük	36	58,06
	Bilgelik	33	53,22
	Merhamet	28	45,16
	Vatanseverlik	28	45,16
	Adalet	18	29,03
	Şehitlik	15	24,19
	Demokrasi	12	19,35
	Kul hakkı	10	16,12
	Destan	5	8,06
	Mahremiyet	5	8,06
	Çalışkan	55	88,70
İnsan Özellikleri	Tembel	53	85,48
	Akıllı	52	83,87
	Hileci	52	83,87
	Yalancı	52	83,87
	Mızıkçı	50	80,64
	Girişken	14	22,58

Tablo 20 - devam

	Mülteci	5	8,06
Ülke ve Dünya Gündemi	Barış	52	83,87
	Savaş	52	83,87
	Krallık	46	74,19
	Millet	35	56,45
	Göç	34	54,83
	Kriz	28	45,16
	Küresel ısınma	20	32,25
	Ekonomi	3	4,83
Görev ve Sorumluluklar	Ödev yapmak	37	59,67
	Temizlik	22	35,48
	Oda toplamak	14	22,58
	Anlaşmak	9	14,51
	Özenli kullanmak	8	12,90

Öğrenciler, yapılan birebir görüşmeler sonucunda aile ve akrabalar kategorisinde toplam 455 kelime kullanmışlardır. Bu kelimeler içerisinde 14 farklı kelime tespit edilmiştir. Aile ve akrabalar kategorisinde en sık kullanılan kelimeler çoktan aza doğru: Baba 59 defa (%95,16), anne 58 defa (%93,54), dede 47 defa (%75,80), abi 44 defa (%70,96), kardeş 44 defa (%70,96), anneanne 41 defa (%66,12), abla 40 defa (%64,51), babaanne 35 defa (%56,45), teyze 23 defa (%37,09), dayı 21 defa (%33,87), amca 15 defa (%24,19), kuzen 14 defa (%22,58), yenge 11 defa (%17,74), enişte 3 defa (%4,83).

Öğrenciler, hayvanlar kategorisinde toplam 455 kelime kullanmışlardır. Bu kelimeler içerisinde 48 farklı kelime tespit edilmiştir. Hayvanlar kategorisinde en sık kullanılan kelimeler çoktan aza doğru: Köpek 49 defa (%79,03), kedi 45 defa (%72,58), aslan 38 defa (%61,29), kaplan 33 defa (%53,22), at 20 defa (%32,25), tavşan 20 defa (%32,25) fil 18 defa (%29,03), inek 17 defa (%27,41), kuş 17 defa (%27,41), maymun 17 defa (%27,41), ayı 16 defa (%25,80), balık 16 defa (%25,80), zürafa 15 defa (%24,19), keçi 14 defa (%22,58), kaplumbağa 13 defa (%20,96), tavuk 7 defa (%11,29), tırtıl 7 defa (%11,29), yılan 7 defa (%11,29), karınca 6 defa (%9,67), kuzu 6 defa (%9,67), ahtapot 5 defa (%8,06), horoz 5 defa (%8,06), yengeç 5 defa (%8,06), kertenkele 4 defa (%6,45), köpek balığı 4 defa (%6,45), öküz 4 defa (%6,45), ördek 4 defa (%6,45), papağan 4 defa (%6,45), sincap 4 defa (%6,45), fare 3 defa (%4,83), kanguru 3 defa (%4,83), kelebek 3 defa (%4,83), kurbağa 3 defa (%4,83), örümcek 3 defa (%4,83), sinek 3 defa (%4,83), baykuş 2 defa (%3,22), deve

2 defa (%3,22), pire 2 defa (%3,22), timsah 2 defa (%3,22), eşek 1 defa (%1,61), güvercin 1 defa (%1,61), karga 1 defa (%1,61), kaz 1 defa (%1,61), serçe 1 defa (%1,61), solucan 1 defa (%1,61), sümüklü böcek 1 defa (%1,61), tavus kuşu 1 defa (%1,61), yunus 1 defa (%1,61).

Öğrenciler, bitkiler kategorisinde toplam 137 kelime kullanmışlardır. Bu kelimeler içerisinde 7 farklı kelime tespit edilmiştir. Bitkiler kategorisinde kullanılan kelimeler çoktan aza doğru: Papatya 50 defa (%80,64), gül 47 defa (%75,80), lale 29 defa (%46,77), kaktüs 5 defa (%8,06), çam 3 defa (%4,83), çınar 2 defa (%3,22), orkide 1 defa (%1,61).

Öğrenciler, yapılan birebir görüşmeler sonucunda teknolojik aletler kategorisinde toplam 140 kelime kullanmışlardır. Bu kelimeler içerisinde 6 farklı kelime tespit edilmiştir. Teknolojik aletler kategorisinde kullanılan kelimeler çoktan aza doğru: Telefon 36 defa (%58,06), bilgisayar 33 defa (%53,22), tablet 33 defa (%53,22), televizyon 21 defa (%33,87), dizüstü bilgisayar 11 defa (%17,74), oyun konsolu 6 defa (%9,67).

Öğrenciler, meslekler kategorisinde toplam 212 kelime kullanmışlardır. Bu kelimeler içerisinde 10 farklı kelime tespit edilmiştir. Meslekler kategorisinde kullanılan kelimeler çoktan aza doğru: Doktor 42 defa (%67,74), öğretmen 40 defa (%64,51), polis 30 defa (%48,38), şarkıcı 28 defa (%45,16), hemşire 20 defa (%32,25), itfaiyeci 19 defa (%30,64), mühendis 14 defa (%22,58), asker 12 defa (%19,35), avukat 4 defa (%6,45), bilim adamı 3 defa (%4,83).

Öğrenciler, yapılan birebir görüşmeler sonucunda duygular kategorisinde toplam 273 kelime kullanmışlardır. Bu kelimeler içerisinde 7 farklı kelime tespit edilmiştir. Duygular kategorisinde kullanılan kelimeler çoktan aza doğru: Sevgi 55 defa (%88,70), mutluluk 52 defa (%83,87), üzüntü 52 defa (%83,87), korku 51 defa (%82,25), öfke 48 defa (%77,41), tikslenme 11 defa (%17,74), küçük görmek 4 defa (%6,45).

Öğrenciler, değerler kategorisinde toplam 387 kelime kullanmışlardır. Bu kelimeler içerisinde 14 farklı kelime tespit edilmiştir. Değerler kategorisinde en çok kullanılan kelimeler çoktan aza doğru: Yardırmseverlik 54 defa (%87,09), kahramanlık 47 defa (%75,80), cesaret 43 defa (%69,35), dürüstlük 36 defa (%58,06), bilgelik 33 defa (%53,22), merhamet 28 defa (%45,16), vatanseverlik 28 defa (%45,16), adalet 18

defa (%29,03), şehitlik 15 defa (%24,19), demokrasi 12 defa (%19,35), kul hakkı 10 defa (%16,12), destan 5 defa (%8,06), mahremiyet 5 defa (%8,06).

Öğrenciler, yapılan birebir görüşmeler sonucunda insan özellikleri kategorisinde toplam 333 kelime kullanmışlardır. Bu kelimeler içerisinde 8 farklı kelime tespit edilmiştir. İnsan özellikleri kategorisinde en çok kullanılan kelimeler çoktan aza doğru: Çalışkan 55 defa (%88,70), tembel 53 defa (%85,48), akıllı 52 defa (%83,87), hileci 52 defa (%83,87), yalancı 52 defa (%83,87), mızıkçı 50 defa (%80,64), girişken 14 defa (%22,58), mülteci 5 defa (%8,06).

Öğrenciler, ülke ve dünya gündemi kategorisinde toplam 270 kelime kullanmışlardır. Bu kelimeler içerisinde 8 farklı kelime tespit edilmiştir. Ülke ve dünya gündemi kategorisinde en çok kullanılan kelimeler çoktan aza doğru: Barış 52 defa (%83,87), savaş 52 defa (%83,87), krallık 46 defa (%74,19), millet 35 defa (%56,45), göç 34 defa (%54,83), kriz 28 defa (%45,16), küresel ısınma 20 defa (%32,25), ekonomi 3 defa (%4,83).

Öğrenciler, yapılan birebir görüşmeler sonucunda görev ve sorumluluklar kategorisinde toplam 90 kelime kullanmışlardır. Bu kelimeler içerisinde 5 farklı kelime tespit edilmiştir. Görev ve sorumluluklar kategorisinde en çok kullanılan kelimeler çoktan aza doğru: ödev yapmak 37 defa (%59,67), temizlik 22 defa (%35,48), oda toplamak 14 defa (%22,58), anlaşmak 9 defa (%14,51), özenli kullanmak 8 defa (%12,90).

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç

1. Yapılan görüşmeler sonucunda, öğrenciler belirlenen konular hakkında toplam 3396 kelime kullanmışlardır. Bu kelimeler içerisinde 137 farklı kelime tespit edilmiştir.
2. Araştırma sonucunda, erkek öğrenciler ortalama 54,90 kelimeyi doğru anlamda kullanırken, kız öğrenciler ortalama 50,55 kelimeyi doğru anlamda kullanmıştır. Erkek öğrencilerin, kız öğrencilerden daha fazla kelimeyi doğru anlamda kullandığı tespit edilmiştir.
3. Araştırma sonucunda kardeşi olmayan öğrencilerin ortalama kelime sayısı 57,00, 1 kardeşi olan öğrencilerin ortalama kelime sayısı 52,08, 2 kardeşi olan öğrencilerin ortalama kelime sayısı 53,52, 3 kardeşi olan öğrencilerin ortalama kelime sayısı 47,66, 4 ve daha fazla kardeşi olan öğrencilerin ortalama kelime sayısı 46,00 olmuştur. Kardeşi olmayan öğrencilerin ortalama kelime sayısının kardeşi olan öğrencilerden daha fazla olduğu tespit edilmiştir.
4. Yapılan görüşmeler sonucunda bir yıl anaokulu eğitimi alan öğrencilerin 51,31, iki yıl anaokulu eğitimi alan öğrencilerin 53,59, üç yıl anaokulu eğitimi alan öğrencilerin 55,54 ortalama kelime kullandıkları görülmüştür. Bu sonuçlardan hareketle anaokulu eğitim yılı arttıkça öğrencilerin doğru anlamda kullandıkları kelime sayısında artış olduğu gözlenmiştir.
5. Araştırma sonucunda her hafta akraba ziyareti yapanların ortalama kelime sayısı 58,25; iki haftada bir akraba ziyareti yapanların ortalama kelime sayısı 54,00; ayda bir akraba ziyareti yapanların ortalama kelime sayısı 44,33; hepsinden daha az akraba ziyareti yapanların ortalama kelime sayısının ise 39,33 olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan hareketle katılımcıların kelime sayılarının akraba ziyareti sıklığıyla doğru orantılı olarak arttığı gözlenmiştir.
6. Yapılan görüşmeler sonucunda evde yaşayan akrabası olmayan öğrencilerin ortalama kelime sayısının 54,57 olduğu görülürken, evde yaşayan akrabası

olan öğrencilerin ortalama kelime sayısının 33,40 olduğu görülmüştür. Evde yaşayan akrabası olmayan öğrencilerin evde yaşayan akrabası olan öğrencilere göre kelime sayılarının daha fazla olduğu görülmüştür. Evde yaşayan akrabalar, ebeveynlerin çocuklarla geçirdiği zamanı etkilemektedir. Evde yaşayan akrabanın olması öğrencilerin kelime hazinelerini olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

7. Araştırma sonucunda ankete katılan annelerden 8'i, çocukları ile oynamadığını belirtmiştir. 62 öğrencinin 27'si "1 saatten az", 14 tanesi "1-2 saat arası", 7 tanesi "2-3 saat arası", 6 tanesi ise "3 saatten fazla" annesi ile oynamaktadır. Annesi ile "3 saatten fazla" oynayan öğrenciler ortalama 72,16 kelime kullanırken annesi ile "oynamayan" öğrenciler 27,75 kelime kullanmıştır. Gün içerisinde annesi ile oynayan öğrencilerin doğru anlamda kullandıkları kelime sayılarının oynamayan öğrencilere göre oldukça fazla olduğu görülmüştür.
8. Yapılan görüşmeler sonucunda babalardan 13'ü çocukları ile oynamadığını belirtmiştir 62 öğrencinin 28'i "1 saatten az", 11 tanesi "1-2 saat arası", 6 tanesi "2-3 saat arası", 4 tanesi "3 saatten fazla" babası ile oynamaktadır. Baba ile "3 saatten fazla" oynayan öğrencilerin ortalama kelime sayısı 65,25, "Oynamıyor" cevabını veren öğrencilerin ortalama kelime sayısı 28,23 olmuştur. Gün içerisinde babası ile oynayan öğrencilerin doğru anlamda kullandıkları kelime sayılarının oynamayan öğrencilere göre oldukça fazla olduğu görülmüştür.
9. Yapılan anket sonucunda velilerden 22'si anne ve babanın çocuklarına hikâye okuma sıklığı ile ilgili sorulan soruya "Her zaman okurlar", 17 tanesi "Bazen okurlar", 8 tanesi "Nadiren okurlar" cevabını verirken 15 tanesi ise "Hiçbir zaman okumazlar" cevabını vermiştir. Velisi "Her zaman okurlar" cevabını veren 22 öğrencinin ortalama kelime sayısı 69,13, "Bazen okurlar" cevabını veren 17 öğrencinin ortalama kelime sayısı 54,47, "Nadiren okurlar" cevabını veren 8 öğrencinin ortalama kelime sayısı 39,37, "Hiçbir zaman okumazlar" cevabını veren 15 öğrencinin ortalama kelime sayısı ise 25,58 olmuştur. Anne ve babası tarafından kendilerine her zaman hikâye okunan öğrencilerin, anne ve babası tarafından hiçbir zaman hikâye okuması yapılmayan öğrencilere göre doğru anlamda kullandıkları kelime sayılarının oldukça fazla olduğu

görülmüştür. Anne ve baba tarafından hikâye okuma sıklığı arttıkça öğrencilerin kelime hazinelerinde artış gözlenmiştir.

10. Yapılan anket sonucunda velilerden 22'si anne ve babanın çocuklara hikâye anlatma sıklığı ile ilgili sorulan soruya “Her zaman anlatırlar”, 18 tanesi “Bazen anlatırlar”, 9 tanesi “Nadiren anlatırlar” cevabını verirken 13 tanesi ise “Hiçbir zaman anlatmazlar” cevabını vermiştir. Velisi “Her zaman anlatırlar” cevabını veren 22 öğrencinin ortalama kelime sayısı 69,13, “Bazen anlatırlar” cevabını veren 18 öğrencinin ortalama kelime sayısı 54,16, “Nadiren anlatırlar” cevabını veren 9 öğrencinin ortalama kelime sayısı 36,11, “Hiçbir zaman anlatmazlar” cevabını veren 13 öğrencinin ortalama kelime sayısı ise 35,15 olmuştur. Anne ve babası tarafından kendilerine her zaman hikâye anlatılan öğrencilerin, anne ve babası tarafından hiçbir zaman hikâye anlatımı yapılmayan öğrencilere göre doğru anlamda kullandıkları kelime sayılarının oldukça fazla olduğu görülmüştür. Anne ve baba tarafından hikâye anlatma sıklığı arttıkça öğrencilerin kelime hazinelerinde artış gözlenmiştir.
11. Araştırma sonucunda 62 velinin 16'sı öğrencinin bir günde okul dışında akranlarıyla oynama durumu ile ilgili sorulan soruya “1 saatten az”, 17 tanesi “1-2 saat arası”, 13 tanesi “2-3 saat arası”, 7 tanesi “3 saatten fazla” cevabını verirken 9 tanesi ise “Oynamıyor” cevabını vermiştir. “1 saatten az” cevabı verilen 16 öğrencinin ortalama kelime sayısı 48,50, “1-2 saat arası” cevabı verilen 17 öğrencinin ortalama kelime sayısı 50,35, “2-3 saat arası” cevabı verilen 13 öğrencinin ortalama kelime sayısı 59,46, “3 saatten fazla” cevabı verilen 7 öğrencinin ortalama kelime sayısı ise 67,42, “Oynamıyor” cevabını veren 9 öğrencinin ortalama kelime sayısı 44,55 olmuştur. Öğrencilerin akranlarıyla oynama süresi arttıkça kelime hazinelerinin arttığı gözlenmiştir.
12. Ankete katılan 62 velinin 19'u öğrencinin bir günde okul dışında abi/abla/kardeş ile oynama durumu ile ilgili sorulan soruya “Oynamıyor” cevabını vermiştir. 22'si “1 saatten az”, 8 tanesi “1-2 saat arası”, 6 tanesi “2-3 saat arası”, 7 tanesi “3 saatten fazla” cevabını vermiştir. “Oynamıyor” cevabı verilen 19 öğrencinin ortalama kelime sayısı 49,63 olmuştur. “1 saatten az” cevabı verilen 22 öğrencinin ortalama kelime sayısı 52,77, “1-2 saat arası” cevabı verilen 8 öğrencinin ortalama kelime sayısı 53,87, “2-3 saat arası” cevabı verilen 6 öğrencinin ortalama kelime sayısı 57,83, “3 saatten fazla”

cevabı verilen 7 öğrencinin ortalama kelime sayısı ise 56,57 olmuştur. Öğrencilerin abi/abla/kardeş ile oynama süresinin öğrencilerin kelime hazinesi üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

13. Araştırma sonucunda 62 velinin 29'u öğrencinin bir günde televizyon izleme durumu ile ilgili sorulan soruya, "1 saatten az", 14 tanesi "1-2 saat arası", 5 tanesi "2-3 saat arası", 3 tanesi "3 saatten fazla" cevabını verirken 11 tanesi ise "İzlemiyor" cevabını vermiştir. "1 saatten az" cevabı verilen 29 öğrencinin ortalama kelime sayısı 52.20, "1-2 saat arası cevabı verilen 14 öğrencinin ortalama kelime sayısı 60,42, "2-3 saat arası" cevabı verilen 5 öğrencinin ortalama kelime sayısı 49.00, "3 saatten fazla" cevabı verilen 3 öğrencinin ortalama kelime sayısı 26.33, "İzlemiyor" cevabı verilen 11 öğrencinin ortalama kelime sayısı ise 54.00 olmuştur. Televizyonu "3 saatten fazla" izleyen öğrencilerin ortalama kelime sayılarının diğer izleme sürelerindeki öğrencilere göre oldukça az olduğu gözlenmiştir. Bu veriler doğrultusunda gün içerisinde "3 saatten fazla" televizyon izlemenin kelime hazinesini olumsuz etkilediği söylenebilir.

14. Ankete katılan 62 velinin 28'i öğrencinin bir günde Youtube kullanım durumu ile ilgili sorulan soruya "kullanmıyor" cevabını vermiştir. 26'sı "1 saattten az", 3 tanesi "1-2 saat arası", 2 tanesi "2-3 saat arası", 3 tanesi ise "3 saatten fazla" cevabını vermiştir. "Kullanmıyor" cevabı verilen 28 öğrencinin ortalama kelime sayısı 55,00 olmuştur. "1 saatten az" cevabı verilen 26 öğrencinin ortalama kelime sayısı 51,80, "1-2 saat arası" cevabı verilen 3 öğrencinin ortalama kelime sayısı 56,00, "2-3 saat arası" cevabı verilen 2 öğrencinin ortalama kelime sayısı 54,50, "3 saatten fazla" cevabı verilen 3 öğrencinin ortalama kelime sayısı 38,00 olmuştur. 3 saatten fazla Youtube kullanan öğrencilerin doğru anlamda kullandıkları kelime sayılarının diğer kullanma süresindeki öğrencilere göre oldukça az olduğu gözlenmiştir. Bu veriler doğrultusunda 3 saatten fazla Youtube kullanmanın kelime hazinesini olumsuz etkilediği söylenebilir.

15. Ankete katılan 62 velinin 7'si baba eğitim durumu ile ilgili sorulan soruya, "İlkokul Mezunu", 5'i "Ortaokul Mezunu", 14'ü "Lise Mezunu", 36'sı "Üniversite Mezunu" cevabını vermiştir. "İlkokul Mezunu" cevabı verilen 7 öğrencinin ortalama kelime sayısı 37,57, "Ortaokul Mezunu" cevabı verilen 5 öğrencinin ortalama kelime sayısı 31,80, "Lise Mezunu" cevabı verilen 14

öğrencinin ortalama kelime sayısı 53,78, “Üniversite Mezunu” cevabı verilen 36 öğrencinin ortalama kelime sayısı 58,41 olmuştur. Baba eğitim durumu “ilkokul” olan öğrencilerin ortalama kelime sayısının babalarının eğitim durumu “Üniversite” olan öğrencilerden yaklaşık 21 kelime daha az olduğu tespit edilmiştir. Babası ilkokul mezunu olan öğrencilerin ortalama kelime sayısı diğer eğitim durumu kategorilerine göre en az çıkarken babası üniversite mezunu olan öğrencilerin ortalama kelime sayısı diğer eğitim durumu kategorilerine göre en fazla çıkan olmuştur.

16. Araştırma sonucunda 62 velinin 12’si anne eğitim durumu ile ilgili sorulan soruya, “İlkokul Mezunu”, 7’si “Ortaokul Mezunu”, 13’ü “Lise Mezunu”, 30’u “Üniversite Mezunu” cevabını vermiştir. “İlkokul Mezunu” cevabı verilen 12 öğrencinin ortalama kelime sayısı 34,25, “Ortaokul Mezunu” cevabı verilen 7 öğrencinin ortalama kelime sayısı 54,57, “Lise Mezunu” cevabı verilen 13 öğrencinin ortalama kelime sayısı 55,00, “Üniversite Mezunu” cevabı verilen 30 öğrencinin ortalama kelime sayısı 59,00 olmuştur. Anne eğitim durumu arttıkça öğrencilerin doğru anlamda kullandıkları kelime sayısının arttığı tespit edilmiştir. Anne eğitim durumu “ilkokul” olan öğrencilerin ortalama kelime sayısının anne eğitim durumu “Üniversite” olan öğrencilerden yaklaşık 25 kelime daha az olduğu tespit edilmiştir. Anne eğitim durumu yükseldikçe araştırmaya katılan öğrencilerin kelime sayılarının yükseldiği tespit edilmiş olup anne eğitim durumunun yükselmesinin kelime hazinesi üzerinde olumlu etkisi olmuştur.
17. Araştırma sonucunda öğrenciler tarafından, aile ve akrabalar kategorisinde 14, hayvanlar kategorisinde 48, bitkiler kategorisinde 7, teknolojik aletler kategorisinde 6, meslekler kategorisinde 10, duygular kategorisinde 7, değerler kategorisinde 14, insan özellikleri kategorisinde 8, görev ve sorumluluklar kategorisinde 5 kelime kullanılmıştır. Hayvanlar kategorisi 48 farklı kelime ile öğrencilerin en fazla kelime bilgisine sahip olduğu kategori olmuştur. Konu başlıklarına göre sık kullanılan kelimeler incelendiğinde; baba, anne, köpek, kedi, papatya, gül, telefon, bilgisayar, çalışkan, tembel, doktor, öğretmen kelimelerinin kullandığı görülmektedir. Öğrencilerin sık kullandıkları kelimelerin, yakın çevrede bulunan kavramlara ilişkin olduğu tespit edilmiştir.

18. Araştırma sonucunda öğrenciler tarafından, insan özellikleri kategorisinde en fazla çalışkan ve tembel kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir. Öğrenciler çevresinde kişileri özelliklerine göre tanımlarken öncelikli olarak başarı ve başarısızlık durumunu dikkate almaktadır.

4.2. Tartışma

Uluslararası literatür incelendiğinde, kelime hazinesi ile ilgili yapılan çalışmaların yaklaşık yüz yıl öncesine dayandığı görülmektedir. Türkiye’de kelime hazinesi ile ilgili yapılan çalışmaların başlangıç tarihi batıda yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Ülkemizde yapılan çalışmalar incelendiğinde yapılan çalışmalar genellikle, kitaplardan veya öğrencilerden toplanan yazılı belgelerdeki kelime hazinesini tespit etmek amacıyla yapıldığı görülmüştür. Ülkemizde ilköğretim düzeyinde kelime hazinesi üzerine sınırlı sayıda çalışma yapılmıştır. Bu araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda ulaşılan sonuçların, kelime listelerinin okuma sürecinde kullanılması ve bireylerin kelime hazinesini geliştirme yöntemlerinin tespit edilmesi amacıyla yapılmıştır. Ülkemizde okullarda kelime hazinesi geliştirme uygulamalarının, eğitim öğretim faaliyetleri gerçekleştirirken akademik kaygılarla daha arka planda kaldığı gözlemlenmektedir. Her kademedeki öğrencilerin ve yetişkinlerin kelime bilgilerinin tespit edilmesine yönelik çalışmalar yapılması ve her kademedeki öğretilecek kelimelerin belirlenmesi, kelime öğretimi faaliyetlerinin planlı bir şekilde yapılmasını sağlayacaktır. Kelime hazinesi ile ilgili yapılan çalışmalar kelime bilgisi ile okuduğunu anlama becerisi arasında güçlü bir ilişki olduğunu bize göstermektedir (Baumann, Kameenui, Ash, 2003; Pearson, Hiebert, Kamil, 2007; Yıldırım, Yıldız, Ateş, 2011). Okuduğunu anlama düzeyi yüksek öğrencilerin ders başarıları kelime bilgisiyle doğru orantılı bir şekilde artmaktadır. Yapılan araştırmalar bize akademik başarı ve kelime bilgisi arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir (Miller, Gildea, 1987; Nagy, 2009).

Bu araştırma, birinci sınıf öğrencilerinin kelime hazinesini tespit etmek ve kelime hazinesini etkileyen faktörleri ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Bu araştırmada yapılan görüşmeler sonucunda, öğrenciler belirlenen konular hakkında toplam 3396 kelime kullanmışlardır. Bu kelimeler içerisinde 137 farklı kelime tespit edilmiştir. Belirlenen konular hakkında kelime hazinesinin sadece 137 kelimeden oluşması öğrencilerin günlük hayatta kullandıkları kelimelerin oldukça sınırlı sayıda olduğunu

göstermektedir. Türkiye’de eğitim hayatına devam eden öğrencilerin bildikleri kelime sayıları ile bazı gelişmiş ülkelerdeki öğrencilerin kelime bilgisi kıyaslandığında ciddi farklılıklar olduğu gözlenmektedir. İlköğretim çağında 1000-1500, ortaöğretim çağında 1500-2000, yükseköğretim çağında ise 3000 civarında kişisel söz varlığına sahip olan bir kuşakla karşı karşıyayız (Demir, 2006). Yaklaşık 50 yıl önce ABD’de yapılan bir araştırmaya göre; 10 yaşındaki bireylerin aktif kelime sayısı 5.500, pasif kelime bilgisi, 34.300 olarak; 14 yaşındaki bireylerin ise aktif kelime sayısı, 8.500, pasif kelime bilgisi ise 62.500 olarak tespit edilmiştir (Göğüş, 1978). İngiltere ve Almanya okul öncesi çocuklarına 2000 kelime öğretmeyi hedeflemektedir. İlkokul çağındaki çocuklarda ise öğretilecek kelime sayısı 5000’e çıkmaktadır. İnsanın günlük hayatta çevresi ile sağlıklı iletişim kurabilmesi için en az 3000 kelime bilmesi gerekmektedir. Bilgi ve kültürel seviye arttıkça bireyden bilinmesi beklenen kelime sayısı 30000’e yaklaşmaktadır (Karakuş, 2000, 128). Ülkemizde ise hâlen kademelere göre öğretilecek kelimeler belirlenmemiştir. Kelime öğretiminde yaşanan bu belirsizlik durumu öğrencilerin kelime bilgilerine olumsuz bir şekilde yansımaktadır. Bu araştırmada öğrencilerin kullandıkları kelime sayılarının oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Kelime öğretiminin plansız bir şekilde devam etmesi öğrencilerin kelime bilgilerinin uzun yıllar yeterli seviyeye gelememesine neden olacaktır. 1926 yılında ülkemizde yapılan bir çalışmada, kademelere göre öğretilecek kelimelerin belirlenmesini tavsiye etmiştir.

Bu araştırma öğrencilerin kelime hazinelerini tespit etmeyi amaçlamakla birlikte kelime bilgisini etkileyen faktörleri de tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu araştırmada ebeveynlerin çocuklara hikâye okuma ve hikâye anlatmasının kelime hazinesinin gelişimine olumlu katkı sağladığı tespit edilmiştir. Ailelerin birçoğu çocuklar ile verimli zaman geçirme konusunda çeşitli problemlerle karşılaşmaktadır. Çocuklar ile kaliteli zaman geçirmenin en önemli yolu çocukların aktif olacağı çeşitli etkinliklere zaman ayırmaktır. Birlikte kitap okumak, kitap okunan sayfayı canlandırmak, resimli hikâye kitaplarını yorumlamak, tabu oynamak ve buna benzer etkinlikler yapmak çocuklarla geçirilen zamanın niteliğini arttıracaktır.

“İnsanın ilk öğrendiği dil, ana dilidir. Aslında bu öğrenmeden çok bir edininim ya da kazanımdır. Aile ve yakın çevrede başlayan bu edininim, okullarda belli bir sisteme oturtulmaktadır. Bu sayede bireylere, ana diliyle anlama ve anlatma yeteneği kazandırılmaktadır.” (Özbay, 2006, 3).

Bebek anne karnına düştüğü andan itibaren dış dünya ile iletişim kurmaya başlamaktadır. Ailenin bireye zengin bir dil ortamı sunması bireyin dil becerilerinin

gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bu konu ile ilgili yapılan araştırmaların sonuçları incelendiğinde çocuklarıyla nitelikli iletişim kurup onlara zengin bir dil ortamı sağlayan ailelerin çocukların dil gelişimine olumlu katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma da sonuçları itibariyle, ebeveynleri tarafından kendisine hikâye okunan veya anlatılan, annesi veya babası ile oyun oynayan çocukların kelime bilgisinin diğer çocuklara göre daha fazla olduğunu ortaya koymakta aile ile geçirilen nitelikli zamanın çocuğun kelime hazinesine olumlu etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Bu araştırma, televizyon izleme ve Youtube kullanma durumunun çocukların kelime hazinesi üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada elde edilen verilere göre 3 saatten fazla televizyon izleyen ve Youtube kullanan öğrencilerin kelime hazineleri bu araçları daha az kullanan öğrencilere göre daha düşük çıkmıştır. 3 saatten fazla televizyon ve Youtube kullanımı çocukların kelime hazinesini olumsuz etkilemektedir. Konu ile ilgili yerli ve yabancı literatür incelendiğinde bu alanda az sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Dutch (2013, 52), günde iki saatten fazla televizyon izlemenin dil gelişimini olumsuz yönde etkilediğini tespit etmiştir. Chonchaiya (2008, 97) çalışmasında ise dil becerileri yeterli düzeyde olmayan çocukların %60,7'sinin, dil gelişimi yeterli düzeyde bulunan çocukların ise %28,2'sinin günde iki saatten fazla televizyon izlediği gösterilmiştir. Ülkemizde yapılan çalışmalar incelendiğinde Gökçay ve arkadaşlarının (2000, 63) çalışmasında, günde iki saatten fazla televizyon izleyen çocuklarda dil gelişim geriliği görülme oranı (%9), iki saatten az televizyon izleyen çocuklara (%1) göre daha yüksek bulunmuştur. Yapılan bir araştırmaya göre, günde iki saat TV izleyen bir çocuğun daha az TV izleyen bir çocuğa nazaran dil gelişiminde ve konuşmada 6 kat daha fazla gecikme yaşadığını, iletişim becerilerinin de aynı oranda gerileme gözlendiğini ortaya koyuyor (Atilla, 2019). Ceran ve arkadaşlarının (2018) dil gelişim geriliği olan bireyler üzerinde yaptığı çalışmada, günde üç saat ve üzerinde televizyon izleyenlerin oranı dil gelişim geriliği olan grupta %56,5, dil gelişim geriliği olmayan grupta ise %19,6 saptanmıştır. Yapılan çalışmada, televizyon izleme süresinin 3 saat/gün ve üzerinde olması ile dil gelişim geriliği görülme oranı arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Çalışmamızda elde edilen sonuç yerli ve yabancı literatürdeki çalışmalarla uyumlu sonuçlar ortaya koymuş olup; 3 saatten

fazla televizyon ve Youtube kullanımının dil gelişimi üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırma, anne, baba, kardeş ve arkadaşlarıyla oyun oynayan çocukların kelime hazinelerinin oynamayan çocuklara göre daha gelişmiş olduğunu göstermektedir. Çocuklarla iletişim kurmanın en etkili ve kısa yolu onlarla oyun oynamaktır. Bu konu ile ilgili olarak yerli ve yabancı literatür incelendiğinde yapılan araştırmaların sonuçlarının, bu araştırmada çıkan sonucu destekler nitelikte olduğu görülmüştür. Gilkerson yapmış olduğu çalışmada, anaokuluna giden öğrencilerden dil gelişiminde başarılı olanları tespit etmiştir. Dil gelişim düzeyi başarılı olan çocukların aileleri ile sürekli iletişim hâlinde olduğu ortaya çıkmıştır. Dil gelişim düzeyi yetersiz olan çocukların aileleri ile kurdukları iletişimin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda, çocukların aile ile kurmuş olduğu iletişim süresi ve iletişim sırasında kullanılan kelimelerin çeşitliliği dil becerilerini doğrudan etkilemektedir (Gilkerson, 2008).

Erken çocukluk döneminde etkileşimli konuşmanın ortaokuldaki çocuklar üzerinde etkisini görmek isteyen araştırmacılar, ilk aşaması 2006'da başlayan çalışmada 2 ile 36 ay arasında çocukları olan yaklaşık 150 aileyi izlemişlerdir. Araştırmada Gilkerson (2008), gün boyunca yetişkinlerin kullandıkları kelimeleri, çocuk seslerini ve yetişkinler ile çocuklar arasındaki etkileşimleri yakalamayı başardı. Araştırmada kullanılan bilgisayar programı ile 6 ay boyunca ayda bir kez 12 saatlik etkinlik kaydedilmiştir. Araştırmacılar, çalışmaya katılan çocukların dil ve düşünme becerilerini 9 ila 14 yaşlarına geldiğinde test etti. Erken çocukluk dönemi kurulan etkili iletişimin, çocukların dil ve düşünme becerilerine önemli ölçüde katkı sağladığı tespit edildi. Yapılan araştırmada ayrıca, 1-2 yaş arası dönemin bireyin kelime hazinesinin gelişiminde oldukça önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır.

Gözalan ve Koçak (2014) tarafından yapılan “Oyun Temelli Dikkat Eğitim Programının 5-6 Yaş Çocukların Kelime Bilgi Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi” isimli çalışmada “Oyun Temelli Dikkat Eğitim Programının” deneme grubu çocuklarının dil becerilerini olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Cooper ve arkadaşları (1974), dil gelişiminde geriliği olan çocukların çoğunun dikkat problemleri olduğunu ve bu problemlerin çocuklara uygulanan sistemli eğitim sonucunda azaldığını ve dil gelişimlerinde gözlenebilen ilerlemeler olduğunu belirtmişlerdir. Bu ve buna benzer pek çok araştırma sonuçları, dikkat kontrolünü

geliştirmenin dilin kazanılmasında en önemli etkenlerden biri olduğunu göstermektedir (Dönmez ve diğ., 1981, 33). Montaigne'nin "Çocukların oyunu oyun değil, onların en ciddi uğraşıdır." Cümlesi dikkate alındığında, oyun hem çocuğun dikkatini yaptığı işe yoğunlaştırmasını sağlamakta hem de dil becerilerini geliştirmektedir. Dil eğitiminde de oyun, öğretim yöntemi olarak kullanılmaktadır. Araştırmalarda da uygulanan oyun yönteminin çeşitli alanlarda destekleyici sonuçlarının olduğu görülmüştür (Gözüal, Koçak, 2014).

Bu araştırmada, erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla kelimeyi doğru anlamda kullandıkları tespit edilmiştir. Bu konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; kızların, dil gelişiminde konuşma süresi, konuşurken kullanılan kelime çeşidi, sağlam bir cümle yapısı gibi değişkenlerde erkeklere oranla daha başarılı olduğu savunulmaktadır (McCarty, 1953). Yeşilyaprak (2003) da cinsiyetin dil gelişiminde belirleyici bir etken olduğunu, kızların erkeklere göre daha erken konuştukları ve kelime hazinelerinin daha geniş olduğunu söylemektedir.

Bu araştırmada, anne ve baba öğrenim durumlarının kelime hazinesi üzerine etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Üniversite ve üstü eğitim durumuna sahip olan ebeveynlerin çocuklarının, üniversiteden daha düşük mezuniyet durumuna sahip olan ebeveynlerin çocuklarına göre daha fazla kelime kullandığı ortaya çıkmıştır. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde; Hart ve Risley (2003), konuşmayı yeni öğrenen 42 bebeği ve onların ailelerini takip etmiştir. Farklı ekonomik ve eğitim düzeylerinden gelen ailelerin çocukları, 7 aylıktan 3 yaşına kadar her ay bir saat süreyle takip edilmiştir. Araştırmada, ebeveynlerin ve çocukların birbirleriyle ilişkisi ve çocukların maruz kaldıkları toplam kelimeler gözlemlenmiştir. Üniversite mezunu meslek sahibi ailelerin çocuklarının saatte 2,150'den fazla kelime, mavi yakalı ailelerinin çocuklarının ise yaklaşık 1,250 kelime duyduklarını buldu. Devlet desteği ile geçinen ailelerin çocukları ise 600 civarında kelimeye maruz kalmaktadır. Yapılan bu araştırma ebeveynleri üniversite mezunu olan öğrencilerin daha fazla kelime duyduklarını göstermektedir. Savaş (2010) yılında yaptığı araştırmada kelime servetlerinde aile eğitim durumunun önemli bir faktör olduğunu tespit etmiştir. Araştırma anne ve baba eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin kelime hazinesinin daha fazla olduğunu ortaya çıkarmıştır. Türkiye'de Milli Eğitim Bakanlığı (1985, 172)'nin hazırlatmış olduğu kitapta, öğrenim durumu ve kelime hazinesi ile ilgili çeşitli araştırma sonuçları yer almaktadır.

“Bir insan ortalama olarak 1000-3000 kelime kullanarak konuşur. Eğitim seviyesi yükseldikçe kullanılan kelime sayısı da artar. Kültürlü bir kişi 20 bin ile 25 bin kelime kullanarak konuşabilir; bu sayıyı 40 bine kadar yükseltenler de bulunmaktadır. Anlaşılacağı üzere kişinin hayatı boyunca kullandığı (kazandığı) kelime sayısı kelime hazinesi olarak değerlendirilmektedir.” (MEB, 1985, 172).

Yapılan araştırmaların sonuçları, bu araştırmada elde edilen sonucu destekler niteliktedir.

Bu araştırmada, kardeşi olmayan öğrencilerin kardeşi olan öğrencilere kıyasla daha fazla kelime kullandıkları gözlemlenmiştir. Bu konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde; Derman (2017) yılında yaptığı araştırmada altı yaş çocuklarda tek çocuk olarak büyüyenlerin sözcük dağarcıklarının daha fazla olduğunu belirlenmiştir. Yapılan araştırmada elde edilen sonuç, bu araştırmada elde edilen sonucu destekler niteliktedir. Diğer yandan bu konu ile ilgili yapılan araştırmalar farklı sonuçlar da ortaya koymaktadır. Koçak, Ergin ve Yalçın (2014) çalışmalarında 5-6 yaş çocuklarının dil gelişim düzeylerine kardeş sayısının ve doğum sırasının etki yaratmadığını belirlemiştir.

Bu araştırmada, anaokulu eğitim yılı arttıkça öğrencilerin kullandıkları kelime sayısında artış görülmektedir. Bu konu ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, Dereli ve Koçak (2005, 245-254) anaokulu eğitiminin bireyin kullandığı kelime sayısına etkisini tespiti etmek amacıyla anaokulu eğitimi alan ve anaokulu eğitimi almayan çocuklara Davaslıgil (1985) tarafından kullanılan “Limbosh ve Wlof’un Lügatçe ve Dil Testi” uygulanmıştır. Uygulanan test sonucunda, okul öncesi eğitimi alan bireylerin, okul öncesi eğitimi almayan bireylere göre ölçülen dil puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar, bu araştırmadaki sonucu destekler niteliktedir.

Bu araştırmada, öğrencilerin konu başlıklarına göre kullandıkları kelimeler tespit edilerek, öğrencilerin hangi alanda kaç tane kelime bildiği belirlenmiştir. Belirlenen konular hakkında öğrencilerin kullandıkları kelimelerin kullanım sıklığı dikkate alındığında, aile ve akrabalar kategorisinde ilk iki sırada baba ve anne, hayvanlar kategorisinde ilk iki sırada köpek ve kedi, bitkiler kategorisinde ilk iki sırada papatya ve gül, teknolojik aletler kategorisinde ilk iki sırada telefon ve bilgisayar, insan özellikleri kategorisinde ilk iki sırada çalışkan ve tembel, meslekler kategorisinde ilk iki sırada doktor ve öğretmen kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu kelimeler incelendiğinde, öğrencilerin sıklıkla yakın çevrede görülen kavramlara ilişkin isimler kullandıkları görülmektedir. Sık kullanılan kelimelerin öğrencilerin yakın çevresine

ilişkin kelimeler olması öğretim ilkelerinden yakından uzağa ilkesini destekler niteliktedir. Yakından uzağa ilkesi, derslerde öğretilecek konuların yakın çevreden uzak çevreye veya yakın tarihten uzak tarihe göre planlanması için kullanılmaktadır (Pegem Akademi, 2018). Vygotsky (1978), sosyal ve kültürel çevrenin, bireyin bilişsel gelişiminde oldukça önemli olduğunu vurgulamaktadır. Çocukların öğrendikleri kelimelerin, kavramların ve fikirlerin kaynağı sosyal çevredir (Ergin, 2010).

Bu araştırmada öğrenciler tarafından insan özellikleri kategorisinde sıklıkla çalışkan ve tembel kelimeleri kullanılmıştır. Araştırmaya katılan bireyler, çevresindeki kişileri tanımlarken başarı ve başarısızlık durumunu dikkate almaktadır. Bu durum Erikson (1968)'un psikososyal gelişim kuramında 'Başarıya Karşı Yetersizlik Duygusu' olarak adlandırılmaktadır. 6 yaşında okula başlayan bireylerin üzerinde anne, baba ve öğretmenleri tarafından başarılı olma beklentisi bulunmaktadır. Okul çağındaki bireylerin ailesi ve öğretmeni tarafından başarılı sayılabilmesi için okuma, yazma, kurallara uyma, arkadaşlarla anlaşma vb. alanlarda gelişim göstermesi gerekmektedir. Öğrenci, kendisinden beklenen görevleri başardıkça çevre tarafından kabul görülmektedir (Arı, 2005). Erikson (1968)'un psikososyal kuramında bulunan 'Başarıya Karşı Yetersizlik Duygusu' döneminde bireyden beklenen davranışlar dikkate alındığında bu araştırmadan elde edilen sonuç desteklenmektedir.

4.3. Öneriler

Okuduğunu anlama ve anlatma yeteneğine sahip, kendini ifade edebilen, düşünce, fikir ve taleplerini hem sözlü hem yazılı olarak ifade edebilen bireyler yetiştirebilmek millî eğitim sistemimizin en önemli amaçları arasında yer almaktadır. İletişimin en önemli unsuru dil, dilin en önemli unsuru kelimelerdir. Dil öğretiminin bir plan ve program dahilinde yapılarak tesadüflere bırakılmaması dilin iletişimin temeli olması sebebiyle oldukça önemlidir. Dil üzerine yapılan araştırmalar ile elde edilen veriler doğrultusunda yapılacak olan öneriler eğitim sistemimizin planlanmasında oldukça önemli bir yere sahiptir.

Bu araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda, öğrencilerin bildikleri kelimelerden yola çıkılarak ilk okuma yazma ders kitapları ve öğretim materyalleri yeniden gözden geçirilebilir.

Bu araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda, kelime hazinesinin geliştirilmesi amacıyla veliler bilinçlendirilebilir.

Bu araştırmanın örneklemini ilkokul birinci sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Benzer araştırmalar, araştırma yapılan öğrenci sayısı ve araştırma yapılan bölge sayısı arttırılarak ülke genelinde yapılabilir.

Bu araştırma ilkokul birinci sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Benzer araştırmalar, ortaokul, lise ve üniversite kademelerinde de gerçekleştirilebilir.

Bu araştırmada elde edilen veriler kardeş sayısının kelime hazinesi üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Bu araştırmada “Kardeşi olmayan” öğrenciler “1’den daha fazla kardeşi” olan öğrencilere göre daha fazla kelime kullanmıştır. 1’den daha fazla çocuklu ailelerin çocukları ile geçirdikleri zaman çocuk sayısı ile orantılı bir şekilde bölünürken tek çocuklu ailelerde ayrılan zaman sadece bir çocuğa ait olmaktadır. 1’den fazla çocuk sahibi olan ailelerin çocukları ile geçirdikleri zamanın planlanması gerekmektedir.

Bu araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda anaokuluna devam etme uzunluğunun kelime hazinesine olumlu etki ettiği tespit edilmiştir. Bu veri doğrultusunda anaokulu eğitiminin ülkemizde yaygınlaştırılması ve zorunlu hâle getirilmesi adına çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Bu araştırmada elde edilen veriler göstermektedir ki, akraba ziyareti sıklığının kelime hazinesi üzerine olumlu bir etkisi bulunmaktadır. Akrabalarıyla görüşme sıklığı arttıkça öğrencilerin kelime hazinelerinde artış gözlenmektedir. Akraba ziyareti nedeniyle bireyler farklı kişilerle iletişim kurma imkânına sahip olmakta bu iletişimler sayesinde kelime hazinelerine yeni kelimeler eklenmektedir. Bireylerin tanıdıklarıyla görüşüp konuşması kelime hazinesi üzerinde olumlu etkiye sahip olmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda aileler, akraba ziyaretinin kelime hazinesine olan olumlu etkisi ile ilgili olarak bilinçlendirilmelidir.

Bu araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda evde yaşayan akrabası olan öğrencilerin evde akrabası yaşamayan öğrencilere göre daha az kelime hazinesine sahip olduğu gözlenmiştir. Aile ile birlikte yaşayan akrabanın var olması ebeveynlerin çocuklarıyla geçirdiği zamanda azalmaya yol açmaktadır. Bu araştırmada evde yaşayan akraba olması durumunda evde yaşayan çocukların kelime

hazinelerinin olumsuz etkilendiğini göstermektedir. Evde yaşayan akrabası bulunan ailelerin çocuklarına ayırdıkları zamana dikkat etmesi gerekmektedir.

Bu araştırmada gün içerisinde anne ve babası ile oynayan veya zaman geçiren öğrencilerin kelime hazinelerinin anne babası ile daha az oynayan veya daha az zaman geçiren öğrencilere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin çocukları ile zaman geçirmesinin kelime hazinesine olan olumlu etkisi ile ilgili olarak velilerin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Bu araştırmada elde edilen veriler doğrultusunda çocuklarına hikâye okuyan ve hikâye anlatan ebeveynlerin çocuklarının kelime hazinelerinin, hikâye okuma ve hikâye anlatma sıklığı arttıkça fazlaştığı tespit edilmiştir. Ebeveynler çocuklarına hikâye okuduklarında ve anlattıklarında çocukların zihin dünyalarına yeni kelimeler girmektedir. Bu yeni kelimeler çocukların zihinsel gelişimine katkıda bulunarak bireyin kelime hazinesinin artmasını sağlayacaktır. Bu araştırma sonucunda ebeveynlerin çocuklara hikâye okuma ve hikâye anlatmasının kelime hazinesinin gelişiminde oldukça önemli bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç doğrultusunda ebeveynlerin çocuklara hikâye okuma ve hikâye anlatmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ebeveynlerin bu konu ile ilgili olarak bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu konu ile ilgili çeşitli kamu spotları yapılarak toplumun bilinç seviyesi artırılabilir.

Bu araştırmada elde edilen veriler, bireyin akranlarıyla oyun oynama süresi arttıkça kelime hazinesinde artış yaşandığını tespit etmiştir. Günümüzde çocuklar oyun oynama sürelerini genellikle bir ekran karşısında oyun konsolu vasıtası ile gerçekleştirmektedir. Akranlarıyla oyun oynayan çocukların sayısı giderek azalmakta oyun konsollarına bağımlı bireylerin sayısı giderek artmaktadır. Bugün geleneksel oyunların birçoğunun adı dahi çocuklar tarafından bilinmemektedir. Ancak bu araştırmada elde edilen veriler göstermektedir ki bireyin akranlarıyla oynayarak zaman geçirmesi kelime hazinesini olumlu yönde etkilemektedir. Arkadaşları ile oyun oynayan çocuklar oyun esnasında çevre ile iletişim kurmakta bu iletişim yeni kelimeler öğrenilmesine vesile olmaktadır. Bu araştırmadan elde edilen bu sonuç ebeveynlerin çocukların oyun alışkanlıkları üzerinde dikkatle durması gerektiğini göstermektedir.

Bu araştırmada elde edilen veriler, bireyin abi/abla/kardeş ile oynama süresi arttıķa kelime hazinesinde artış olduğunu göstermiştir. Bireyin kendisinden yaşça büyük olan kardeşleri ile oynaması kelime hazinesi üzerinde olumlu etki göstermiştir. Yapılan araştırmalar bireylerin yaşı arttıķa kelimelerinin arttığını söylemektedir. Bu bilgi doğrultusunda birey kendisinden kelime hazinesi daha fazla olan abi/abla ile oynadığında farklı kelimeler ile karşılaşacak ve karşılaşılan yeni kelimelerin bazıları öğrenilecektir. Bu araştırmadan elde edilen bu sonuē çocuklarının birbirleri ile oynamasının kelime hazinesi gelişiminde dikkat edilmesi gereken bir unsur olduğunu göstermiştir. Bu bilgiler ışığında kardeş ile oyun oynama ile ilgili çeşitli kamu spotları yapılarak toplumun bilinēlenmesi sağlanabilir.

Yapılan araştırma sonucunda, gün iēerisinde televizyon izleme süresinin kelime hazinesine etkisi olduğunu tespit etmiştir. Gün iēerisinde “1-2 saat arası” televizyon izleyen katılımcıların ortalama kelime sayısı en fazla çıkarken “3 saatten fazla” cevabını veren katılımcıların ortalama kelime sayısı en az çıkmıştır. Bu durum televizyonun bireylere yeni kelimeler kazandırmada etkili olduğunu göstermiş ancak günde 3 saatten fazla televizyon izlemenin ise kelime hazinesine zarar verdiği tespit edilmiştir. Bu veriler doğrultusunda ebeveynler çocukların televizyon karşısında geēirdiėi sreye dikkat etmelidir. Televizyon kullanımı ile ilgili olarak çeşitli kamu spotları yapılarak, toplumun bilinēlenmesi sağlanabilir.

Bu araştırmada katılımcıların anne ve babalarının eğitim durumunun kelime hazinesi üzerinde etkisi olduğunu tespit etmiştir. Anne eğitim durumu ykseldiķe araştırmaya katılan öğrencilerin ortalama kelime sayılarının arttığı görülmüştür. Babanın eğitim durumu ile ilgili ise eğitim durumu ykseldiķe ortalama kelime sayılarında düzenli bir artış görülmese de niversite mezunu olan babaların çocuklarının, ilkokul mezunu olan babaların çocuklarına göre daha fazla kelime kullandıkları tespit edilmiştir. Ebeveynlerin eğitim hayatlarının uzunluğu onların yeni kelimelerle tanışmalarını sağlamaktadır. Kelime hazinesi gelişmiş olan ebeveynler çocukları ile daha fazla kelime paylaşabilme imkânına sahip olmaktadır. Örgün eğitim hayatı biten ebeveynlerin öğrenmeyi hayat boyu kılacak şekilde çeşitli okumalar yaparak kelime hazinelerini arttırmaları önerilmektedir.

Yapılan araştırma sonucunda öğrencilerin kullandıkları kelimeler incelendiğinde, sıklıkla kullanılan kelimelerin bireyin yakın çevresinde bulunan kavramların isimleri olduğu görülmektedir. Öğrencinin yakın çevresinin zenginleştirilmesi kelime

hazinesinin gelişimine katkı sağlayacaktır. Öğrencinin anne, baba, kardeş, arkadaş, okul ve akraba çevresi, dil gelişimini doğrudan etkilemektedir. Birey, zengin kelime hazinesine sahip kişiler ile diyalog kurduğunda yeni kelimeler öğrenme ihtimali artmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda, bireyin çevresi ile kurduğu iletişimin aile tarafından takip edilmesi ve planlanması kelime hazinesinin gelişimine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Acat, M. Bahaddin. 2008. Anlamı Bilinmeyen Kelimelerin Öğretiminde Kavram Haritalarının Etkililiği. **Eğitim Araştırmaları Dergisi**. c. 2. s. 33: 1-16.
- Akandere, Mehibe. 2003. **Eğitici Okul Oyunları**. 1. bs. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aksan, Doğan. 1990. **Her Yönüyle Dil**. Ankara: TTK Yayınları.
- _____. 1996. **Türkçenin Sözcük Bilimi. Türk Dilinin Sözcükbilimiyle İlgili Gözlemler, Saptamalar**. Ankara: Engin Yayınevi.
- _____. 1997. **Anlambilim**. Ankara: Engin Yayınevi.
- _____. 2003. **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Akyol, Hayati. 1997. Kelime Öğretimi. **Millî Eğitim Dergisi**. s. 134: 46-47.
- _____. 2008. **Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Alp, Hayrünisa. 2009. **İlkokul Kitaplarını İnceleme Komisyonunun Raporları (1924-1927)**. Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, s. 15-16: 105-136.
- Altunışık, Remzi, Engin Yıldırım, Recai Coşkun, Serkan Bayraktaroğlu. 2010. **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı**. 6. bs. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Altunışık, Remzi, Recai Coşkun, Serkan Bayraktaroğlu, Engin Yıldırım. 2012. **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**. 7. bs. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Anderson, James A. 1996. **Communication Theory: Epistemological Foundations**. New York: The Guilford.
- Arı, Ramazan. 2005. **Gelişim ve Öğrenme**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Atabay, Neşe, İbrahim Kutluk, Sevgi Özel. 1976. **Sözcük Türleri I**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ateş, Kemal. 1990. **Türk Dili**. Ankara: Şahin Matbaası.
- Atila, Murat. [01.11.2019]. **Videolar Okul Öncesi Çocuğu Nasıl Etkiliyor?**
<https://www.trtcocuk.net.tr/ebeveyn-akademisi/cocuk-gelisimi/videolar-okul-oncesi-cocugu-nasil-etkiliyor>
- Banguoğlu, Tahsin. 1986. **Türkçenin Grameri**. 2. bs. İstanbul: TTK Basımevi.
- _____. 1995. **Türkçenin Grameri**. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Barın, Erol, Celal Demir. 2006. **Türk Dil Bilgisi 1**. Ankara: Öncü Kitap.
- Başaran, İbrahim Ethem. 1994. **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Başkan, Özcan. 1983. **Dil Kullanımında Verimlilik Açısından Tikel Sözlükçe**. Türk Dili, Dil Öğretimi Özel Sayısı. 1. bs. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bayhan, Pınarsan, İsmihan Artan. 2004. **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi**. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Baymur, Feriha. 1978. **Genel Psikoloji**. Ankara: İnkılap Kitabevi.
- Brown, Ari. 2011. Media Use by Children Younger Than 2 Years. **The American Academy Of Pediatrics**. c. 128. s. 5:1040-1045
- Cemiloğlu, Mustafa. 1998. **İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi**. Bursa: Uludağ Üniversitesi Gençlik Vakfı Yayınları.
- _____. 2004. **Türkçe Öğretimi**. İstanbul: Aktüel Yayınevi.
- _____. 2001. **İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi**. Ankara: Alfa Yayınları.
- Chonchaiya Weerasak, Chandhita Pruksananonda. 2008. Television Viewing Associates with Delayed Language Development. **Acta Paediatr**. c. 97. s. 7: 977-982.
- Cole, Luella, Morgan, John B. 1975. **Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi**. çev. Belkıs Halim Vassaf. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- Cole, Barbara. 1994. **Herkes için Psikoloji**. çev. Çigdem Ulueren. İstanbul: Düşünen Adam Yayınları.
- Creswell, John W., Plano Clark, Vicki L., Gutmann, Michelle, & Hanson, William. 2003. Advanced Mixed Methods Research Designs. **Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research**. 209-240. California: Sage.
- Creswell, John W. [2006]. Understanding Mixed Methods Research (Chapter 1). http://www.sagepub.com/upm-data/10981_Chapter_1.pdf
- Çeçen, Mehmet Akif. 2007. Kelime Hazinesinin Geliştirilmesinde Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar. **Journal of Turkish Linguistics**, c. 1. s. 1: 116-137.
- Çetinkaya, Çetin. 2011. İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Hazineleri Üzerine Bir Araştırma (Sıklık Listesi). Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi.
- Demir, Celal. 2006. Edebiyat /Türkçe Eğitimi ve Kişisel Kelime Serveti. **Millî Eğitim Dergisi**. c. 34. s. 169: 207-225.
- Deny, Jean. 1941. **Türk Dili Grameri: Osmanlı Lehçesi**. çev. Ali Ulvi Elöve. İstanbul: Maarif Vekâleti Yayınları.
- Dereli, Esra. 2003. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 4-6 Yaş Arasındaki Çocukların İfade Edici Dil Düzeylerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Konya Selçuk Üniversitesi.
- _____. Nurcan Koçak. 2005. Okul Öncesi Eğitime Devam Eden 4-6 Yaş Arasındaki Çocukların İfade Edici Dil Düzeylerinin Bakım Tarzı ve Anne-Baba Eğitim Düzeyi Açısından İncelenmesi. **Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. s. 14: 245-253.
- Dirican, Rabia. H. Elif Dağlıoğlu. 2014. 3-6 Yaş Grubu Çocuklarına Yönelik Yayımlanan Resimli Hikâye Kitaplarının Bazı Temel Değerler Açısından İncelenmesi. **Cumhuriyet International Journal of Education**. c. 3. s. 2: 44-69.
- Dönmez, Necate Baykoç, Ülkü Abidoğlu, Çağlayan Dinçer, Nilay Erdemir, Şebnem Gümüşçü. 1981. Okul Öncesi Dönemde Dil Gelişimi Etkinlikleri. 3. bs. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

- Duch, Helena, Elisa M. Fisher, Ipek Ensari, Marta Font, Alison Harrington, Caroline Taromino, Jonathan Yip, Carmen Rodriguez. 2013. Association of Screen Time Use and Language Development in Hispanic Toddlers: A Cross-Sectional and Longitudinal Study. **Clin Pediatr.** c. 52. s. 9: 857-865.
- Duman, Ekrem Ziya, Dilek Başer. 2019. Felsefî Süreç İçinde Düşünce Olgusu. **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.** c. 9. s. 2: 379-395.
- Ediskun, Haydar. 2004. **Türk Dil Bilgisi.** İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eflatun. 1943. **Sofist.** çev. Mehmet Karasan. İstanbul: Maarif Yayınları.
- Erdoğan, Samiye, Hatice Bekir Şimşek, Selma Erdoğan Aras. 2005. Ankara'nın Alt Sosyoekonomik Bölgelerinde Ana Sınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Dil Gelişim Düzeylerine Bazı Faktörlerin Etkisinin İncelenmesi. **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.** c. 14. s. 1: 231-246.
- Ergin, Muharrem. 2000. **Türk Dil Bilgisi.** İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Foil, Carolyn R., Sheila R. Alber. 2002. Fun and Effective Ways To Build Your Students' Vocabulary. **Intervention in School and Clinic.** c. 37. s. 3: 131-139.
- Fraenkel, Jack, Norman E. Wallen. 2006. **How to Design and Evaluate Research in Education.** 6. bs. New York: McGraw- Hill International Education.
- Gardner, Dee. 2007. **Children's Immediate Understanding of Vocabulary: Contexts and Dictionary Definitions.** Reading Psychology. c. 28. s. 331-373.
- Gay, Lorraine R., Peter Airasian. 2000. **Educational Research Competencies for Analysis and Application.** London: Pearson Yayınları.
- Gencan, Tahir Nejat. 2001. **Dilbilgisi.** Ankara: Ayraç Yayınları.
- Gilkerson, Jill, Jeffrey A. Richards. 2008. The Power of Talk: Impact Of Adult Talk, Conversational Turns, and TV during the Critical 0-4 Years of Child Development. **LENA Foundation Technical Report.**

- Gill, Sharon Ruth. 2007. **Learning About Word Parts With Kidspiration**. The Reading Teacher. c. 61. s. 1: 79–84.
- Göğüş, Beşir. 1978. **Türkçe ve Yazın Eğitimi**. Ankara: Kadıoğlu Matbaası.
- _____. 1978. **Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi**. Ankara: Gül Yayınları.
- Gökçay, Gülbin, Selda Köklük, Fitnat Kayadibi, Emine Eraslan, Mine Çalışkan. 2000. Çocuklarda İlk İki Yılda Gelişimi Etkileyen Faktörler. **İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası**. c. 63. s. 4: 395-405.
- Graves, Michael F. 2002. **The Place of Word Consciousness in a Research-Based Vocabulary Program**. New York: Teacher College Press.
- Greenfield, Susan. 2000. **İnsan Beyni**. çev. Burcu Çekmece. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Guthrie, John. 1981. **Comprehension and Teaching: Research Reviews**. 1. bs. Newark: International Reading Association.
- Gülcan, Fatma. 2010. Deyim Öğretiminde Gösteri Tekniğinin Etkililiği. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güneş, Firdevs. 2013. Kelimelerin Gücü ve Zihinsel Sözlük. **Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. s. 1.
- Güney, Nail, Talat Aytan. 2014. Aktif Kelime Hazinesini Geliştirmeye Yönelik Bir Etkinlik Önerisi: Tabu. **Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**. c. 2. s. 5: 617-628.
- Harrington, Maureen. 2014. Practises and Meaning of Purposive Family Leisure Among Working and Middle-class Families. **Leisure Studies**. 2-25.
- Harris, Albert J., Edward R. 1990. **How to Increase Reading Ability, A Guide To Developmental And Remedial Methods**. New York: Longman.
- Hart, Betty, Todd R. Risley. 2003. **The Early Catastrophe: The 30 Million Word Gap by Age 3**. American Educator. c. 27. s. 1: 4-9.
- Hildebrand, Verna. 1981. **Introduction to Early Childhood Education**. 3. bs. New York: Macmillan.

- İnce, Halide Gamze. 2006. Türkçede Kelime Öğretimi. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Kantemir, Enise. 1997. **Yazılı ve Sözlü Anlatım**. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kaplan, Mehmet. 1985. **Kültür ve Dil**. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Karacan, Elvan. 2000. Bebeklerde ve Çocuklarda Dil Gelişimi. **Klinik Psikiyatri Dergisi**. c. 3. s. 4: 263-269.
- Karadağ, Özay. 2005. İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Karadüz, Adnan, İlayda Yıldırım. 2011. Kelime Hazinesinin Gelişmesinde Öğretmen Görüş ve Uygulamaları. **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. c. 10. s. 2: 961-984.
- Karakuş, İdris. 2000. **Türkçe Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi**. Ankara: Sistem Ofset Yayınları.
- Karatay, Halit. 2007. Kelime Öğretimi. **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 27. s. 1: 141-153.
- Kavcar, Cahit, Ferhan Oğuzkan. 1995. **Türkçe Öğretimi**. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kerlinger, Fred Nichols, Howard Bing Lee. 1999. **Foundations of Behavioral Research**. New York: Harcourt College Publishers.
- Koçak, Hikmet. 1999. Sağlık Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kelime Hazinesi ile İlgili Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koçak, Nurcan, Büşra Ergin, Hatice Yalçın. 2014. 60-72 Aylık Çocukların Türkçe Dil Kullanımı Düzeyleri ve Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi. **Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**. c. 16. s. 2: 100-106.
- Kol, Suat. 2011. Erken Çocuklukta Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi. **Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi**. c. 21. s. 21: 1-21.
- Korkmaz, Zeynep. 1992. **Gramer Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- _____. 2003. **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**. Ankara: Türk Dil

Kurumu Yayınları.

_____. 2007. **Gramer Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Köktürk, Milay. 2006. **Kültürün Dünyası: Kültür Felsefesine Giriş**. Ankara: Hece Yayınları.

Liamputtong, Pranee. 2013. **Qualitative Research Methods**. 4.bs. South Melbourne: Oxford University Press.

Linebarger, Deborah L., Dale Walker. 2005. Infants' and Toddlers' Television Viewing and Language Outcomes. **Sage Journals**. c. 48. s. 5: 624-645.

Marczyk, Geoffrey, David DeMatteo, David Festinger. 2005. **Essentials of Research Design and Methodology**. New York: John Wiley & Sons Inc.

Marif Vekaleti Talim ve Terbiye Dairesi. 1926. **İlk Mektep Kitapları Tetkik Komisyonunun Elifba Kitapları Hakkındaki Raporu**. İstanbul: Millî Matbaa.

McCarthy, Dorothea. 1953. Some Possible Explonations of Sex Differences in Language Developement and Disorders. **Journal of Psyshology**. c. 35. s. 1: 155-160.

McKay, Matthew, Martha David, Patrick Fanning. 2010. **İletişim Becerileri**. çev. Özgür Gelbal. Ankara: HYB Basım Yayın.

Meriç, Cemil. 2016. **Bu Ülke**. İstanbul: İletişim Yayınları.

Miles, Matthew B., A. Michael Huberman. 2016. **Nitel Veri Analizi**. çev. Sadegül Akbaba Altun, Ali Ersoy. 2. bs. Ankara: Pegem Akademi.

Millî Eğitim Bakanlığı. 1985. **Türkçe Eğitimi ve Öğretimi Kılavuzu**. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

_____. 2005. **İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu: 1-5. Sınıflar**. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

_____. 2019. **Türkçe Dersi Öğretim Programı: İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)**. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

_____. 2013. **Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Dil Gelişimi**. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- Molai, Tahereh Nasabpour. 2019. Factors Affecting Language Development of Children. **International Academic Journal of Social Sciences**. c. 6. s. 1: 37-48.
- Neuman, W. Lawrence. 2012. **Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar**. 5. bs. İstanbul: Yayın Odası.
- Okuturlar, Mehmet H. 1966. Çocuk Dilinin Gelişimi. **Pedagoji Cemiyeti Dergisi**. Dil Eğitimi Özel Sayısı. c. 2. s. 8: 516-526.
- Öndeş, Önder. [01.05.2018]. **Üniversite Mezunu Oranında 31'inciyiz**. <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/universite-mezunu-oraninda-31inci-yiz-40821942>
- Özbay, Murat. 2006. **Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I**. Ankara: Öncü Kitap.
- Özbay, Murat, Deniz Melanhoğlu. 2008. Türkçe Eğitiminde Kelime Hazinesinin Önemi. **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 5. s. 1: 30-45.
- Özkırımlı, Atilla. 1994. **Dil ve Anlatım**. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Özmen, Feriha. 2007. Algılanan Aile İçi İletişim Biçimlerinin Ergenlerin Benlik Saygısına Etkisi ve Bir Uygulama Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, Hamiyet. 1995. Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Giden ve Gitmeyen İlkokul Birinci Sınıf Öğrencilerinin Alıcı ve İfade Edici Dil Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Philips, Sarah. 1993. **Young Learners**. United Kingdom. Oxford University Press.
- Reilly, Vanessa, Sheila M. Ward. 2000. **Very Young Learners**. United Kingdom. Oxford University Press.
- Richtel, Matt [22.10.2011]. A Silicon Valley School That Doesn't Compute. <https://www.nytimes.com/2011/10/23/technology/at-waldorf-school-in-silicon-valley-technology-can-wait.html>
- Ruben, Brent D. 1984. **Communication and Human Behavior**. New York: Macmillan Publishing Co.

- Rupley, William. H., William Nichols. 2005. Vocabulary Instruction for the Struggling Reader. **Reading & Writing Quarterly**. c. 21. s. 3: 239–260.
- Savaş, Melek. 2010. 6 Yaş Öğrencilerinin Sahip Oldukları Kelime Servetinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Scarborough Hollis S., W. Dobrich. 1990. Development of Children with Early Language Delay. **Journal of Speech, Language, and Hearing Research**. c. 33. s. 1: 70-83.
- Scott, Wendy A., Lisbeth H. Ytreberg. 1990. **Teaching English To Children**. New York: Longman Group Ltd.
- Silva, Paula Alexandra, Sheila Williams, Rob McGee. 1987. A Longitudinal Study of Children with Developmental Language Delay at Age Three: Later Intelligence, Reading and Behaviour Problems. **Developmental Medicine and Child Neurology**. c. 29. s. 5: 630-640.
- Sparks, Sarah D. [21.04.2015]. Key to Vocabulary Gap Is Quality of Conversation, Not Dearth of Words. <https://www.edweek.org/ew/articles/2015/04/22/key-to-vocabulary-gap-is-quality-of.html>
- Stahl, Steven, William E. Nagy. 2006. **Teaching Word Meanings**. New York: Routledge.
- Suskind, Dana. 2018. **Otuz Milyon Kelime**. çev. Esra Eret Orhan, Barış Satılmış. 2. bs. Ankara: Buzdağı Yayınları.
- Taner Derman, Meral. 2017. 4-6 Yaş Çocukların Sözcük Dağarcıklarının Ailesel Faktörlere Göre İncelenmesi. **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 17. s. 1: 372-383.
- Temiz, Gülay. 2002. Okul Öncesi Eğitimin Çocuğun Dil Gelişimine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Konya Selçuk Üniversitesi.
- Templin, Stephen A. 1995. **Reliable & Valid Testing of Productive Vocabulary: Speaking Vocabulary Test**.
- Tosunoğlu, Mesiha. 1999. Kelime Servetinin Eğitim ve Öğretimdeki Yeri ve Önemi. **Millî Eğitim Dergisi**. s. 144.

- Tubbs, Carolyn Y., Kevin M. Roy, Linda M. Burton. 2005. Family Ties: Constructing Family Time in Low Income Families. **Family Process**. c. 1. s. 44: 77-91.
- Türk Dil Kurumu. **Dil Bilim Terimleri Sözlüğü**. 2. bs. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. 1998. **Türkçe Sözlük**. 8. bs. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Türk Dil Kurumu. 2005. **Türkçe Sözlük**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ünalın, Şükrü. 2002. **Dil ve Kültür**. Ankara: Gazi Üniversitesi Basımevi.
- Vandewalle, Johan. 1999. Pratik Türkçe Öğretiminde Karşılaşılan Bazı Sorunlar ve Çözümleri. **Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi**. s. 82.
- Vardar, Berke. 1998. **Açıklamalı Dil Bilim Terimleri Sözlüğü**. Ankara: ABC Yayınları.
- Whirter, Jeffries Mc., Nilüfer Voltan Acar. 1985. **Çocukla İletişim**. Ankara: Özel Yayın.
- Yangın, Banu. 1999. **İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı**. Ankara: MEB Basım Evi.
- _____. 1999. **İlköğretimde Türkçe Öğretimi Modül 4**. Ankara: MEB Basım Evi.
- Yeşilyaprak, Binnur. 2003. **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Zimmerman, Frederick J, Dimitri A. Christakis, Andrew N. Meltzoff. 2007. Associations between Media Viewing and Language Development in Children Under Age 2 Years. **The journal of Pediatrics**. c. 151. s. 4: 364-368.

EKLER

Ek 1. Aile ve Öğrenci Tanıma Formu

Bu anket Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Yasin ÖZCAN tarafından tez çalışması için bilimsel bir araştırma amacıyla hazırlanmıştır. Ankete katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışma birinci sınıf öğrencilerinin günlük hayatta kullandıkları kelimelerin tespiti ve çocukların kelime hazinelerini etkileyen çevresel faktörlerin tespit edilmesini amaçlamaktadır. Vermiş olduğunuz bilgiler kimseyle paylaşılmayacaktır.

Soruları, parantez içindeki boşluklara X işareti koyarak cevaplayınız. Sorulara eksiksiz, gerçekçi ve içtenlikle cevap vermeniz bu araştırmanın amacına ulaşmasına katkı sağlayacaktır. Sorulara vereceğiniz cevaplarla yapacağınız değerli katkılar için sizlere teşekkür ediyoruz.

Öğrencinin Adı Soyadı:

Velinin İmzası:

Bölüm 1 : Aile Bilgileri

Anne;

1. 1. Hayatta () 2. Hayatta değil ()

2. Öğrenim Durumu:

1. İlkokul mezunu ()
2. Ortaokul mezunu ()
3. Lise mezunu ()
4. Üniversite mezunu ()

3. Mesleği:

4. Memleketi:

Baba;

5. 1. Hayatta () 2. Hayatta değil ()

6. Öğrenim Durumu:

1. İlkokul mezunu ()

2. Ortaokul mezunu ()
3. Lise mezunu ()
4. Üniversite mezunu ()

7. Mesleği:

8. Memleketi:

9. Ailenin aylık gelir durumu nedir?

1. 10.000 Türk Lirası Altı ()
2. 10.000 Türk Lirası Üstü ()

10. Ebeveynleri tarafından öğrenciye hikâye okuma sıklığı nedir?

1. Her Zaman ()
2. Bazen ()
3. Nadiren ()
4. Hiçbir Zaman ()

11. Ebeveynleri tarafından öğrenciye hikâye anlatılma sıklığı nedir?

1. Her Zaman ()
2. Bazen ()
3. Nadiren ()
4. Hiçbir Zaman ()

12. Aile ile birlikte yaşayan akraba var mı?

1. Var ()
2. Yok ()

13. Varsa; kimler yaşıyor?

14. Ailenin bayram ve özel günler dışında akraba ziyareti sıklığı nedir?

1. Her hafta ()
2. İki haftada bir ()
3. Ayda bir ()
4. Hepsinden daha az ()

Bölüm 2 : Öğrenci Bilgileri

	0-1 saat	1-2 saat	2-3 saat	3 saat fazlası
15. Öğrencinin bir günde televizyon izleme süresi (Televizyon izlemiyor ise işaretleyiniz.) ☐				
16. Öğrencinin bir günde sosyal medyada (facebook, twitter, instagram vs) geçirdiği zaman (Kullanmıyor ise işaretleyiniz.) ☐				
17. Öğrencinin bir günde Youtube’da geçirdiği zaman (Kullanmıyor ise işaretleyiniz.) ☐				
18. Öğrencinin bir günde bilgisayar oyunlarında geçirdiği zaman (Oynamıyor ise işaretleyiniz.) ☐				
19. Öğrencinin kendisinden küçük kardeşiyle oynama süresi (Kardeşi yok ise işaretleyiniz.) ☐				
20. Öğrencinin abi/abla/kardeş ile okul dışında oynama süresi (Abi/ablası yok ise işaretleyiniz.) ☐				
21. Öğrencinin annesi ile oynama süresi (Oynamıyor ise işaretleyiniz.) ☐				
22. Öğrencinin babası ile oynama süresi (Oynamıyor ise işaretleyiniz.) ☐				
23. Öğrencinin bir günde okul dışında akranlarıyla oynama süresi (Oynamıyor ise işaretleyiniz.) ☐				

Ek 2. Araştırmada Öğrencilere Yöneltilen Sorular

1. Aile denilince aklına kimler geliyor?
 2. Akrafa denilince aklına kimler geliyor?
 3. Teknoloji kelimesi aklına hangi aletleri getiriyor?
 4. Bildiğın hayvanların isimleri nelerdir?
 5. Bildiğın bitkilerin isimleri nelerdir?
 6. Görev ve sorumluluklarımız nelerdir?
 7. Bildiğın meslekler nelerdir?
 8. Hissettiğımız duygular nelerdir ?
 9. Sahip olmamız gereken değerler nelerdir?
 10. Çevrendeki insanları bize özellikleriyle tanıtır mısın?
 11. Haberlerde duyduğın kelimeler nelerdir?
-

ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı : Yasin Özcan

E-posta : yasnozcn@gmail.com

Eğitim Durumu

Yüksek Lisans : Yıldız Teknik Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Sınıf Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı

Lisans : İstanbul Üniversitesi

Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi

Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Sınıf Öğretmenliği

İş Deneyimi : Sınıf Öğretmeni – Özel Çınar İlkokulu (2015- 2017)

Sınıf Öğretmeni – Özel Mektebim İlkokulu (2017 - 2018)

Sınıf Öğretmeni – Özel Bilim İlkokulu (2018-2019)

Sınıf Öğretmeni – Fevzi Kutlu Kalkancı İlkokulu (2019-)

Bildiri : Özcan, Yasin ve Başaran, Mustafa. 2019. “Çocukların Kelime Hazinesinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” IV. Yıldız Sosyal Bilimler Kongresi.